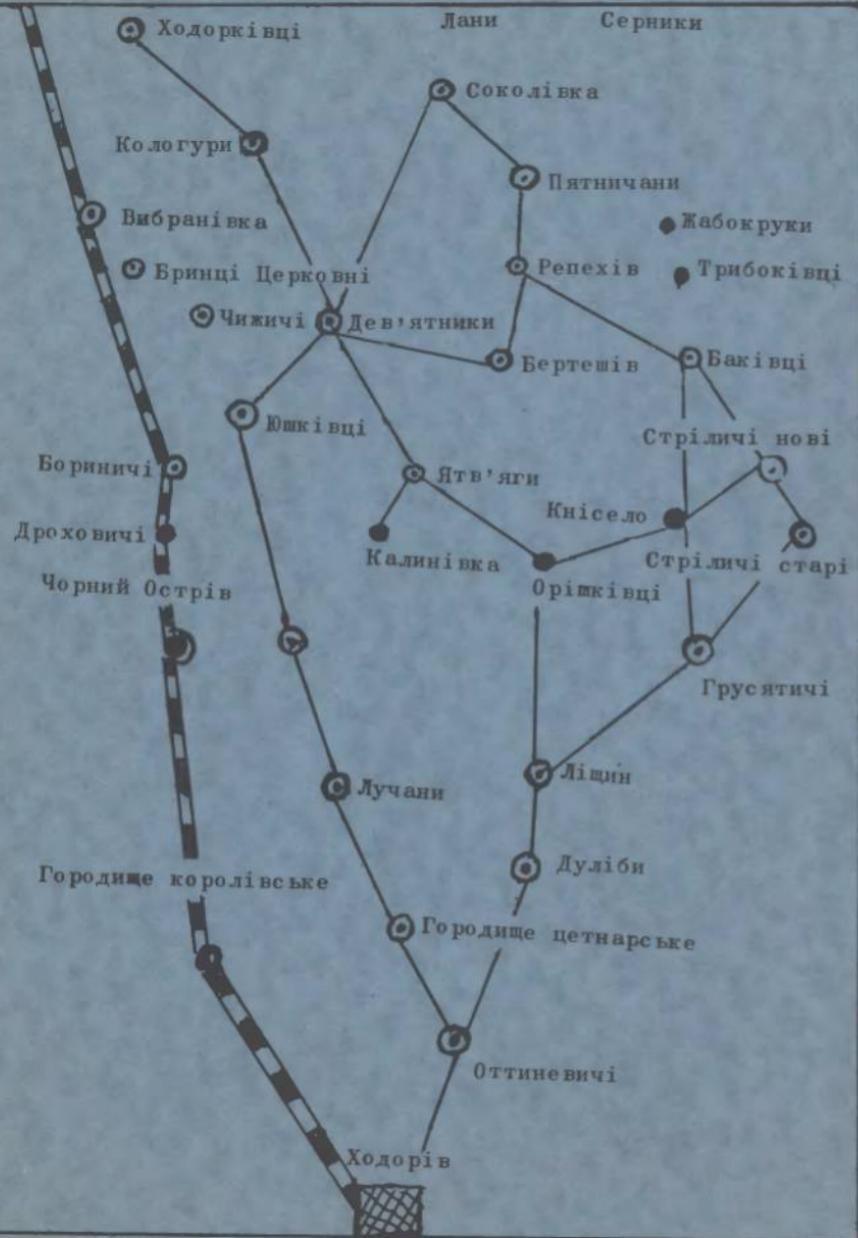

ТАМ
НАША
МОЛОДІСТЬ
ЦВІЛА...

Ілюстркований
ЗБІРНИК

**ТАМ
НАША
МОЛОДІСТЬ
ЦВІЛА...**

„TAM NASZA MOŁODIST' ĆWIŁA”

-ZBIRNYK-

„ТАМ НАША

МОЛОДІСТЬ

ЦВІЛА...”

Михайло Брик - Дев'ятницький

З Б И Р Н И К

П Р О Д Е Я К И С Е Л А

П И В Д Е Н Н О Й Б И Б Р Е Ч Ч И Н И

Copyright 1970

by

M. BRYK

Pelikaanstraat 26 - Losser (Ov.) - Nederland

«СЛОВО»

до
КРАЯНИВ

Спомини, що в'яжуть мене з Дев'ятниками, сягають так далеко, як сягає пам'ять перших років моєї ранньої молодості. Особливо в ній заховалося мое зацікавлення і подив до моого стрийка Казимира, а пізніше ентузіазм студента, що то приїздив до того села на вакації, а згодом щораз то більшій більше прив'язання до Дев'ятника.

Мої роки, в яких я провадив господарку "Катасентральних Дібр" у Дев'ятниках, Кологурах, Ятв'ягах і Бринцах Церковних, позначували то прив'язання щораз то більше і більше. Працю, яку я вкладав в ті го сподарства, в їх піднесення, модернізовання і розвиток і успіхи якої, міг я побачити, надавали тому прив'язанню щораз то більшої ваги.

Четверте покоління Шептицьких жило в "Дев'ятницькому гнізді"! Росли в ньому мої діти, що вже належали до п'ятого покоління. Та це все мало закінчитися **22 вересня 1939 р.**

Від 1933 р. до 18-го вересня 1939 р. займав я посаду окружного війта в збирній волості Соколівка. І хоч немало енергії і труду вложив я в працю для тої волости, так вона ніколи не могла похвалитися великими успіхами. А то через брак відповідних фондів, а також через відомий спротив "далекої і чужої бюрократії". Я міг тільки злагіднювати ті гострі, тісні і глупі зар'ядження тодішньої влади.

І так тоді то, в ті важкі часи, я зумів ліпше пізнати місцеві клопоти, загадки, журбу а також і радості, і від тоді прив'язав я себе до тих сторін, до тих мешканців раз назавжди. І не диво! Бо ми Шептиці кі і так кровно були зв'язані з тим народом.

А сьогодні осталися тільки спомини про це. А крім таких споминів найдорожчий для мене скарб, присланий окружною дорогою, улюбленими людьми, листок з букою з Дев'ятник.

Як знаєте Дорогі Краяни, то нам спільних знакомих людей в наших рідних сторонах щораз то менше і менше. А молоді люди вже може про нас не знають, і нас не пам'ятують. Але залишилися свідки нашої молодості, свідками тими є наші буки і дуби, що то шулять там над ярами свою віковічну пісню, як і шуміли колись. Про давні часи, про радість, про любов. Пісня, для якої тепер там немає місця. Але однаке та пісня така стара, як і сам світ.

І тут, у далекій Африці чую гомін тої пісні з моїх улюблених Дев'ятник і довколишніх сіл. Шумить вона тут в безсонні ночі і тоді жаль великий і туго стискають мое горло. І тоді то беру до рук той дорогоцінний скарб, той листок з "дев'ятницького бука" і в той момент приходять до мене соняшні спини про наших людей, про наші сторони.

Дорогі Краяни! Нехай же поява тої книжечки про дорогі нам сторони, залишиться вічно, для прийдешніх поколінь. І як що вони колись припадково читатимуть цю скромну книжечку, тоді то може зрозуміють, як важко довелося нам жити на скитальні. І як то мріяли і леліяли ми про наші Рідні Сторони, про наш улюблений і незабутній край, бо "ТАМ НАША МОЛОДІСТЬ ЦВІЛА!"

Граф Др. Іван Лев Шептицький

ПРЕТОРІЯ

Південна Африка. Р.Б. 1969

Листки з дев'ятницького дуба і бука.

ДЕШО ІСТОРІЇ ПРО СЕЛО ДЕВ'ЯТНИКИ і ДОВКОЛИШНІ

===== СЕЛА і МІСТА =====

Село Дев'ятники знаходиться в колишньому Бібрецькому повіті /тепер Жидачівський район/ в Галичині. Історія села і його околиці, така стара як світ. Багато славного минулого а ще більше нещасного зв'язане з тим селом як в старих так і новійших часах.

Село розкинулося по обох сторонах річки Боберки, яку тепер чомусь назвали на "Білу". Чому? Бог його знає. Взагалі теперішні "власть імущі" поволі затирають старі історичні назви. А назва річки стара, так як і невеличкого, колись повітового місточка Бібрки, що то також лежить над тою річкою. Річка та пливе з півночі до села. Назва річки пішла від бобрів, що то колись жили в її водах. Ця назва згадується як "БОБРКА", вперше в Галицько-Волинському літописі за 1211 р.

На північ від села розкинулися схили височини гір званими Гологорами. Там то біля села Романова височить гора Камуля, 473 метри над поземом мор'я. Ця гора є найвижчою не тільки на Подільській височині, але і в цілій Східній європейській рівнині.

В давні часи, в середині "Третичної доби", або "Міоцену", було тут глибоке море. Залишки того моря можна і тепер найти в невеличкіх горбиках збудованих з каменю лупака і черепашок. В інших горбиках знаходяться високоякісні будівельні матер'яли як: кварцові піски, гіпс, камінь вапняк, /0т ціла гора в Дев'ятниках звана Вапнярка, збудована з каменю вапняка./, крейда, мергель і різні вогнетривалі глини.

Не диво отже, що люди давніх часів, вже користувалися тими багацтвами, які одначе ніколи передше не відігравали особливої ролі в господарці країни, бо люди згідно традицій в більшості занималися хліборобством.

Найвижчою горою біля Дев'ятник є гора Вапнярка, колишня власність графа Івана Лева Шептицького. Крім неї є ще низчі порослі лісом гори. Назву тут деякі з них: Дуброва, Під липник, Говда, Збіч, Заполянка, Пастівник, Бучковщина, Церковна гора, Щіківська гора, Скубічиця і Границя. Крім того дальнє на північ від села видно П'ятничанську гору з руїнами колишнього замку з якого залишилася тільки одна башта.

Властиво, цей замок був колись власністю панів Верницьких, які передали його ОО ВАСИЛІЯНАМ, а в часі т.з "Йосифинських реформ" він був скасований.

Ліси окружують село від сходу і заходу, а також частинно і з півночі. На південне від села розкинулися сінокіаті, або, як то їх в Дев'ятниках зовуть: "долини". При гарній погоді можна з села оглядати в далечині синючі гори Карпати. Ліси тут переважно з дуба, бука, граба а менше з соснини, вільхи чи берези. Клімат тут помірно континентальний. Відносно м'яка з відлигами зима, волога весна, тепле літо і суха осінь.

Перші сліди людини в тих околицях, сягають в пізний неоліт. Це були мисливці, що жили 20.000 років тому. До бронзової доби, належать могильники, відкриті в с. Звенигороді і в с. Серниках. Крім того до знахідок належить багата керамічна посуда, бронзові знаряддя і прикраси. Знаходяться тут також сліди "Черняхівської культури".

Про зносини місцевого населення з провінціями Римської Імперії свідчать знахідки "римського скарбу монет" в с. Бориничах, Берегові і Звенигороді. А також римських глиняних посуд "амфор" і деяких виробів з металю.

Що торкається поганської віри наших предків, то свідком того, була кам'яна статуя жінки "баби богині", що то знаходилася на полі біля с. Кнісела. /Колись Княжого-села/ Тепер ця статуя знаходиться в музею в Москві.

До пізнішого населення Дев'ятник і околиці належать "Білі Хорвати", про яких то згадує данський історик Бринштедт.

Їхнім головним городом в цій околиці був Звенигород, а Дев'ятники були укріпленим городищем і носили назву "Дев'янослав". Цікавим буде тут згадати, що власне через Дев'ятники в X і XI-тім століттю, переходити річкою Боберкою другий водяній шлях "з варягів в греки". А такий шлях був, хоч дотепер мало він досліджений. Вар'язькі купці що хотіли дістатися до Константинополя, пливли своїми суднами, Вислою, Бугом, Полтвою і річкою Білкою аж в околиці Звенигорода, що тоді належав до визначних торговельних центрів, де то концентрувалася торгівля між сходом і заходом і населення багатіло з того.

Що торкається "Білих Хорватів" то вони разом з "Вислянами" були на деякий час створили окрему державу, яка пізніше стала залежною від "Великоморавської Держави".

Держава ця, тобто "Білохорватська" сягала від Krakova до Zvenigorodу. Перешиль був також знаним городом в той час. З Великоморавської Держави, поширилося і перше християнство на наші землі. Правдоподібно за єпископа Горазда. Отже, наші предки прийняли Христову Віру на багато раніше, чим жителі "Руської Держави".

За часу князювання в Києві князя Олега Вітшого, східна частина Білих Хорватів стала залежною від Києва. Вони навіть беруть участь в поході князя Олега на Царгород. З того часу і залишилася пісня-колядка: -"Ой, як б'є так б'є, на Царів-город, цар ся дивує, хто то воює?"

Та нарешті князь Володимир Великий прилучив Білих Хорватів до Київської Держави і назва Білі Хорвати розплилася в Руському морі, щоб пізніше виринути під назвою "Галичан". Наші місцевості в той час були густозаселені. Населення було багате. Не диво, що пізніше прийшли Ростиславичі в Галичину, то вони мали змогу на що опертися. Вони то й створили пізніше могутню державу. Галицька сіль, тоді числилася на вагу золота.

За перших Ростиславичів, наші околиці підлягали Звенигородському удільному князівству зі столицею в Звенигороді. В той час, процвітає і дальше торгівля між сходом і заходом, тобто XI і XII соліття/століття/. Крім того Галичина, нав'язує також торговельні зв'язки з Византією, маючи до диспозиції прекрасний водяний шлях рікою Дністром.

Поклали тому край, щоино татарські напади. Вони то винищили населення і припинили тим самим жваву торгівлю. Крім того водяного шляху Дністром, був ще знаний в той час "Соляний шлях". А в пізніші століття т.з. "Волоський шлях" що то йшов зі Львова на Волощину. При тому шляху в наших околицях лежать такі місцевості. Місточко Бірка, Ходорківці, Соколівка, П'ятничани, Репехів, Баківці, Стріличі Нові і Стріличі Старі. Звідтам йде той шлях даліше до Рогатина, а там на Волощину.

Татарське лихоліття прийшло до Галичини за часів панування короля Данила. Після відступу татар, намі околиці залишилися майже безлюдними. Щоб знова їх заселити, почав король Данило стягати народ звідусіль. Давав при тому новопоселенцям ріжні пільги. Але заселявав також ці околиці ріжним народом, переважно не бражувало і воєнних бранців. Згідно старих переказів, на що немає писаних підтвердень, король Данило віддавав ці пустырі своїм боярам, які то по волі, чи поневолі спроваджували різний люд.

Так поставали нові села. Іхні назви самі говор'ять за себе. От візьмім приміром с. Ятв'яги. Це село складалося виключно з воєнних бранців ятв'ягів. Є ще два села Бринці Церковні і Бринці Загірні. Що означає та назва: Отже Бринці це не є щось іншого, як "Бранці", тобто полонені. Але вони вже іншої і пізнішої дати. До старших дат належать тут: Бориничі, Голдовичі, Русятичі, /тепер Грусятичі/ Городище королівське і Городище цетнарське, Дуліби, Лучани, Дреговичі, /тепер Дроховичі/ П'ятники, /тепер П'ятничани/ Глібовичі, Бібрка, Ходорів, Бортники, Ходорківці, Южківці і Бортники. До ще таких сіл заселених воєнними бранцями належать також Ляшки горішні і долішні. Це були полонені поляки. Інші села мають дещо пізнішу дату, як от: Соколівка, Вибранівка, Калинівка, Борисів, Бертешів, Репехів, Орішківці, Чорний Острів, Лани, Серники, Чижичі і т.п.

Отже ті бояри стали пізнішими феодалами. Більшість з них потім зполицьлилася, а то через століття перебування Галичини в складі польської держави.

Письмових згадок про с. Дев'ятники з сивої давнини не має. Найстарша письмова згадка відноситься за 1404 р. На початку ХІІІ ст. було село поновно спалене татарами. Отже історія села, така сама, як і інших. Пройшло воно століття польської неволі з панчиною і тим подібним. Мінялися його власники. Аж ось від початку ХІХ ст. власниками села стаються більше людяні Пани Шептицькі. Бо до того часу належали вони панові Лосеві, якого осідком була Вибранівка.

В часі повстання Гетьмана Богдана Хмельницького проти Польщі, багато тодішніх мешканців наших сіл прилучилося до козаків і при відступі пішли з ними на широкі степи України. А тим що залишилися, довелося зазнати нелюдських знущань від поляків.

Дев'ятники складаються з таких частин: найстаршою з них є Базар, даліше Двір Шептицьких, а там частини села Болоня, Гребля, Кінець, Пустиня і Вибід. Посередині села лежить велике пасовисько, назване Стависько, тому, що тут колись був став. До Першої Світ. війни, була це власність графа Шептицького, де то управляли хміль. Після війни спродає граф це Стависько для Громади. Населення села не було велике. Начислювало тільки 150 родин. В тому чотирьох родинах живів. В селі була церква Св. Йосафата, збудована графом Казимиром Шептицьким в 1909 р.

На Болоню стояла пам'ятна "фігура" в роковини знесення панцини, де то рік річно відправляли молебені. В селі був млин, пару оліярн, декілька ткачів, шевців, кравців, столярів, боднарів, ковалів, штельмахів і інших дрібних ремісників. Було також дві крамниці Кооперативи "Любов", і дві приватні крамниці. Була читальня Т-ва "Просвіта", була колись "Січ" а потім "Луг" і ще деякі молодіжні організації. Було спортивне Т-во "Пробій" до якого належали дружини: копаного мяча, відбиванки, легкоатлетики, гри в шахи, пінг-понгу і т.д. При читальні був також Самоосвітній гурток і драм-гурток. З того бачимо, що молодь в селі не спала. Вона при помочі студіюючої молоді поширювала своє знання. А найбільшою ініціативою тої молоді була побудова прекрасного "Народного Дому". При тому піддержали молодь в її змаганнях майже всі господарі, за виїмком тільки Федя Заборського і Василя Візного. Крім того молодь плекала старі традиції а також не цуралася новостей.

Багато на тому полі причинився останній парох села о. Степан Королюк. За його старанням і посвятою, було зorganізовано прекрасний мішаний хор, до якого входили найкращі співучі сили не тільки з Дев'ятник, але і з Бертешева і Ятв'яг.

Варто при тому згадати, що при освідомленню села не мало причинилася студіюча молодь. А її ніколи не бракувало, бо батьки старалися її вивести в люди. Так, коли перед 1914 р. були це тільки одиниці, то після 1930 р. вже були десятки. Не тільки тих що студіювали у Львові, але і тих що були в Укр. Гімназії в Рогатині і в Рідній Школі в Ходорові. До студіюючої молоді належали не тільки діти о. М. Стисловського, але і сини таких господарів як: Журовський, Дякон, Брик, Заставний, Куляш, Нагацька, Кучер, Лалак, Коваль, Кисіль, Спас, Філіповський, Кравецький, Бега і ще деякі.

В двадцятих роках був в с. Дев'ятниках інструктором, що то підготував молодь до Гімназії, бувший УСС Микола Куницький. /Став пізніше священиком і помер в Аргентині в 1965 р./ Доводилося молоді зазнати немало шикан з боку польської поліції, але молодь не зневір'ювалася.

Це була молодь, на якій можна було будувати. Та в більшій мірі згинула вона в останню війну і по війні, не тільки з чужих, але що гірше і з братніх рук. Згинув з братніх рук і багатонадійний правник Мір. Василь Лаба з Бертешева.

Взагалі село втратило через дві війни багато свого на селення. Впершу війну багато загинуло в Австрійській Армії. Багато загинуло в УГА. А в останню війну деякі загинули на фронтах, а багато як члени підпільної УПА. Хто остався живим, той був запроторений на Сибір. Деякі більше з відтам не повернулися.

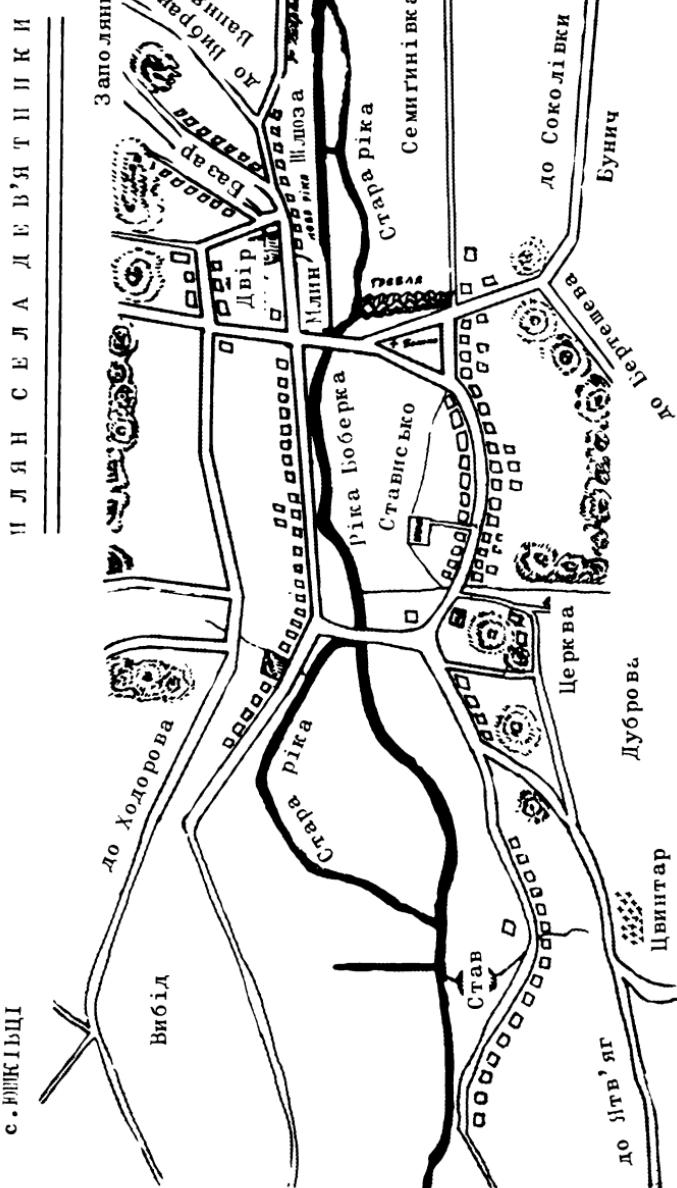
В 1939 р. з приходом більшевиків, заарештовано графа Івана Шептицького. Граф нікуди не збирався утікати, хоч і мав змогу. За ним пішли до Ходорова просити люди про його звільнення. Це нічого не помогло. Самі замало не були за це, новими визволителями розстріляні. Граф після перебування в різних тюряма і концтаборах на Сибірі, нарешті вирвався з неволі вступаючи до Армії ген. Андерса.

З приходом німців в селі почали відроджуватися "Січі". Але незабаром німці це заборонили. Пару років німецької окупації були також нестерпні. Почався рух спротиву. Довколишні ліси наповнилися партизанами. Такий рух спротиву тривав і за німців і за приходу більшевиків. Це були страшні дні! Розповідав мені один очевидець. Більшевики брали насильно молодь до армії. Партизани грозили, щоб не йти туди. В лісах крім упістів з'явилася ще також польська партизанка а то і бандити, що промишляли тільки для наживи. Найбільшим бандитом виявився Данило Грех з Стрілич. На його руках багато невинної крові. Пробували його скопити упісти, так не повелось їм. Нарешті скопили його більшевики. Покарали його пару роками тюрми і от тепер він собі спокійно живе в Новому Роздолі. А цей бандит має червоні від крові руки. Десятки невинних людей він вимордував, між іншим і учительку Мидлячку.

По війні з колишнього фільварку і землі хліборобів створено колгосп і названо його чомусь "Росія". Збудовано також добрий шлях до Ходорова яким тепер курсує щоденно автобус. Більшість молодих людей, що то закінчили вижчі студії, працюють або у Львові, або в інших містах. В колгоспі працюють або старші люди, або жінки. В Дев'ятниках є тепер Середня школа, Пошта, Лікарня і лазня. Такого ентузіазму з яким колись працювала молодь, тепер немає. Село тепер збільшилося бо живе тепер в ньому 200 родин. Яка буде його доля? Покаже будучність. Бо й тепер пливе як і пливла річка Боберка і шумлять ліси свою віковічу пісню. А на горбочку серед зелених лип, біліється біла церковця. Пройшло багато різних хуртовин над селом, пройде і та остання. Віримо в це і пишемо про це. Бо там наша молодість цвіла.

с. Юнівці

СІЛ в БІБРЕЧЧИНІ

Фолклор наших сіл в Бібреччині, що то своєю говіркою належать до "Північно-Дністрянського наріччя, можна схарактеризувати, як типово західно-подільського хліборобського циклу з розвиненими, гаївками, колядками, обжинковими й весільними піснями та з небагатьома залишками давніх повірів і місцевих переказів. /Олекса Горбач "ФОЛКЛЬОР СЕЛА РОМАНОВА"/

Так то і взяти села в Південній Бібреччині, то вони в війому фолклорі майже не ріжнилися між собою. Змінилася була в часі десятиліть їхня носа. Давню, саморобну засупила фабрична з міста. Полотнянок за мої пам'яти вже не можна було побачити. Жіночі "димки" заступили перкальові спідниці. Колишні брунатні вибивані з вовни сір'яки з голубими нашиваними шнурочками біля кименя і на швах рукавів а чи білені крейдою колушки з величезним коміром пелериною та копицею баранковою шапкою, все це уступило місце всяким курткам, бундам, блузкам, сподням або цвільгозам з до машнього сукна чи полотна. Давні сорочки з викладаним ковніром уступили місце, з ковніром обшивкою зав'язаним гарасі вкою. На головах в селян появилася капкети і капелюхи. Багато рідше носили тепер шапки-кримки.

Так само і жіноцтво не осталося консервативним, що до носі. Давню засинювану зі спеціальним зором "димку"/спідницею з домашнього полотна/ замінила перкальова чи шалянова. Білу юбку-жакет без гудзиків з викладаним ковнірем, вузьким станом, підперізувану кольоровою "крайкою", кацабайку з домашнього полотна носили ще тільки старі жінки, теж лише воно підв'язували завинену горизонтально хусткою голову ще й вертикально попід бороду другою малою хустиною з чубком на голові. Дівчата однак все ще носили коси й в'язали на будень хустину вертикально з хвостами попід бороду. Влітку ішли до церкви дівчати простоволосо, коли в той час заміжні жінки завжди мали закриту хустину голову. Колись зараз по весіллю обрізувано молодицям коси і вони носили від того часу чіпець на голові. Пізніше вже звичаю не було.

Довга жіноча сорочка з домашнього полотна мала на долі ще "надтичку" з тяжкого гребінного полотна й була скромно вишина на кінчиках викладаної "обшивки", на дудах і на раменних "вставках". Дівочі недільні сорочки були короткі, бо їх продовженням в низу була "галъка" /підспідниця/, мали багатовищиті бухасті рукави. Поверх сорочки вибрали старі жінки чор-

ну обтислу "аксамітову камізельку" з рукавами або й без них. В двадцятих роках носили дівчата ще т.з."горсети" щось в роді "болеро". Вони були без рукавів, з великим віділом, обтислими станом, вишивані скляними кораликами й літками. Згодом замість камізельок і горсетів почали носити полтавські жупани. Кількашнуркові пацьорки-коралі, та приперізувана поверх спідниці гарно вишивана торочкована запаска. До того ще належала гарна хустина, вишивана або шалянова чи кашмірова. Серед вишивкових взорів були: циганська дорога, котячі лаби, рожі, мушлі, ромби, квадрати хрести, низинка і т.п. Жінки були справжніми майстрами у вишиванці.

В селах були ще старі курні хати з яких дим виходив бов дуром на вишку-горище. Але вони вже належали до війнітків бо щораз то більше і більше будували хати з комином. Старі хати були ще покриті стріхою, а нові бляхою чи дахівкою. Хати муровано з цегли. Фундаменти роблено з каменя. Бідніші давали тільки кам'яні фундаменти, деревляний зруб а стіни валькували. Хата ділилася на хатину де то переважно сиділи в зимі і велику хату де приймали гостей у свято. Поміж тими двома кімнатами, була ще невеличка пекарня, де то пекли хліб чи варили їсти. Там також знаходився припічок з бовдуrom над ним, для збирання диму. Звідси ішов до хатини теплий зап'єлок "запічок" де то сушили збіжжя і де спали діти в зимі. У старих хатах була ще "груба" чи так званий "п'єц Наполеона", це був рід малопрактичного "камінка", отоплюваного з пекарнини для огливання "великої хати". Вздовж печей і стін стояли ослони/лави на ковбасях/ а на трамі /сволосі/ що тримав дошки стелі, вирізував будівник хати в кумедній церковнослов'янщині запис, коли і хто хату поставив і просив Божого благословення для себе й "чад". /"БЛАГОСЛОВИ БОЖЕ ДОМ СЕЙ."/

За той трам, як і за образи засувано всякі важніші документи. Спали на високій постелі з горою подушок, під периною, або на банбетлі чи просто таки на лаві. А молодь літом спала переважно влітку на сіні під оборогом, чи на підрі, /гориці над стайнєю/. Над постелею висіли на поперечній жердці перекинуті "лахи"/одяг/. На покутті де в другому куті стояла скриня з одягом і полотнами, висіли нахилені скісно до землі - образи. Серед образів на стіні не бракувало і граючого образу, що то його накручувано ключем дітям на потіху. До тих образів молилися завжди вранці, їх убирали взимку саморобними паперовими різномірними квітками.

/Від Різдва по Великий піст, коли квітки скидано/

а влітку замаювано на неділю городовими квітками
та горіховим листям.

В літку вранці господиня з дітьми виганяла
хустками й вербовим гіллям з хати мухи й на день
заслонювала вікна плахтами, від чого в хаті пану
вав півсумерк. Багато хат мали вже добудований пе-
ред сінними дверми критий ґанок з дошок. Хата була
обведена від фронту приспою, на якій саджено квіти.
На зиму довкруги хати ставили "загату", вбиваючи при
приспі густо жердки аж по скап і наталовували між
них і стіну соломи чи сіна. Відкинувшись загату на вес-
ні, білили хату вапном чи глиною і вимітали саджу з
комина, і розробленою саджю мащено на чорно фундамент
хати. На обійтія обгороджене звідусіль плотом чи штахе-
тами, замикане від дороги воротами чи ворітцями-фірткою
складалася хата з городом, комора на господарський
статок зі стайнєю, хлівом і хлівцем-кучею на свиней
і курником на курей. А далі: гуно з током, стодола на
збіжжя, шопа і обороги з сіном і пивниця на картоплю.
І врешті овочевий сад.

Крім городовини в доданім до городу "городці" госпо-
диня й дівчата дбали про цвіти, серед яких переважали:
павонія, геронія, /жоржина/ жовте й синеньке весільне
зілля, шельвія, чорнобривці й купчаки, тарельці, /айстри/
крокус, дикий чесник, /нарціз/ гвоздики, м'ятка, мальви,
львівське очко, рожа і бучман, /букишпан/.

В садах переважали яблуні: паперівка, стелюшка-цитринівка, венгерчук, щітина, оливна, парамена, графшинок, винівка, ранета, кужівка і т.п. А серед гушок

А серед грушок: шарівка, цукрівка, медунка, панянка, ко-
ник, дуля, блоха, гнилиця і фостачка.

Серед сливок переважали: венгерка, кобильоха-рень-
гльот, біла, яра, круглячка-сралька, тернослив.

Серед черешень: ягоди, біла, багрова, червона, чорна і
хруставка-череха.

Їли наші селяни в будень посидавши на ослоні і стіль-
чиках коло великого стільця. Їли з одної миски тричі в
день: на обід /вранці/ звичайно м'яту бульбу з квасним
молоком. /в неділю вареники "пироги"/, на полуденок "зуп-
ку", борщ, капусту, кашу, пшено, чи розведену молоком ле-
мішку, /"мамалигу"/. В неділю голубці або вареники зі сме-

таною. На вечер'ю пили парене молоко з хлібом і їли стиранку або щипане тісто на молоці. В піст мачано хліб в сіменний олій, або в мід,/рід густо вивареної дзями з цукрових буряків/ Їли також полівку з ріжних сушених сливок. В лістку смажено на сметані ріжні на збирани гриби,/ширий гриб, козар, підосичник, підгри бок, масляк, барабанча голова, голубінка і лисичка./

З огірків із сметаною роблено "мізерію" влітку. Суниці, малини, черниці збирало для соку. Солонину з хлібом чесніком й цибулею брали хіба косарі на цілоденну кісьбу далеко від села. Дуже мало їли м'яса, бо не кожному було стати на м'ясо. Їли також шатковану і квашену капусту і квашені огірки.

З квасного молока варено "вурду" або відігрівано сир. Зі сметани били в масничці масло і старі бабусі промовляли при тому жартом:-"Бийся, збивається масельце в купочку, масляночка в губочку!"

Мололи зерно/пшеницю, жито, зрідка ячмінь/ в млині нараз, або питловали. Рідко хто молов на жорнах, хиба в останню війну. Передтим мололи тільки на жорнах гречку і кукурудзу. Просо на пшено та пшеницю на кутю опихали в ніжній ступі.

Головним зайняттям було хліборобство. Саджено бульбу, менше буряки і кукурудзу, сіяли жито, пшеницю /озиму-білу, яру-червону, вусачку/ менше ячмінь для курей, овес для коней, гречку, просо, льон і коноплі. На корм для На корм для худоби також конюшину і люцерну. Садили біб фасолю а також бобик.

Що торкається Святого Вечора то ще були задержалися в наших селах повіря про це, що то корови між собою в той вечір розмовляють людською мовою. Пасічник кидав після вечері кутю попід стелю, щоб бжоли добре роїлися пастух зв'язував після вечері ложки, щоби корови йому в літку не"гедзилися". Господиня посылала малят покудку дакати в настеленій на долівці соломі/діду/, щоб кури неслися.

Як вносили цю солому з засвіченім уже світлом /а робити смів це лише батько/, то кожен входячи тоді мусів сказати:-"Дай, Боже, добрий вечір!, а батько відповідав:-Дай Боже, дай Боже всім нам!" Як уже все було готове і "дідух" сніп пшениці вже стояв на покутті, всі клячачи тихо молилися про себе, згадуючи померлих/відсутнім залишали місце біля скрині й ложку дерев'яну клали/. Кожну з поміж

"дванадцяти страв" спершу батько благословив, хрестячи ложком над мискою. Після вечері в своїх нових родинах приходили повидавані з дому сини й дочки покушувати ще й материні куті. До числа святовечірніх страв у наших селах належала кутя з опиханої пшениці і тертого маку, гострій борщ, підпеньки-гриби зварені в розведенні запрашці, пампушки всмажені на олію, пироги печені з маком, мармеладою, а головне оселедець.

Після вечері колядувала вся родина церковні коляди, всю ніч горіла лямпа, а спали на "діду" на землі. Чужі колядники приходили аж на другий чи третій день. Тоді теж приходила із "Звіздою" молодь і дяк із різдвяним кондаком та ірмосом. Плачено колядникам дрібняками, а якщо їх не хотіли приймати, а це належало до рідкостей то їм відпокували в шибку, як ті починали колядувати.

Лід лежав аж до після Йордану. Друга свята вечеря повторювалася у скромніших формах за першу. Після того приходили "щедрувати" переважно дівчата, співаючи щедрівки. За ними приходили також щедрувати молодиці з церковного сестрицтва але переважно на другий день. Вони то з пушкою збиралі гроші на церкву.

Водицю святили або в ріці, там де була ріка, або в потоці, чи таки в криниці. Спочатку одначе у навечер'я Йордану святили в дзбанках в церкві. На Йордан кропив господар водицею цілу хату, обору і гуно співаючи з синами Йорданський кондак. На другий чи третій день приходив кропити хату парох з дяком, співаючи той же кондак, а дяк вимальовував на стіні біля образів синью "любрикою" хрест на схематичнім гробі /все це штудерно одною лінією з петлями на закрутках/ - під оставлій подив дітвори/ і той рисунок зábілювала господиня десь аж після Стрітення.

На Новий Рік, вже десь так від півночі ходили "новолітники". Це були переважно малі хлопці що то ходили з новолітнім віншуванням. Ось одно хочу тут навести:

"Помагай Біг, помагай Біг!

На щастя, на здоровля, на Новий Рік!

Ледви ям ся до вас приволік,

Не був ям ще в вас як вторік!

Сіїся родися жито, пшениця

І всяка пашниця:

Ячмінь, як кінь, овес як кудлатий пес,

Цибуля як дуля, чесник як бик,

Гречка як овечка, яриця як палиця,
Жито як копито, бурахи як Мацькові ходаки!

Звичайно люди давали хлопчикам спеціально на це спечених колачі. Коли хтось не впustив змерзлих хлопчиків до хати, ті віходили і злосливо кидали:

"Бодай ся вам родив лопух,
Жиби вам живіт спух...!"

Старші хлопці звичайно йшли також вінчувати. Вони брали з собою коня, саджали на нього перебраного по козап'яки хлопця, йшли від хати до хати і співали:

"Ізлияся благодать усти твоїми, Отче,
Жесь бил еси пастир добрий
Василіс Святий, Василіс Святий!"

Вони так само віншували господарям і збирали гроші, переважно на Рідну Школу, чи Народній Дім.

На Новий Рік вечером ще ходили з Василем і Маланкою. Виступали там ще такі персонажі, як жид, циган, цап, бусько і т.п.

У Великий піст давали в церкві на сороковусти за помрлих батьків. Над п'ятьма хлібами правив священник парастас, відчитуючи з грамоти - пам'ятника вписувані там кожночасно імена покійників з родини.

На Цвітну неділю святили в церкві лозу, якою пізніше біля церкви билися хлопці примовляючи при тому:

"Верба б'є, не я б'ю
Від нині за тиждень,
Буде Великдень!"

На Великдень свячено паски під церквою, де кожен мав своє місце. Наску святили в обрусі, а ковбасу, шинку, яйця, масло, сир, цвіклові бурячки і хрін в кошику. Яйця галунки були крашені. У Великодній понеділок і вівторок та на Томину /Провідну/ неділю ходили процесією на цвинтар відправляти парастас та панахиди на гробах. Тому то могилки померлих поправляли звичайно у Великодню суботу.

На Зелені санята святили збиране в лісі зілля: кадило, дику кукурудзу, дику моркву, дику петрушку, боже тіло та віночки з чебрецю й розхідника. Таким паучучим посвяченім зіллям вистелювали домашину небіжчикові, а вінок клали дитині на голову. "Масм" галузками граба, липи і верби замаювали ворота і двері хати та настремлювали в стріху чи піддашня.

На Спаса /Преображення/ святили в церкві яблука, грушки і сливи. Ті села, що то були більше села Боринич, ма-

сово йшли на той відпуст. В Бориничах в лісі була невеличка капличка, де то згідно переказів над не величким джерельцем з'явилася Матір Божа. Там то й споруджено невеличку капличку де то в часі відпусту священники відправляли Служби Божі. Лісом в той час важко було пройти, бо так багато людей було з усіх усюдів. Було дуже багато ріжних калік і жеб раків, ріжних купців а також карузелі, фотографи і т.п. Взагалі це був типовий галицький відпуст.

Люди в наших околицях вірили, /хоч дуже рідко/також в ріжні забобони. Перед чарівницями берегли корову, обкурюючи хлів сафатиною /"дідьчим лайном"/ купованим колись в аптеках. Старші жінки вміли скидати врохи з наврочених поганим оком дітей, що розкричалися певно через якісь шлункові болі. Брали при тому жаринку вогню, кидали в горнятко свіжо принесеної з криниці води й тієї води давали напитися і обмивали нею личко дитині, обтираючи потім налітчиною сорочки, а потім обплювали навхрест з чотирьох сторін колиску, примовляючи "На пса врохи!" Подібно зашптували розболілий зуб. Щоб він "викрещився", клали на нього кусок галуну. Дітям доручали кидати випадені молочні зуби в мишачу дірку, примовляючи: "Мишко, мишко на тобі зуб нездалий, а дай мені зуб здоровий!"

Доволі багатим був народньо - пісенний репертуар; серед календарно обрядових пісень з яких правдоподібно найдавнішими були щедрівки, співані переважно дівчатами на Другий Святий Вечір і на Йордань. Там то пролавляли багацтво господаря, якого сам Господь запросив на порадоньку і приобіцяв йому сто кіп пшениці.

-Добрий вечір господароньку, я в тебе,
Просив тя Господь на порадоньку, до себе.
Обіцяв тобі сто кіп пшениці, я в полі,
Дай же ти Боже щастя - здоровля в тім домі!

Або для малих хлопців виспівували такі щедрівки як:

-Косив Івасенько, овес зелененький
Бриніла коса, коло покоса...
Прийшов до него, батенько єго,
Чес Івасеньку, чес до домоньку!
Йно покоса дійду, додомоньку прийду!
Бриніла коса, коло покоса...
Покоса дійшов, додому не прийшов. і.т.д.

А дівчата в щедрівках, за горою за кремінною, ломали
режу й тримали її для миленької чи для миленького, не
даючи її ні кому з родини.

-Там Марусенька режу ломала, в пучки везала,
Прийшов до неї, батенько єї:
Дай ми Марисю хоті їдну квіточку.
Йно їдну маю, милому тримаю...

Або іншу: -Пrala Marusya, хустки шаляни,
На леді, на ледівниці, на ледівниці
В керниці...

З хліборобством були пов'язані косовичні та обжинкові
пісні. Косаря - первака колись біля коршми "Фріцували"
за могорич. Старий косар вилазив на колоду або й на дах
дзвонив у косу й вигукував: - Добрий косар Іван Гурман,
добри коси, сам си косу виклепає, сам си косу навострить!
А от косарська пісня з тих часів:

-Ой тай захурилась молода вдівонька,
Що не скошена, не згromаджена єї отавонька.
Ой, найму ж я си косарів двайціть штири,
Жиби скосили, тай згromадили,
Всі гори тай долини...
Косарі косять, вітрець повіває,
Шовкова трава зелененька на косу налягає!

Або обжинкові пісні, де то робили багатіїв із сільських
нуждарів: - А тих то женчиків сорок,

Виїли сира ворок,
Бочку пива випили,
Бо пшеничку дожели.
А наш когут чубатий, а наш господар багатий.
А наш когут чорнокрилий,
А наш господар чорнобривий.
З горівкою з Бучача
І келішком з Трембовлі
Дай нам Божи здоровлі.

А що торкається господині то співали так:

-Наша господині пішина,
На воротонька вийшла,
Ключими подзвонила,
Богу сі помолила.
Бо все що було на полі,
Тепер вже є в стодолі.
Місяцю-нароженійку,
Світі нам доріженійку,

Шобисмо ни зблудили,
Полону ни згубили.
Али ж бо той полон, із усіх сторон,
Котиться із гір і Моділля,
Господар'ю на подвір'я.
Перепілонько мала, де ж сі будиш ховала?
Сховаюсі під межу, там зиму перележу.

Літнього вечера в жнива, села аж гуділи від пісень женців
що то сходилися усіми дорогами до дому.

В Е Л И К О Д Н І Г А Ї В К И .

На Великдень лунали наші села не лише від безугавного
дзвонення на дзвіницях, але й від "гаївок", співаних дів
чатами. Ось наведу тут деякі з них:

-А вже весна воскресла, воскресла,
Що вона нам принесла, принесла?
На дівоньки вінонъки, вінонъки,
На молодиці рубоньки, рубоньки,
На хлопчиці шиєщи, шиєщи,
Бо в них довгі шиєщи, шиєщи.
Та вода по камінню, та вода по білому,
Стиха йде, стиха йде...
Та Роман зілє копає, копає,
Та сам він його не знає, не знає,
Що за зілля копає, копає...
Та вода по камінню, та вода по білому,
Стиха йде, стиха йде...
Та поніс его до ради, до ради,
До дивстницкої громади, громади.
Та вода по камінню, та вода по білому,
Стиха йде, стиха йде...
Ой, що бо то за диво, за диво,
Що пішли дівки на пиво, на пиво,
А молодиці за ними, за ними,
З спідницями новими, новими.
Та вода по камінню, та вода по білому,
Стиха йде, стиха йде...

Взагалі в тематиці гаївок висміювано парубків, старих
залицяльників і загалом подруг. Це була ніби сільська то
вариська ревія з дружніми шаржами. Хто з селян був цікав
ий то прислухувався тим сільським сплетням. А найбільше
їх було в так званому "Кривому танцю". Співали про це, як
то дуброва горіла, а старі баби пішли вогонь гасити і но

сили воду в чіпцях, старі хлопи носили воду шапками, парубоньки "ситцем - решетцем", а тільки дівоньки коновками. А скільки водоньки в такій гасильній посудині, стільки правдоньки - в парубоньках, старих бабах, хлопах та дівоньках. Співали також про хитру Галю:

-Ой, чому ти не танцюєш, Галю? Галю?

Бо не маю черевиків, кавалеру!

Я ти куплю черевики, Галю! Галю!

А я тобі подякую, сама собі потанцюю кавалеру!

Славили дівочу красу, принесену воскреслою весною, яка на ріці прана, магльом магльованна, на Великдень вбрана. А тій дівочій красі протиставили парубоцьку красу, що то в гноївці мочена, болотом волочена і в хліві зложена. Співали і про це, як то одна мати на торзі продавала свою дочку, а друга мати перебігла і каже: -Купіть і мою! А єї відповідали:- Ми вашої ни хочемо, бо лінива, штири горшки, штири ночі мочит, п'єту мила! Опівідали також в гаївці про пройдисвіта - флисака Жельмана:

Іде, іде Жельман, іде, іде його брат,

Іде, іде Жельманова, вся його родина!

Отже приїздив такий Жельман сватати панну і казав, що лиш на житній хліб, то йому відповідали і відправляли з нічим

А ми панни ни маєм, на такий хліб не дасм!

Іди собі Жельманова родина!

А це тому, що колись багаті подоляни респектували білий пшеничний хліб. І як Жельман казав, що хоче взяти панну на пшеничний хліб, тоді йому відповідали:

А ми панну маємо, на такий хліб дасмо!

Ходи до нас Жельманова родина!

Була також і історія купна "жони" на торзі:

Хто видав, хто сликав? Мою жону на торзі!

А ми єї видимо, тобі єї ни дамо!

І тут пробує бідний чоловік довідатися дещо, дає дівчатам сира, масла, яєць, м'яса,- так все даремно. Аж коли він каже: - А я вам, перстень дам, свою жінку викуплю!

А ми перстень на палець, тобі жінки кавалець!

Старому парубкові "дідові" докучали, чому не жениться:

-Ой, ти старий діду, чому сі не жениш?

Грубу руду, уха-ха! Чому сі не жениш?

Старої не хочу, молода не піде...

А як то і піде, то не ляже спати...

А як ляже спати, то не поцюлює...

А хоч поцілює, то на землю сплюне...
Грубу руду, уха-ха, то на землю сплюне!
Ти старий дідище, йди на ярмаріще,
Купи си бабице...

Знову в іншій пісні показували вдавану слабосилість старого діда:

А, йди діду гуси пасти!
Ой, ой, ой, не могу, сів ми комар на ногу!
Ци то комар, ци то муха,
Ци то дівчина псяюха...

А як кликали його паску їсти, то він "розскакався", розгулявся. Ясно, що найважливішою справою для дівчат були серцево - женячкові теми: по вербовій дощечці ходить Настечка, видивляючись на всі сторони:

Вербовая дощечка лежела,
По ні Настечка ходила,
На всі сі боки дивила...
Повідкажи віtronьку, звідкис є?
Звідки мій милій приїде,
Привезе хустоньку - либонь дві,
Шовкову стонжечку до землі...

Нетерпеливі кликали хоча б кострубонька стати з ними до шлюбононьку, а що його після того вкладають спати:

Лежи - лежи, бода - с не встав,
Коби ми сі снчий приснив!
Може снчий і гарніший,
Може - іще поганіший!

Своєрідні дроворубні образи переважали у гаївці, а саме про трох місяців красних - ясних, про трьох парубків красних, там де ніхто ще не бував, де я явір вирубав. Бадьорість, жарт, шарж переважає скрізь - й в історії, де мати за кликає свою душку-чорнушку:

Чорнушко-думко, вставай ранушко,
Мийсі, чешисі, дрібненько плетисі,
Хочутъ тя люди взяти, тебе замуж дати...

Але за мазяра /діхтяря/ дочка не хоче бо за мазером, за його сином тежко робити, тре мазь носити, не піду, матінонько, не піду ластовононько! Зате дочка радо піде за злодія за його сина, бо злодій піде, коника вкраде, коника пропасті, мені гроші дасть! Ой, піду матінонько, ой, піду ластовононько!

Була мова й про родово-громадські клопоти при женячці:

На церкві хрест, на дзвіници стрівка,
А в нашої Гандзуненъки, на столі грілка.
Мід-горівку точи, виплакала очи,
А, її Івасенько з-за стола вискочив.
Не плач Гандзуненъко, не псуй си головки,
Ой, ни слухай Гандзуненъко, люцької розмовки.
Бо вона зрадлива,
А ти будеш Гандзуненъко, таки моя мила!

То знову витоптаною фосою дівчина боса прилетіла під хату хлопця, тупотом викликаючи милого:

Прилетіла під віконце, ноженьками туп - туп!
Вийди, вийди Івасеньку, бо я вже тут- тут!
Ой, не вийшов Івасенько, іно їго мати,
А хто хоче моого сина, най прийде до хати!
Привели ми до світлоньки, казали ми сісти,
Насипали бараболі, казали ми їсти!
А я тую бараболю, все перебираю,
Тай на свого Івасенька все сі спозираю!

Тут мати радить синові:

Теші, синку, ясенину - буде добре клинні,
Бери сину, сиротоньку, буде господині!
Не з кожної ясенини, буде добре клинні,
Не з кожної сиротоньки, буде господині!

Співали також про те, як сіють мак і петрушку пастернак. I про "Подоляночку невеличку" i про явора і яворових людей що будували "мости для пана старости, й тисяч коней пропускали, а їдного зіставляли". А також як: "Нопід зелені лози, побігли селом кози, то в гору, то в долину, дівки в рожу та в калину, хлопці в тернє і кропиву! Дівки в рожах зацвітали, хлопці в терню поздихали!"

До новіших гаївок в Дев'ятниках нажежала пісня уложеня в почесть о.пароха Степана Королюка:

На Великдень день ясненський,
Наш єгомость молоденський!
Щоби вони сто літ жили,
Що нам паску посвітили.
Щоби жили проживали,
Нам молодим шлюб давали!

Такі то були Великодні гаївки в нашій Бібреччині. Тепер з них і багато сліду не осталося. Добре, що професор Олекса Горбач дещо з них записав, а дещо подаємо з пам'яти. Бо ѿшка, що цей фольклор так тепер занидів.

В Е С І Л Л Я В Н А Ш І Й Б І Б Р Е Ч Ч И Н І .

xx

Багаті лірично - емоційним діапазоном були серед родинно - обрядового циклу весільні пісні, що супроводжують кожну ритуальну чинність, почавши від "вінків" /Дівич вечора/ з плетенням вінка, посагом, шлюбом, прощанням із ріднею аж по пересувині - поправині: є тут зворушливо-сумовиті /при розплітанні коси сироті й пращанні з родом/, то жартівливі з натяком на молодого /Ой, ще ті не взев, вже ті сі бере бити./ Ой маю бо я рідного батенька, буде мі боронити.

Ой, чого ти сі так поквапила за него?
На нім вопанче позичене, не его!
Вій, вітрє дорогою, за нашою молодою;
Розвій косу русу, по червонім поясу,
Розвій до кінця, до зеленого вінця;
Най сі батенько кає, за кого мене дас:
За того п'яниченька, що пропив кониченька,
Корову з воловодою, а сам буде дідоводом.
Пропила мати дочку, на солодкім медочку;
Солодкий мід був пити, не буде ким робити:
Ні хатоньки замести, ні водоньки принести!

При весільнім столі висміювали "варилиху" і співгостей.

Мівка капуста, мівка, бо її сікла дівка;
Засвітила си свічку, сікла ї цілу нічку,
Засвітила сліпака, там капуста ніяка;
Дайти нам того вола, щосте забили вчора,
Як же було не бити, коли не хтів ходити -
Ні в плузі, ні в возі, ні на гладкі дорозі!
Дайти нам горівки, бо нам горет подівки,
Дайти нам пива пити, будем вміли говорити,
Дайти нам дригель їсти, будем вміли приповісти!

Вінкоплетні пісні нагадують молодій про жаль після дівування й натякають про невідому, може, й гірку майбутню долю:

На городі калина в вікно сі похилила,
Пішли ї дружби рвати, не дала сі зломати,
Пішла молода сама, виломала си вітку,
З калинового цвітку,
Принесла до світлоньки, межи красні дівоньки-
Сіла собі до того, на столочку проти личенька
свого,

Стала сіп радувати, батенька сі питати:
Чи я буду такая, як калинонъка тая?
Будеш, доненько, будеш, поки ще в мене будеш;
А як підеш від мене, спаде красонъка з тебе,
З личенъка румсного, зі стану хорошого,
Як з тої калинонъки, вобпали ягодонъки,
Видзъобали пташенъки...

Ой, журиласі молода дівчина, де буде зимувати,
Не журися молода Марусю, шо впала туга зима,
Є в мене світличенъка, на полі пшениченъка;
В зимі будеш у світлонъці, в літі будеш на ниво-
нъці;
В зимі будеш кужіль прести, в літі будеш жито-
жети.

Самач береза я в чистім полі стояла,
На неї вітри зо всіх сторін віяли,
Вона зелена на тос не зважела,
Іно до чісу зелен листонъко пускала;
Сама молода в свого батенька гуляла,
На неї люди зо всіх сторін мовили,
Вона молода на тос не зважела,
Іно до чісу косу чесала.

Починаючи вінкоплетення спвали:

Благослови Боженьку, і ти рідний батеньку,
І Пречистая Мати, вступи до нас до хати,
Весілє зачинати.
Щісливо го зачести і щісливо скінчти,
Нинішну днинонъку і щісливу годинонъку.
Матусю-матусенько, кропи нас водонъкою,
Доброю доленькою;
Кроплю вас, дівчetonъка, свіченою водицею,
Шоб до року кожда була молодицею...

Не забували звеличати й барвінок:

Де ж ти ріс, барвіночку, то-с такий дуже красний?
Ріс я в лісі при кирници, при студеній водиши,
На мене вітер не віяв, сонечко не палило;
Йно вода підходила, то вона мі холодила.
Хрестатий барвіночку, вчора-с був в городочку,
А нині-с на столочку в молодої домочку;
Рімнайте барвінок Мариси на вінок;
Рімнайте то рімненько шоби було красненько;
Піде в нім межи люди, наші славонъка буди!

Колись весілля тривало й три дні, а то й тиждень у ба-
гатих.

Пізніше тільки два дні: першого дня садження на посад, шлюб, після якого молодий ішов з молодою обідати до її батьків /якщо брав її згодом до свої хати, або до своїх батьків, якщо приставав до молодої/ і вертався до дому, щоб під вечір піти офіційно вже по молоду й привести її з приданим до себе. Йому тоді парубки ставили "рогачку", яку дружба молодого мусів аж горілкою окуплювати.

Молодого дарували як і молоду, на посаді за столом, кидали гроши на тарілку, підходячи поодинці, вона ж частувала чаркою горілки та книшем і цілавала кожного. Перед порогом зустрічала невістку теща в кожусі, оберненому пелешшям на виворіть. Заки ж молода мала право засісти за столом у хаті молодого, то мусіла "скупити" /грошовим подарком/ молодого брата свого мужа; після дарування її тоді всі "обтанцювали". /танцювали з нею по черзі/. Увечері кінчилось офиційне весілля для всього села, бо на другий день лиш кликали себе в гостину на переміну обі сторони /"пересувини"/. "Калини" не знали.

На весілля просила молода в супроводі двох дружок /сама у вінку, з розплетеними косами, дружки - лиш із квітками в волосі/. Вони далі промовляли: "Просили вас тато й мама й я вас прошу, прийдіть до нас на весілє!"

Перед відходом до вінчання просив молодий, як і молода, своїх батьків про "благословенство". Батько й мати ставали чи сідали перед образами, а молодий, чи молода, били три чі перед ними поклін і навколоішках цілавали їх обі руки за кожним разом - все при сумовитій приgravці музик /скрипки, бубон, цимбали, бас і клярінет/. Подібно пращаляся і молода з батьками й тоді приспівувано:

"Подекуди, молода, за свое виховане,
Шо ті добре виховали
І до добрих людей дали!"

Дуже жалібно звучала пісня, коли то садили на посад сироту:

Знати галоньку по політоньку,
Бо високо літає;
Знати Марусю, що сиротонька, бо батенька,
Матінки не має.
Двір не метений, стіл не стелений,
Нема всюої родинонъки.
Післати б чорну ворону в далеку сторону,
Післати б ясен-сокола до батенька рідного,
Ше сокіл не долітає, а вже батенько знає
І Бога благає:

Спусти мене, миливі Боже, чорнов хмароньков,
Над селом, дрібним дощиком на подвіречко,
Ясним сонечком до світлоньки,
Красним янголом межи гостоньки,
Межи рідні дітоньки!

Зрештою ж посад, крім родової обрядовости, викликає і жартівливо-реалістичні асоціації в піснях:

"Летіли галоньки через сад,
Кликали молоду на посад;
Ой, що ж бо вам галоньки, до того,
Є в мене батенько /матінка/ до моого посаду славного.
Мовит батенько, мовит: Най ті Бого благословит,
І зі всіми світими, з тими людьми добрими!"

І далі співали:

"Кує зазулі, кус, батенько дарує,
Правою рученькою, доброю доленькою;
Треба вітце-матінонькі і всюої родинонькі"!

Або інша жартівлива:

"А ви, госці не жертуйте, беріт гроші і даруйте,
Пхайти руки до кишени, витігайти повні жмені,
Треба миски, треба лижки, треба нецків і колиски"

Як дарувала сестра, приспівувано:

"Дарую ті, сестро, через корч міртуса,
Най благословит, серденъко Ісуса.
Дарую ті, сестро, через корч лелії,
Най ті поблагословит серденъко Марії"!

Пісні після вінчання в церкві:

"Горіли свіченъки, трещели,
Де наши молоді кленчили.
Подякуймо попонькови,
Як рідному батенькови,
Шо нам звезали руки,
Шоби не було розлуки!"

При тому жартома ще додавали: "шо не багато взєв, тільки пів золотого".

Сумовиті були пісні при прощанні молодої з ріднею перед відходом до тестів:

"З нами, молода, з нами намальовані сани,
Завеземо ті в гори, не вернешся назад ніколи,
На гори золотії, на річенъки медовії,
Зайдеш межи ворони, закракаєш, як вони,
Бо як не будеш кракати, виженут ті вони з хати"!

I знову продовжували:

"На нашім подвіру, виросла тернина,
Бувайми здорові, вся моя родина.
Бувайте здорові, тай не забуйте,
Мене молоду щодень споминайте.
Мене споминайте, щодень що години,
Не буде в вас більше такої дитини."

Aбо співали іншої:

"Вибирайся, молода, на чужу сторононьку,
На чужу матінонську.
У чужої матінонки сніданька не буде,
Вобідец під полуднє,
Вечері вопівночи - виплачеш чорні очі.
А ти в своїй матінонки розкошоньки зазнала,
За їдного соньце легла, а за другого встала."

Про те, що теща не дуже довірлива до невістки, ні для зятя, пісня знає і каже відверто:

"Вийди, матінко, ледом, винеси пива з медом,
І хліба пшеничного, привітай зеть свого."
Вотвори, мати, ліску, веде ти син невістку,
На поле робітницю, від комори ключницю.
Вийди, материщи, переверни кожуще,
Догори бараницев, щоби не була вдовицев.
Вотвори, мати, скриню, веде ти син господиню!"

Рада чи не рада теща вітає на порозі ту свою майбутню господиню - ключницю як "эміну варти"/що то підтримуватиме хату за три вугли/ сольовим співом:

"Невістко моя ждана, не рік не два чекана,
Для тебе-м сина ховала, а тепер ти його дісталася.
Будь же ми здорові як вода,
Будь же ми весела, як весна,
Будь же ми щільва так як я,
Будь же ми плодюча, як вівця,
Будь же ми робуча, як пчола,
Будь же ми прихильна, як верба."

Скільки то сімейних драм через відсутність отих рис вдачі у невістки мусіли собі усвідомлювати складачі цих простих і важучих побажань.

На пересувинах співали жартівливу пісню:

"Ой, чи не прийшла наша гусочка я до вас?
Наша гусочка чорнобривая зі значком,
Спарувалася в неділю рано з гусачком.
Ой, цигани-придани, чого ви ту приїхали?"

Ой, чи ви нас вобманути, чи нас вобдурити?
Ми прийшли відвідати, свою молоду пізнати,
Ми ї не пізнали, бо ви її розібрали."

Кінчаючи вінки, а теж весілля /тоді дівчата розривали між себе "на щастя" вінок, а стяжки і квітки молода роздаровувала подругам/, співали:

"Встаньте, дівоночки, встаньте,
Честь Богу, хвалу дайте,
Подекуйте Господу Богу і господині - господареви
Господінонъці, всі челідононъці, за красну вечеру,
Подекуй, молода, за вінки,
Прийшли в неділю дівоночки,
Тобі хустонька і чіпець,
А нам стонжечки і вінець!"

Тут треба ще згадати про славних музикантів, яких мала на ша Бібреччина. Правду кажучи не бракувало їх в жадному селі, тих своєрідних музикантів, що то грали з пам'яті, бо нот читати не вміли. Були і деякі цілі родини, що то тільки з весілля жили. Ішов батько з синами грати, як от Гурман з Дев'ятник. Були славні музиканти в Ятв'ягах. Їх то завжди кликали грати і на другі села. Дуже популярним був один і другий своєрідний вальс, як: "Ой, там у лісі, під дубиною", або: "Шуміли верби, в поповій долині". Коли появлявся новий гість, тоді музиканти йшли "вшкварити йому марша" за що гість не скрупився щось вкинути до баса. Правда! По першій світовій війні багато дечого з тих звичаїв почало будо занепадати, але в деяких селах, як от: Дев'ятниках, Бертешеві, Ятв'ягах і Юшківцях, ті стародавні традиції почали були наново відроджуватися. А сталося це за почином священника - патріота з Дев'ятник, о. Стефана Королюка. Він то зумів прихилити до себе серця молоді, і в даний момент ставався на роднім трибуоном для всіх.

Треба ще тут згадати, що при всіх майже танцях приспівували собі. Були тут з поміж танців і славні коломийки. Та не гуцульські, а подільські. Ішли танцювати коломийку всі, обов'язково всі. Крутилися в тому шаленому танці, аж поки мало з ніг не валилися, а при тому приспівували:

"Заграй мені музиченьку, на новії скрипки,
Най я собі погуляю, ворогам на збитки!"

Весілля! Весілля в нашій Бібреччині колись, це було своєрідне свято, не тільки для пари молодих, але також для цілого села. На весіллю колись також часто доходило до бійок, часом навіть кровавих. Ale вже в тридцятих роках, про них і чути не було. Народня свідомість перемогла. Села ставали все більше і більш

свідомі. Замість колишніх коршем, були тепер всюди читальні "Просвіти". Замість ворожнечі, молодь з довколишніх сіл дружила з собою, шукала розрад тепер не в бійці а в спортивних змаганнях, чи то в спільніх хорах. Крім того дурна польська політика, проти українців, сприяла тільки зростові українського націоналізму. Так, що навіть дуже рідко тепер приходило до мішаних подруж, між українцями і поляками. Зрештою і про ті мішані подружжя, було залишилося багато пісень. Ось наведу тут одну з них:

"Ой, сіяла баба просо, вродилася гречка,
Вженивсь поляк з українков, була суперечка.
А він іде до косьцьола, вона йде до церкви,
Була з ними суперечка, до самої смерті!"

Зрештою, народня стихія перемагала ті мішані подружжя. Діти з тих подруж були переважно українцями, а це тому, що серед українського моря, поляки пробували бути при допомозі свого уряду встоятись. Та даремно. Рад чи не рад, вони українізувалися. Спочатку були ще римо-католиками. Але ходили до церкви. Раз на рік, ще ходив по довколишніх селах біля Соколівки "косцельний" з соколівського косьцьола і розносив на лат. Різдво "оплатки". Та з часом, ті латинники почали від того відмовлятися, бо святкували Різдво разом з українським населенням.

Треба, що тут згадати, що перед кожним весіллям, молодята йшли до священника і він їх переслухував, чи знають молитви, Божі Заповіди і т.п. Діти шанували своїх рідних батьків. Не знаю, чи причиною того була земля, яку ділили батьки між дітей? Чи дійсно так було? Не знаю!

Важною ролею в весіллі, була роль "старости". Були переважно деякі господарі, що завжди виконували ту роль. Це були люди з Божим даром. Вони краще знали говорити чим деякі адвокати. А при тому кидали жартами як з мішка і знали масу приповідок.

Тепер, там в нашій Бібреччині з тих традицій мало що осталося. Та думаємо, що з часом ті прекрасні традиції встануть знова, мов той фенікс з попелу. Відродяться і займуть їм належне місце серед нашого народу. Бо не зламали їх колишні лихоліття, не зломить і теперішнє. Нехай ця збірочка про весільні звичаї, останеться як спомин для наших країнів не тільки тут на чужині, але і для тих, що осталися в Рідному краю.

ТА Д Е В'ЯТНИЦЬКЕ ПРИХОДСТВО

Присв'ячуючи цих кілька рядків душпастирям Дев'ятник, я мушу нажаль із за браку матер'ялів, згадати тільки двох останніх парохів цього села. А саме: блаженої памяти о. Николу Стисловського, /мого батька/ та блаженої памяти о. Степана Короляка. /мого чоловіка./

Вони то, ті два парохи, вкладали немало праці для пробудження свідомості села, у закріпленню почуття самобутності його мешканців, та виказали чимало доброї волі й намагань, щоб привернути селянам стоптану людську гідність. Щоб зробити з потоптаного раба свідомого патріота - державника.

Отець Никола Стисловський уродився в с. Ферлієві 18-го грудня 1868 р. По закінченню богословських студій у Відні, був висвячений на священника у Львові. Дня 1-го квітня 1894-го року отримав парохію села Дев'ятник і двох дочерніх парохій: с. Бертешів і с. Ятв'яги. Згодом був він обраний Новострілісським деканом. Помер у Дев'ятниках 30-го грудня 1931 р.

Отець Никола Стисловський був великим праведником, зразковим душпастирем та гарячим патріотом. Під кожним оглядом був приміром для свого села. Відданий всеціло душпастирській праці й обов'язкам панотця, був однаке завжди готовий служити порадою своїм парохіянам. Він щоденно відправляє Богослуження та велику вагу прикладає в наuczанню дітей релігії в школі. Першою його турботою, була побудова нової церкви в Дев'ятниках, яку то йому вдалося збудувати при великій помочі власника Дев'ятницького двора, брата Митрополита Кир Андрея, графа Казимира Шептицького в 1908 р. /Граф Казимир Шептицький, пізніше смиренний чернець і Гумен монастиря Студитів в Уневі, помер в большевицькій тюрмі, як великий праведник і борець за свою віру./

При помочі графа Шептицького і громадського комітету, цю гарну церкву збудовано на горі, що домінувала над цілим селом.

За старанням о. декана Николи Стисловського, постала також в Дев'ятниках Захоронка для місцевих дітей, яку то фахово вели Сестри Служебниці.

Його прямолінійність та безкромісність стягнула на нього увагу адміністраційних чинників, а навіть довело до тюрми за послідовне вживання української мови в метриках. Отець декан Никола Стисловський був людиною засад. Він ішов послідовно до мети, якою було добро Церкви і Народу Українського. Невтомно працює над поглибленням релігійного життя своєї пастви та над закріпленням національної свідомості. Сам бо він вийшов з народу, був невід'ємною його частиною та віддав труд свого життя для нього.

ОТЕЦЬ СТЕПАН КОРОЛЮК.

Отець Степан Королюк, син о.Івана Королюка, Перешиблянського декана, народився бг^о грудня 1902 р. Був вихованком Львівської Богословської Академії, де був через кілька років диригентом хору питомців Академії. Незвичайно музикальний і обдарований прекрасним голосом. Занимає парохію свого тестя о.Николи Стисловського в Дев'ятниках і дочерніх церков в Бертешеві і Ятв'ягах. Оцінюючи належно вагу освіти, він посилює діяльність читальні "Просвіти" в Дев'ятниках, організує і сам провадить хор та вносить багато ініціативи у працю Драматичного гуртка. Він організує злучені хори, що то під його проводом виступають на Святі Українська Молодь Христові. /Тобто злучені хори бібрецького повіту/. в 1933р. Він зумів з'єднати собі господарів села а що головне молодь не тільки самих Дев'ятник але Бертешева і Ятв'яг. Вислідом чого був спільній мішаний хор. За його порадою селяни села Дев'ятник збудували прекрасний одноповерховий Народний Дім. Завдяки йому, селяни щораз то більше і більше починають брати участь в політичному життю. Працю тої неструдженої молодії людини перервала передчасна трагічна смерть. Згинув в жовтні 1944 р. на Словаччині, замордowany комуністичними партизанами. Спочиває на кладовищі біля Банської Бистриці.

" І М О С Т Ъ "

Велику роля в селі відогравала теж дружина священика, їмость, яка то затіснювала зв'язок поміж приходством і селянами. Вона потрапила завжди здобути довіря селян, які то приходили до неї з її турботами. Вона уміла найти спільну мову з селянками, розрадити їх у їхніх клопотах, інколи підсунути якусь щасливу думку у випадку недуги, чи якихсь родинних ускладнень. І так то непомітно вона впливала на формування національного та суспільного світогляду нашої селянки. Нерідко удається її заінтересувати громадськими справами, переотяжену родинними обов'язками та перевтомлену

жінку села а навіть притягнути її до громадської роботи.

Галицьке приходство з його домашньою атмосферою, з його персонажами, відійшло в історію. Воно зафіковане в літературі Богданом Лепким, як синонім культурних вартостей, що позначилися на вихованні нового покоління.

Священичі родини плекали культурні традиції та передавали їх з покоління в покоління. Вони витворили свій власний побут, свій власний стиль життя. Живучи серед народу, вони зберігали народні звичаї, які під впливом нових обставин виходили чимраз більше з життя. Та найважніше: - Галицьке духовенство йшло слідами Маркіяна Шашкевича та було вірне його заповітам. Воно зберігало національну свідомість. Воно стало важливим чинником у відродженні Західної України. З його середовища вийшли кадри нової інтелігенції. Воно видало багато одиниць, що згодом пereбрали керівництво національного та культурного життя.

Таке саме було і в Дев'ятниках. З затурканого хлопараба, селянин ставав освідчений і державно думаючий. З русина, ставався українським патріотом. Не диво що це село було прикладом для цілого бібрецького повіту. А заслуга того лежала в його душпастирях.

Зофія з Стисловських -Королюк
Нью Йорк січень 1970 р.

Родина Стисловських і Королюків
в Дев'ятниках

Село Ятв'яги належало колись до посілостей Галицького князівства. Згідно з документами які розглянув студент філології, ятв'яжець Микола Вовк у Львові.

Як то розказували колись старі люди, то село було в давнину багато більше і церква стояла аж за Лугом, де в останні часи стояла каплиця-гробовець графів Калиновських. Бо як будували цю каплицю, то надибали там фундаменти і могили. Графи Калиновські увійшли в історію, як ненависники всего що українське. Граф Калиновський присвоїв собі колись княже село Ятв'яги. Крім того завів панщину. Присвоїв собі також і близьке село Орішківці. У важкому панщинному ярмі стогнали колишні вільні княжі люди. Не змінилося це й тоді, коли Австрія окупувала ці землі. Панщина і на дальнє залишилася.

Стару церкву спалили татари, а невеличку дерев'яну церковцю збудовано в іншому місці, яка то проіснувала аж до тридцятих років, коли то мешканці села взялися за порадою о. декана Николи Стисловського до будови нової мурованої церкви. На посв'ячення церковних фундаментів прибуло багато довколишніх священиків в 1930 р. Прибув також на посв'ячення церковних фундаментів, молодий тоді ще дідич з Дев'ятник ЯВПан граф Іван Лев Шептицький. На пергамені який виготовив о. декан Никола Стисловський, підписався граф так: Іван Шептицький, братанок Митрополита Кир Андрея.

Коли знесено панщину в 1848 р. тоді то прибув до села дяко-учитель і почав учити по хатах дітей письма. Такий то стан тривав аж до 1888 р. коли то побудовано школу. Ця школа причинила до упадку неписьменності серед селян. А з тим то й приходила національна свідомість. В 1892 р. заложено читальню "Просвіти". А потім разом з дев'ятничанами і бертешівцями, заложили ятв'яжі у себе "Січ". Треба ще тут згадати, що вже тоді відкупив був Ятв'яги від графів Калиновських, дідич Дев'ятник граф Казимир Шептицький /Пізніше смиренний чернець Ігумен Климентій в Уневі/ Він то зліквідував коршму і продав будинок за невеличкі гроші громаді, яка в цьому будинку заложила читальню "Просвіти" і споживчу кооперативну крамницю. Взагалі графи Шептицькі стимулювали піднесення національної свідомості серед того русько-українського народу, з яким були пов'язані кровно.

До просвітянського руху найбільше причинилися в селі такі особи: Дмитро Милимук, Гринь Турчин /студент львівської гімназії/, та Никола і Йосиф Милимуки. В Січі були передовими працівниками: Михайло Турчин, Василь Вирста, та Михайло Лялюк./ Цей останній був самоуком і досягнув своєю працею того, що став потім учителем. За польських часів був директором школи в с. Любешці в Бібреччині/.

Інструкторами в Січі були колишні військовики з Австр. Армії. От Никола Хандога і Петро Лялюк, колишні австрійські улани почали учити молодь муштри. Їм на зміну потім прийшли молодші і більше національно свідомі люди, яких з кожним роком ставало більше і більше. А вже на Січовий Здвиг до Львова в 1914 р. поїхало майже все село.

І так то грінула Перша Світова війна. Майже всіх молодих чоловіків покликано до війська. Багато з них згинуло на російському фронті, багато на альпейських вершинах за мачуху Австрію. Але були люди, що пішли до УСС. Першим з них пішов Василь Вирста, ще тільки при формуванні першої сотні в 1914 р. А по відступі москалів в лави УСС зголосилися: Василь Милимук, Василь Кіндзера, Степан Солонинка, Петро Хандога і Іван Клапко. Так, що як прийшов Листопадовий зрыв в 1918 р. то всі ці ятв'яжці були вже загартованими воїками. Та всі вони віддали своє життя за Україну тільки двох повернулося до дому, а саме: Петро Хандога і Василь Кіндзера.

При формуванні УГА зголосилися до неї всі поворотці з Австрійської Армії. Багато з них погинуло на фронтах та померло від тифу. Однаке "серед ятв'яжців не було дезертирів!"

Прийшли поляки. Вони зразу заарештували війта Василя Турчина та секретаря Петра Павлова. Коли почали поверта-тися поворотці З УГА, то польська влада зразу почала їх арештовувати. А потім вони мусіли що тижня голоситися на поліції. Дехто, як от Михайло Турчин мусів утікати аж на Чехословаччину. І хоч по польській амнестії повернувся до дому, то не міг дістати посади учителя. Він оженився з учителькою з Миколаєва і працював при "Громадськім Голосі у Львові. Помер передчасно в 1930 р.

Було таких більше селян-патріотів, яким польська поліція не давала спокійно спати. Але село не зневірювалося. На польську акцію виникала спонтанно протиакція. Люди

відновили читальню "Просвіти" і кооперативну крамницю. На місце Січі заложили Руханково - пожарниче Товариство "Луг". Почали знова посылати молодь на науку до гімназії у Львові і Рогатині. Пішли тоді на науку такі хлопці: Славко Турчин, Микола Вовк, Михайло Бурбела, Степан Милемук, Петро Павлів, Василь Лялюк. І всі вони, хоч деякі з них і не закінчили через ріжні труднощі гімназії матурую, були тими світилами в освідомленні села. З а ними пішли молодші на науку: Петро Кузшин, Василь Присяжний та Михайло Горінь. Вони то причинилися до того, що селяни були дуже горді на своє "українське походження" на свою мову на свою культуру. Працювали в "Просвіті" ті наші молоді народники, як: Микола Вовк, Павло Левицький, Михайло Бурбела, Степан Мікієвич, Микола Лялюк, Степан і Ярослав Хандоги, Йосиф Коваль і другі. Це було не до вподоби польській поліції і вона почала арешти того молодого покоління, а саме: Миколу Вовка, Миколу Лялюка, Дмитра Турчина, Степана Мікієвича, Василя Лялюка, Степана Милемука, Степана Хандогу. І так їх по черзі, одних замикали а других випускали. Так тревало це аж до другої світової війни.

В останню війну багато молоді нашлося в лавах УПА, а деякі в Першій Українській Дивізії УНА. З тої молоді багато згинуло. А решту вивезли нові окупанти на Сибір чи то в Казахстан.

Треба ще тут відзначити, що до освідомлення молодих дівчат особливо причинилася Ольга Питльована, яка що року приїздила зі Львова до Ятв'яг на ваканції. Вона то читала дівчатам лекції з самоосвіти а також вчила їх ритмічних вправ. Існував в селі також Просвітянський хор під дирегуванням Миколи Кушлика і Володимира Пришляка. Пізніше той хор прilучився до Дев'ятницького хору, куди також входив хор з с. Бертешева. Хор цей, тобто збірний організував о. Степан Королюк а також дирегент Степан Семенюк. Цей збірний хор осягнув дуже високого рівня і нераз виходив переможцем на конкурсах.

В сусідньому селі Орішківцях жило мішане населення. Були тут українці автохтони, але були і колоністи мазури. Ці останні не хотіли допустити до заложення читальні "Просвіти". Тут повела молодь з Ятв'яг наступ. Вона почала освідомлювати молодь Орішковець і вкінці при допомозі ятв'яця Петра Вирсти, заложено тут читальню "Просвіти". На відкриттю читальні промовляв магістер Василь Лаба з Бертешева, і співав

Злучений хор з Дев'ятник, Бертешева і Ятв'яг. Ятв'язька молодь причинила також до відновлення читальні "Просвіти в сусідньому селі Калинівці.

В останню війну і по війні село зазнало дошкульних втрат. По війні в селі майже цілих два роки квартирувало 38 енкаведистів. Багато людей тоді вивезли в Сибір неісходиму. А саму назву села замінили на Прибілля. Решта людей що залишалася працює тепер в колгоспі.

Та не такі ятв'яжці, щоби далися зламати. Дух бо у них міцний. Батьки розповідають дітям про минуле, про їхню боротьбу про збереження самобуття і про незабутню славу. І тепер багато з молодого покоління йде до школ і пристосовується до нових обставин. Та це молоде покоління вірить в краще майбутнє. Вірить в невмірущу славу батьків, вірить в свободу Землі Української, а з тим і того славного колись села ЯТВ'ЯГ. Бо ятв'яжці своєю кров'ю писали спільні сторінки нашої історії. І ці сторінки не затерли колишні окупанти, не затруті і новітні. Слава ця останеться вічною!

Микола Лялюк - Ятв'яжський

Нова і стара церква Св.Дмитра в селі Ятв'ягах. Нова церква ще не закінчена.

С Е Л О Б Е Р Т Е Ш І В .

Історія села мені мало відома, бо перебував я більше поза селом чим в селі. Однаке знаю це, що колись ще за часів панщини село належало родині Височанських, члени якої є поховані на цвинтарі в Бертешеві. Потім село, а властиво фільварок, був власністю дідича мазура Йосифа Палляца, що був одружений з українкою Катериною Ростковицєю. За часів Польщі а потім Австрії, в селі була панщина на яку мусіли виходити всі. За невиконання панщини, часом і по п'ять днів, людей важко карали. Отже з тижня для людей мало що залишалося.

Перед Першою Світовою війною була вже в селі читальня "Просвіти" і кооперативна крамниця "Будучність". Село під проводом господаря Федя Мацькова, збудувало було дуже гарну муровану церкву "Св. Рождества Христового". Будували її майстри з Роздолу під проводом майстра Коса. Посвятив церкву в 1905 р. Галицький митрополит Андрей граф Шептицький. Село було дочernoю парохією села Дев'ятник, де то були парохами о. Миколай Філіповський, о. Никола Стисловський і о. Степан Королюк.

Село було невеличке. Мало тільки 84 -ри господарства і невеликий фільварок. Тепер воно є більше і краще розбудоване.

Більших і заможніших господарів було десять. А саме: Чмир Василь, Чмир Михайло, Чмир Степан, Лаба Павло, Лаба Никола, Дикий Дмитро, Мацьків Никола, Дикий Никола, Комаринський Степан і Чмир Федъ. Решта були середньозаможні або бідняки, що то робили в фільварку за орнарію. Крім того працювали ще в панській цегольні. Пасічництвом за нимався Степан Чмир. Мав яких 300 пнів, які то зничили московські козаки в 1914 р. Але по війні він її знова відновив і вона славилася своїм медом і бжолами.

Фільварок був невеликий. Мав щось 300 гектарів грунту але це було багато більше чим в селян. Управляли в селі цукрові буряки, пастевні буряки, бараболю, сіяли овес, жито, пшеницю, ячмінь, коноплі і льон. А також гречку і просо. Управляли багато ярини і мали гарні сади. Воно потрапало в зелені, так що годі було його зауважити з гостинця, що йшов з Репехова до Стілщи Нових /Стрілщи Нових/. В давнину, це була свого роду охорона перед нападами.

Особливо славними були сади господарів: Лабів, Черкасів, Мацькових, а також великий фільварковий сад, що займав 5-ть моргів ґрунту. Там було також два великі стави на рибу, що то по смерті дідича Палляца стратили своє значення бо ніхто їх не доглядав і вони заросли шуваром.

Коли дідич Палляц умирал, то записав свій фільварок на "Сиротинець" під тою умовою, що там приниматимуть і польських і українських дітей без ріжниці на віровизнання. Але поляки покрутили тим тестаментом і по першій війні приймали тільки римокатоликів, або тих українців, що змінили метрику. Керівником того сиротинця був польський ксьондз Юзеф Карх, який загинув в часі другої світ.війни. За першої більшевицької окупації там було заведення для сліпих хлопців. Директором того заведення був Роман Ілашевич. В селі була двокласова школа, як за Австрії так і за Польщі. Учителі часто змінялися. Перед другою світ.війною була там учителькою пані Козак-Венгльовська, яку то були вивезли більшевики на Сибір. Повернулася вона з відтам до Польщі, звідки виїхала до свого сина Юрка в Австралію.

Визначніші люди села були такі: Дмитро Дикий, посол до Української Національної Ради ЗУНР в Станиславові і член повітової ради в Бібрці, за часу Австрії. Член укрголовариств, як "Просвіта", "Сільський Господар" і інш. Отець Мітрат Др. Василь Лаба. Професор Богословської Академії у Львові, начальний капелян УГА і генерал хорунжий в стані спочинку. Живе тепер в Едмонтоні в Канаді. Др. Теодор Мацьків. Лікар. Живе тепер в Америці. Петро Чмир, гімназист, Дмитро Чмир, гімназист, Федъ Чмир гімназист. Магістер Василь Лаба, надійний правник, згинув після другої війни, таки з братських рук.

В часі першої світ.війни в селі проходила бойова лінія. Російська артилерія обстрілювала дев'ятницькі гори і ліси майже три дні, пробуючи стимати наступ австрійських мадярів. Був забитий тоді один російський солдат і поховано його в Бертешеві. Але саме село не було зруйноване ані в першу ані в другу війну.

Церкву відновлено і відмальовано в 1958 р. малярями з Ходорова. Всі теслярські роботи при відновленні виконав тесляр Горінець з Бертешева. Великих страт в обох війнах зазнало село особливо в молоді. Церква тепер замкнена, бо нема священика.

Тепер на місці господарки Дмитра Дикого знаходиться нова школа. А на господарстві Николи Лаби, що то довгі роки за Австрії був війтом, знаходиться Сільський Клуб.

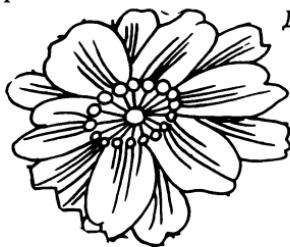
Читальня "Просвіти" в Бертешеві вже була перед 1900 р. Пригадую ще собі оправлені річники галицької "Зорі" писаної ще етимологією. "Січ" мала в Бертешеві 20-ть членів. Були ще Січі в Дев'ятниках, Ятв'ягах, Кніселі. Старі і Ної Стріличі мали "Сокіл". До тих товариств належали хлопці і дівчата і тим різнилися від незорганізованих, що носили в неділю ленти через плече. І мали гоцульські топірці до вправ які відбували в неділю на майдані або біля церкви. Мали свого кошового, його заступника, писаря і т.п. Дівчата мали окремі курені з своїм проводом. В неділю машерували до церкви. Окремо хлопці а окремо дівчата. Співали переважно такі пісні: "Гей там на горі Січ іде", "Ми гайдамаки", "Не пора, не пора!" і багато інших. Деякі з Січей мали навіть свої гарні оркестири, які гралі на фестинах. Такі фести ни відбувалися літом при гарній погоді. На майдані відбувалися перегони в мішках, хлопці ставили вежі, лізли по гладкому стовпі за ковбасою, гралі льотерію, робили вільноручні вправи і спортивні змагання і співали патріотичних пісень.

В Бертешеві в 1919 р. панував черевний тиф. Багато людей тоді померло. Помер і Дмитро Дикий.

Дороги в селі були в дуже поганому стані. Годі було проїхати грязюкою. Правда! Дмитро Дикий був збудував камянну до рогу до гостинця в Репехові. Але потім через недогляд, ця дорога розбилася зовсім. До Львова з Бертешева було 57 км. До повітового міста Бібрки 14 км. До Нових Стрілич 5-ть км. До залізничної станції в Вибраниці 10-ть км.

Мешканці Бертешева були національно свідомі і побожні. Ходили чи їздили на відпусти до Боринич, Унева, Гощева, Кохавини і Зарваниці. Село було патріотичне і свідоме. Немало піяків і бешкетників. Молодь брала участь в збірному хорі Дев'ятник, Бертешева і Ятв'яг, який зорганізував о. парох Степан Королюк.

Др. Теодор Мацьків

Жмуток споминів про моїх Стрийків

З РОДИННОЇ ХРОНІКИ ШЕПТИЦЬКИХ

Щораз то менше і менше людей пригадує собі мого стрийка Казимира. Розсіяні по світі його законні брати шанують свого основника і першого Ігумена о. Климентія.

Мешканці Св. Юра з часів війни і такі, які були найшли тимчасову охорону в Катедрі Св. Юра, пам'ятаю добре Екзарха, брата Митрополита, найвірнішого його приятеля і друга аж до останньої хвилини життя.

Жицьту може ще старі «дев'яtnichani», які ще добре пам'ятають старі часи. Але велична постать Митрополита наче трохи прислоняє особу брата-ченця.

З блискучих тих камінчиків, що осталися, важко відтворити образ-мозаїку. Одначе для когось, хто буде згодом писати біографію моїх стрійів, ці спомини придадуться. Я почиваюся до обов'язку ці спомини написаги, бо після моєго стрийка Казимира я жив в Дев'ятниках. Ходив я його стежками, віддихав я атмосферою прихильності людей. А ту прихильність він зумів створити. І власне тій прихильності завдячує найчасливіші дні, тижні і роки моого життя.

І тоді, коли ми як діти в 1909 і 1911 роках, разом з нашими навчительками жили в Дев'ятниках. І коли то в Прилбіцах народилися Ванда і Андрусь. І пізніше, коли я вже був студентом Львівського Університету і щораз частіше доїзджав до Дев'ятник. І нарешті настало в тих Дев'ятниках я залишився жити від 1931 року. А в році 1934 вже разом з

моєю дружиною Зоєю і тоді вже мої діти почали приходити на світ в Дев'ятниках.

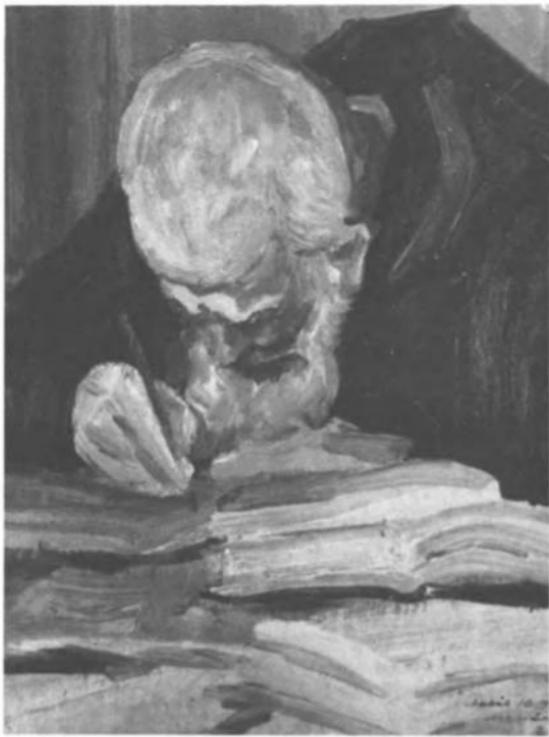
Зродилося за той час мое прив'язання до того села, до тих людей, таке глибоке і закорінене, що коли прийшло до насильного розлуки, до насильного зірвання тих відносин, то це мене заламало таки добрє.

За прив'язання і любов до того народу заплатив я дуже дорого. Я не набув жадного фаху, який придався б мені тепер в життю на чужині. Це була дуже важка ціна, яку ще й дотепер сплачує, але жалю за це не маю, бо варто це було.

І завжди, де б то я не був, завжди носив я з собою спомин про моєго стрийка. Не граво тут ролі, де я був. Чи то на полі, чи дома, чи в лісах.

Коли в 1910 році я оглядав з ним з-під Бучинча з радісним зворушенням синючі в далині Карпати, а потім відчитував його записки і кореспонденцію і як тоді з якоюсь гордістю я показував йому мое господарство 1933 року. А хто був мій стрийко, послухайте тепер.

Граф д-р Казимир Шептицький був колись віцепрезидентом Господарського Товариства, по слом до Краєвого Галицького Сойму і Віденського Парляменту. Був знаменитим господарем і завзятым мисливцем. Він був для нас дітей улюбленим приятелем і другом. Ще добре пригадую собі його виїзд до монастиря Венедиктинів у Бейрон, восени 1911 року з Прилбич, ю-

Екзарх о.Ігумен Климентій Шептицький. В світському стані граф Казимир Шептицький.

го зіввання зв'язків із світським життям, для якого він колись з такою життєлюбністю жив і жаль великий по собі залишив.

Під час першої світової війни, коли ми жили в Австрії в місті Семерінг у віллі Сідонії, загостив до нас на короткий час наш стрийко, щоб незабаром знову від'їхати відправити свою примицію в Прилічах і в Дев'ятниках. Для нас дітей це вже був інший «Стрийць — Казъ». Ми навіть спочатку боялися його дещо. Але він зумів знову дуже швидко збудити в нас любов до себе і довір'я.

А потім знову наступає перерва. 1919 року в щойно закупленому домі на вулиці Петра Скарги, буде мій стрийко «Стрийон».

Ми тоді, після довгої відсутності, затрималися у Львові, користуючи з гостинності стрийка, в якій він завжди був дуже сердечний.

Потім появляється стрийко що-раз то частіше на вул. Міцкевича 24, де ми в той час жили з Матір'ю Йосафатою в часі наших гімназійних студій. Коли померла Сюла в Прилічах, то стрийко приносить нам потіху в

Дім Родини Шептицьких у Дев'ятниках; фото з 1928 р.

часі її похорону, а потім, як я 1922 року захворів на тиф на Зеленій вулиці, то стрийко потішав нас всіх.

Ми в той час не запримітили, що стрийко роз'їджав між Унівом і Львовом і клав підвалини для Чину Студітів. Він почав збирати новіціят і виховував його до чернечого життя; як то почав заводити різні варстати, з котрих повинна була Чернеча Братія мати утримання.

І коли то зимою 1922—23 приїхав до Львова Апостольський Візитатор о. Геноккі, то вітав його і приймав стрий. Бо другий стрий — Митрополит відбував якраз в той час подорож по

Південній Америці. Пригадую собі, як то мій стрий привів о. Геноккі на обід до моїх батьків, які в той час жили при вулиці Зеленій.

Тепер щораз частіше мої стрийки є разом. Щороку приїжджають на свята до Прилбич, а та кож і влітку на довші вакації. Іздять разом до Лабунь і до Підлютого. Взимі, коли мої батьки живуть у Львові на Зеленій, приїжджають нераз чи то на обід, чи на вечір'ю. Рівно ж на ім'янини або якісь аматорські виступи. Ми любили наших стрийків дуже, але можливо — різно.

Стрий Казимир був нашим природним повірником, він бо довше жив світським життям, знатав багато більше різних дрібничок, які нас захоплювали. Він умів нас терпеливо слухати і мав наше довір'я до себе.

Богослужби, які відправляли наші стрії, були завжди в нашій домашній каплиці в Приліbachах, або, як погода була добра, то в каплиці біля родинних гробівців у полі. Вже у вечері як ми сиділи при комінку, уставлювалося годину. А що були Свята, і «Буня» (наша бабуся з Фредрів Шембекова) не встава-

ла дуже рано, то звичайно була година восьма. Багато раніше приходили Сестри Служебниці і жінки-селянки. Стрийки тоді ішли їх сповідати. О. Ігумен Климентій відправляв Богослужбу завжди першим. Його суворий, дещо аскетичний вигляд надавав поваги. Відчувалося, що розмовляє з Господом Богом. Якого потуги і безконечність бачить. Відчуття власної малечі було велике серед присутніх. Орнат був завжди той самий, який то ще свого часу офірувала бабуся з Фредрів-Шептицька, на примицію стрийка Митрополита. Пі-

ся першої війни його дуже гарно відновили; був він золотобілий на червоній підшвиці з родинними гербами Фредрів і Шептицьких. Потім допомагав я стрийкові Митрополитові облікатися. Я мав завжди деякі тривдоці при подаванні Омофору і завжди стрий вибавляв мене з кlopotiv i закладав його вправною рукою сам.

В той час, коли я не дуже добре знав Божественну Літургію св. Івана Золотоустого, то стрийки підповідали мені, або, правду кажучи, самі собі дякували. Робили це все так природно і були так пройняті молитвою із Служби Божої, так були зайняті розмовою з Господом Богом, яка і для мене була промінною, радісною і дуже, дуже близькою. По стільки разів чи то веселих, чи смутних, коли я служив моїм стрийкам або сам, або з моїм батьком при Службі Божій, вбився кожний деталь в мою пам'ять.

Але зокрема їхні обличчя, повні радісної великолітності; вони завжди променіли, росли в розблиску поваги і достоїнства. І кожна людина, яких поглядів вона не була б, відчувала, що в часі тієї Служби Божої «Господь є близько».

Прислуговуючи моїм стрийкам, я почував себе малим і непотрібним, примушений величчю того, що діялося біля мене, але я був гордий з того, що можу також до чогось придатися. Потім сходилася родина. Засідали на тростинових фотелях. Для Буні і стрийків були спеціальні подушки для фотелів, а також для гостей. Завжди була велика черга людей до Св. Причастя. Після того люди розходилися, а ми йшли до їdalyni. Але до снідання ми ще не сідали, а довго і терпеливо чекали на наших стрийків, які ще довго молилися. Аж нарешті відкривалися двері

і вони входили до їdalyni.

В Уневі приходилося мені піти разів побувати. Однаке ніколи я там довше не затримувався. Коли я тільки переступав поріг, то зразу знаходився в незвичайній атмосфері. Це був успіх праці моого стрийка, що монастир в Уневі був свого роду самостійною і самовистачальною обителлю. В Митрополічій палаті находилися: бібліотека, канцелярія, рефектар. А дещо дальше варстти: шевський, кравецький, ткацький, столярський, рімарський і малярська студія, як початок «Унівської Школи». Крім того було ще велике господарство: управа землі, садівництво, бджільництво, городництво. Все це належало до літньої резиденції Львівських Митрополітів.

Перебрав мій стрий ту резиденцію 1919 року, зруйновану і пусту, і мусів починати все із самого початку.

А тепер вже багато братів там було. Пильно всі працювали. Були тут і учні і кандидати. Всі з погідними святочними обличчями. А за ними по дօозі тягнулася спокійна радість. Була ще тут і знана стежка, якою переходили такі Єпископи та Митрополити, як: Варлаам, Атаназій, Лев і недавно ще в 1914 році Андрей. Під тою старезною липою сідав нераз Атаназій, а Лев любив ходити так, як і 150 років пізніше о. Ігумен Климентій по т. зв. «Чернечій Горі». Знаходилася та гора недалеко віт господарства. Була поросла високими буками і в дечому пригадувала мені дев'ятницький «Морозів Кут». В заглибленні на узбіччі гори, знаходилася невеличка пустельня «Скит», де нераз хотісь із братів замикався. А його браття приносили йому збанок води і кусень хліба, та ставили це все перед дверима на порозі.

Стрій часто ходив пішки з Унева до Лагодова і Якторова з проповіддями і реколекціями. Був високий і худий. Підправся завжди високо палицею і йшов завжди дуже швидко, майже до останніх часів. Так, як колись замолоду любив ходити в часі «Риковицька» в Перегінську.

Коли мій стрій вступив до монастиря, то оставив у Дев'ятниках грубий зошит, дрібно записаний хемічним олівцем. Там були всяки поради, що торкалися Дев'ятник. Що стрій уважнішим, це підкresлювало ще окремо кольоровим олівцем.

Зошит цей заховався і після першої війни. В першій частині

У Прилбичах 1933 року.
На світлині зліва направо:
Отець Ігумен Климентій Шептицький, Мати Йосафата, графиня Ядвіга і граф Лев Шептицькі, мати і батько автора спомину, графа Івана Лева Шептицького.

був опис людей, емеритів, офіціяльності і служби. Була подана докладна характеристика кожного з них, їхні таланти, пристійність і всі позитивні та негативні сторінки. Наказував це пам'ятати, того не забувати, і т. д.

Другий зошит торкався господарства. Подавав докладно, як змінити плоди землі, подавав про якість піль, штучних пасовиськ, інвентар будинків, про ліси, про пляни порубки лісів, про лісчу культуру, шкілки і т. п.

В третьому зошиті були домашні справи. Був описаний цілий дім. Кімната за кімнатою, шуфляда за шуфлядою. Нераз я аж дивувався, скільки то за всі ці покоління назбиралося пам'яток.

В четвертому зошиті було описано про сад, город, про пасіку, про пизницю — офічину, де знаходилися вина і меди, і про їхню вартість. Були поради на насичування медів, які відмінні трéба щіпляти для овочевих дерев і де їх садити.

Все тут так докладно було описано, що й найменша дрібниця не була забута. Пізніше всю цю дбайливість, докладність, по'ядок, справність і гнучкість переніс мій стрійко і для творення основ під Закон Св. Теодора Студита. Так само докладно опрацював мій стрій пізніше і Книгу Законів для своєї чернечої Братії, де вони могли найти навіть найдрібніші вказівки для їхнього чернечого життя. Пригадую собі, як він раз працював над виробленням твої конституції в Прилбичах і пригадую собі його розмову на ту тему. Він говорив, що простота є побажана в цілом житті, бо вона і тільки вона є основою культури.

В домі моїх батьків при вулиці Зеленій 30 у Львові жило че-рез деякий час зимою двох «братьчиків» з Університету і училися куховарства в нашого знаменитого кухар'я Русяка. Наш кухар з твої причини був дуже веселий і задоволений, що дістав таку поміч.

Був колись у мене в Дев'ятницях знаменитий майстер римар і тапіцер. Позичив я його, як інструктора до Університету на довший час.

І так при допомозі таких маліх засобів, росла і удосконалювалася справність водини Студентів. Голосилося завжди більше кандидатів на ченців, ніж можна було їх прийняти і промістити. Вже і молодші почали передплати відповідні обов'язки і тим самим мій стрій мав тепер більше вільного часу.

О. Ігумен глядів тепер з перспективи на своє доконане діло. Ми тепер свою невичерпну енергію присвятити для свого старшого брата Митрополита

Граф Професор Др.
Павло Шептицький

Андрія. Він був тепер для нього і секретарем і капеляном. А коли стан здоров'я Митрополита щораз то погіршувався, був і не-заступним асистентом при Службі Божій. Але передусім був повірником стрійка Митрополита.

І думаю, що власне мої стрій, коли у вересні 1939 року прийшла вістка, що большевики убили моого батька і матір у Приліbachах, були першими, що проспівали їм «Вічну пам'ять». Відправили Панахиду за упокій їхніх душ.

І так залишився мій стрій о. Ігумен вірним своєму братові стрійкові Митрополитові аж до кінця. До того пам'ятного листопадового дня, коли ішов за домувною з тлінними останками свого брата Митрополита і супроводжував його на вічний спочинок.

Думаю, що діло, яке створив мій стрійко о. Ігумен, помимо того, що розбите новим наїздником

Графіня Др. Марія Шептицька
з братом Др. Андрієм.

на дріб'язки, зістанеться одначе живим. Добре продумана фізична праця, получена з молитвою, дає завжди простодушним людям ліпшу змогу віддавати хвалу для Господа Творця. Та творча праця в поті чола найкраще висловлює любов до Господа Бога. І от тепер в світі, чи то на каторзі десь над Амуром, чи в Канадських преріях, чи то в пущах Британської Колюмбії, чи то десь там і в нас на Україні, над Дністром, Серетом чи Лимницею, довго з покоління в покоління житиме між людьми пам'ять про моого стрийка о. Ігумена Климентія.

Мій прадід Петро Шептицький жив уже в Дев'ятниках. Помер він десь коло 1845 року у Відні. В Дев'ятниках осталася жити моя прабабка Роза (Розалія) з Козецьких — Шептицька. В Дев'ятниках виростав і мій дід Іван Шептицький і його сестра Михайліна, замужня Коморовська, яка була потім моєю хресною мамою. Мої стрий ще хлопцями завжди приїжджали до Дев'ятник на вакації. Старий Роман Тарнавський розказував, як то вони любили купатися на млинівці річки Боберки, а він охороняв їх.

Мій стрийко Казимир перейняв господарство у Дев'ятниках 1895 року. До Шептицьких належали ще Кологури і Ятвяги. І всю свою молоду силу, завзяття і здібність спрямував для організації дещо занедбаного господарства. 1909 року побільшив свої посіlostі тим, що відкупив від графа Северина Фредра фільварок і ліс в Бринцах Церковних, т. зв. «Морозів Кут». Найбільш улюбленим зайняттям моого стрийка було мисливство. Дім

Шептицьких в Дев'ятниках був повен ловецьких трофеїв... Стрий оповідав мені дещо про це, але багато більше довідався я від старого Федора Сорочака, що від 1923—1938 року вірно мені в горах товаришив. Я знав історію кожного більшого оленя, непотрапленого цільно ведмедя, довідувався від нього про перевітання в наших горах Ахікнязя Франца Фердинанда. Але мій стрий краще від інших відчував гори. В святочній тишині Перегінських лісів, далеко від людей, а близько Творця, у віковому ритмі природи в голосі в пахощах і барвах осінніх Горганів, тозірвало його покликання до служби Богові.

В останніх роках, коли він побував у Дев'ятниках, в довгі осінні вечорі, написав він спомини про мою бабусю Софію з Фредрів-Шептицьку. Були то властиво частини її листів до нього — її сина, пов'язані в цілість. Писав він ці спомини своїм швидким письмом, а писав хемічним олівцем знаменно. Це був не тільки пам'ятник для його улюбленої матері, але і пам'ятник тої світлої душі, яка дозрівала часом навіть у дуже важких і болісних часах аж до королівського кінця і відійшла в радість Христа — Господа свого.

Мій стрийко о. Ігумен говорив дещо інакше від моего другого стрийка Митрополита Андрія. Але з рівним собі захопленням і переконанням. В 1933 р. приїхав він до Дев'ятник з моїми батьками і одною з моїх сестер. Відправляв він Богослужбу в тій церкві, яку 25 літ назад сам оснував і в якій 16 літ пізніше відправляв свою першу Службу Божу. Проповідь, яку виголосив тоді мій стрийко в дев'ятницькій

церкві, я ще добре собі пригадую. Говорив тоді стрий про незнищенні вартості приязні, про передавання її з покоління в покоління, як найцінніший скарб, якого злодій не вкраде, вогонь не спалить і ржавість. Переказував тоді мій стрий ту приязні і любов, яка лучила його з дев'ятничанами і зі мною. А я той легат найдорожчий прийняв без найменшого поиздадумування. Не потрапили тієї приязні знищити і новітні варвари зі Сходу. І от нині, 30 років після арештування і вивезення на Сибір, як іскодку тієї любові і приязні, отримую я листи від давніх дев'ятничан, ятвячів і бертешівців. О. Ігумен Климентій добре знов про це ще перед 1939 роком. І тішився дуже з успіху моєї родини серед народу, де ми жили. Він чувся дуже зв'язаним по крові з нашою родиною та з нашим народом.

Весною 1939 року їздив мій стрийко до Риму, щоб скласти поклін новообрannому Папі Римському від імені хворого на той час Митрополита Андрея, а також попросити нового Папу затвердити Конституцію Студитів. Повернувшись щойно в травні.

Пригадую собі, як він, сидячи в глибокому фотелі в салонику нашого дому при вулиці Зеленій у Львові, розповідав нам про своє перебування в Римі. Про різні зустрічі, які то попереджували авліенцію, і як то Папа Пій XII його сердечно привітав, не дозволив йому клякнути і сердечно стискав в обіймах. А потім, по довгій і сердечній розмові все прихильно полагодив.

Мій стрий жив в будинку біля собору св. Юра на партери наліво в покoю за коридором. Там бачив я його восстановне влітку 1939 року. Він, як завжди, живо цікавився усім. Виявляв радість, поділяв сум, а тоді саме народився нам син Андрій. А також журився тим, що почали збиратись воєнні хмари. На прощання, як і завжди, поблагословив мене знаком хреста.

Осталася по нім горстка листів, більшість яких писана під час війни з Львова до Корочина. Журився здоров'ям брата Митрополита і брата генерала, журився долею своїх монастирів. До тих турбот долучувалися інші, які несподівано звалювалися на його голову. В часі більшевицької окупації опікувався майном моїх убитих батьків і моїм, бо я був у таборі аж під Владивостоком. Старався щонебудь з тих забораних комуністами маєтків дістати для моєї дружини і дітей, а також і для сестер, які осталися ограбленими з усього. І завжди з турботою доброго господаря, ходив по різних урядах, інтервенював, просив і часом таки увінчувалася його наполегливість деяким успіхом, і він приносив допомогу для моїх рідних.

Про свою працю мало писав, але, як і завжди, сповняв її з невичерпною енергією. Їздив до Уніва, давав науки реколекцій для Студиток; щораз то важче і важче приходилося працювати, щораз то більше безнадійною ставала його праця, коли все навколо його розсыпалося і валилося. А потім впала важка занавіса. Тільки якісь несправджені ще вістки про його останні хвилини життя, коли обідранний з усього, в нужді і біді, в безконечній ночі сліпих хвилин, думав про те, що осталося за ним... А може це все освітлю-

вали проміння сонця чи-коаще мовити — луна сонця, до якого він вже тепер зближався і для якого тільки жив...

А зимою 1939-40 р. опікувався він моєю дружиною Софією і моїми трьома дітьми, що залишилися після моого арештування без жодної опіки і без жодних засобів життя. З батьківською турботою опікувався рештками нашої родини і був з ними в безперервному контакті. А в квітні 1940 року, коли почалися масові вивози на Сибіо, моя дружина з дітьми і моєю сестрою склонилися до Св. Юра. Тоді він ними дуже гар'яче опікувався. І нарешті тим нашим розбиткам вдається в травні отримати перепустку на німецьку сторону. І так,

поблагословлені обома стрийка-ми — Митрополитом і о. Ігуменом виїхали на Захід. Назавжди запам'ятали вони ту сердечну опіку, яку дав ім о. Ігумен Климентій і яку виявляв на кожному кроці.

А весною 1941 року прийшла до мене посилка моєго стрийка о. Ігумена. Я сидів тоді саме в Києві в «спец-корпусі». Це і був мій останній життєвий контакт з ним.

Але проміння пам'яті про моїх стрийків живе зі мною через цілий час моєго скіtalського життя і згасне тільки зі мною.

граф д-р Іван Лев Шептицький

Південна Африка,
м. Преторія 1969 р.

Граф Др. Іван Лев Шептицький з дружиною Софією.

Церква у Дев'ятниках

ХТО ЗБУДУВАВ ЦЕРКВУ СВ.СВЯЩЕНОУЧЕНИКА ЙОСАФАТА В СЕЛІ ДЕВ'ЯТНИКИ ПОВ. БІБРКА В ГАЛИЧИНІ?

1968 року сповняється 20 літ від смерти Впр. о. Климентія Шептицького, Ігумена монастиря Студитів в Уневі. Десь в неісходимому Сибірі похоронили його тлінні останки. Як знаємо, о. Ігумен Климентій був рідним братом Великого Галицького Митрополита Андрея Шептицького. В світському стані мав ім'я Казимир. Ще перед вступленням до монастиря Студитів, був власником великих маєтків в с. Дев'ятники, пов. Бібрка. Крім того відкупив ще від графа Северина Фредро маєток в Бринцах, церковник і Морозів

кут, а також Кологури. А від графа Калиновського Ятв'яги.

Вступаючи до монастиря, записав все це своєму братаничеві графові Іванові Левові Шептицькому.

Сам він, як і його братанич, виховувалися в с. Дев'ятники і таким чином є мені країнами. Дані про це подав мені граф Іван Шептицький, що тепер проживає в м. Преторія, в Південній Африці.

Пам'яtkою прив'язання графів Шептицьких до нашої віри, є церква св. Свц. Йосафата в с. Дев'ятники. Бажаю розповісти про історію побудови тій церкви.

*

Ото проминуло 60 літ з того часу, як в селі Дев'ятники збудовано гарну муровану церкву і віддано її під опіку св. Йосафата. Рік у рік 25 листопада відбувається рокове свято або, як то в Дев'ятниках кажуть, «Празник». Навіть тепер у соціальній дійсності святкують цей празник. Правда, церква тепер закрита, бо немає священика. Останнього пароха тої церкви, о. Степана Королюка, вбили червоні партізани 1944 р. Його дружина Софія живе тепер в Нью-Йорку. Вона сама походить з священикої родини Стисловських. Її батько, о. Микола Стисловський, був парохом у Дев'ятниках, а також у Бершеві і Ятв'ягах. Він був деканом Новострільського Деканату. Власне за нього збудовано ту нову церкву.

В Дев'ятниках був також великий маєток графа Казимира Шептицького. В родинній хроніці «Ми Брики» написав я вже про це, що той маєток колись належав до графа Лося. Один з Лосів продав маєток Шептицьким. Купив його граф Шептицький, власник села Прилбич в Яворівщині, для свого сина. Останнім власником був граф Іван Шептицький, якого заарештували большевики 1939 р. Таким чином графи Шептицькі були колядорами церкви в селі Дев'ятники і Ятв'яги.

Отець Микола Стисловський побачив, що старенька церква його попередника, о. Ніколая Філіповського, вже свій вік відслужила. А була то дерев'яна церква. (Копія її ще затрималася у формі Кивота в новій церкві.) Тому по нараді з парохіянами рішено зорганізувати будівельний комітет. До комітету ввійшли такі особи: о. парох Микола Стисловський — голова; Сень Балук — заступник голови; Едзьо Бочковський — скретар; Михайло Милимук — скарбник; Йосиф Брик, Франко Кутніцький і Єфтимій Льонгин Філіповський — члени. Після першої наради всі члени комітету з о. Парохом пішли в неділю до двора графа Казимира Шептицького, щоб повідомити його про намір будови нової церкви. Граф прийняв їх, погостив і почався размова про будову церкви. На питання щодо плянів церкви граф сказав таке: Дорогі комітетники, тим не турбуйтеся. За пару днів я пішлю до вас архітектора з плянами і ви самі собі виберете такий, який вам подобається.

Після цієї короткої гутірки з графом, вони розійшлися до дому.

І за кілька днів приїхав зі Львова архітектор, якого прислав граф. В домі о. Миколи Стисловського розглянено пляни і

вибрано той, який найкраще подобався. Почали збирку грошей. Граф пообіцяв також дати деякого матеріялу, з тою умовою, щоб селяни самі підводами його звозили. Тим часом розпочато працю на площі, на якій мала стояти церква. На тому місці був старезний цвинтар і тепер його почали очищувати під будову. А тлінні останки померлих переносили на новий. Нарешті покладено фундаменти, а там під доглядом архітектора будова почала скоро принимати форми. Дуже здивувало людей, коли то в першу суботу, після тижня будови, архітектор почав виплачувати людям «грейцарами», а то й «ринськими» (так називали австрійські гроші, — прим. ред.). Комітет про це нічого не знає і вдався з тою справою до графа. Та граф заспокоїв їх, що він жадного поганого наміру до дев'ятницької громади не має. І робота продовжувалася.

До року церква була готова. На посвячення її запросили графа. Коли граф приїхав до Вибранивки поїздом, тут чекав його з бричкою самий архітектор і вони рушили з Вибранивки до Дев'ятник. Коли минали гору Вапнярку, архітектор показав графові нову церкву, яка височіла над селом. Глянув граф раз, глянув другий, та й невдоволено похитав головою. Архітектор зрозумів, що тут щось графові до невподоби і запитав, чи граф часом не вдоволений з чогось.

— Ні! Каже граф. Я не вдоволений з твоїї праці. Я післав тебе будувати церкву, а ти збудував мені костьол.

— Але ж це не костьол а церква! — каже архітектор.

— Церква? А «фартухи» де? питає граф.

— О! Тут ідеться про «фартухи». Тепер я вже розумію. Але

не було часу до посвячення їх добудувати. По посвяченню церкви добудувати.

Ну пам'ятай! — каже граф. Церква має бути церквою, а костьолом.

В'їздили якраз в Базар, коли назустріч їм виїхала бандерія кінноти з сільських хлопців і так супроводжали графа аж до нової церкви. Після посвячення о. Микола Стисловський, складаючи сердечну подяку графові, виявив парохіянам таємницю, що церква збудована за графові гроши. Яка то радість була серед народу. А граф приклікав до себе Єфимія Льонгина Філіповського і сказав, щоб за ті

гроші, які находяться в комітеті, збудували собі читальню і церковний дім, а від себе ще зафундував дзвін до церкви.

Таке то розповів мені мій дід Йосиф, який того часу був членом церковного комітету. Рік пізніше граф зліквідував корщому в с. Ятв'яги, продавши дім за невеликі гроші громаді, що заснувала в тому домі читальню «Просвіти». «Фартухи» до церкви архітектор добудував і таким чином церква мала традиційний український вигляд.

Леся Храплива

Митрополит Андрей Шептицький

Недавно князь в нас панував
У рідній Україні,
Де збіокожа золоте в жнива,
Шумлять потоки сніні.

Чужих земель не воював,
Не мав і війська-сили,
А над серцями панував
І всі його любили.

Лунало грімко у всі дні
Його владиче слово
І терем здалеку виднів
При храмі там, у Львові.

І звідтіля щоразу він
Картав лихих тиранів,
І голосив, мов Божий дзвін
Про їх діла погані.

Він звідтіля благословив
Старечою рукою,
Усіх, хто Правду полюбив,
За Правду йшов до бою.

Вересень 1939 р. у Бібреччині

М. ЛІСОВИЙ, поручник

Про акцію членів ОУН у Бібрецькому повіті під час польсько-німецької війни мало кому відомо. Самий ПУН (Провід Українських Націоналістів) про це малощо зізнав, або й цілком не зізнав. Як учасник тієї акції (можливо, що єдиний, який залишився при житті і живе у вільному світі), я вирішив написати про ту акцію, хоч, правда, за 28 років багато вже дечого затратилося у пам'яті. Однаке, моїм обов'язком є написати правду про ті події, бо вони належать до історії ОУН, і якщо я не напишу, то сперанок забуття покрис іх навіки.

Не буду описувати про події в цілому Бібрецькому повіті, а обмежуся на трикутнику: Бібрка-Стріличі-Старі-Ходорів. Щоб з'ясувати згадану акцію, наведу коротко передісторію перед вибухом польсько-німецької війни.

У другій половині серпня 1939 року після пакту Ріббентропа з Молотовом, війна вже висіла в повітрі. Гітлер став домагатися від Польщі Помор'я. Пригадую собі, як ще у жовтні 1938 року деякі українці глузливо говорили до поляків, котрі тоді забрали від чехів Заользя:

— Бежце Сльонск, а ми вам поможе! (Беріть Шлеськ, а ми вам «помор'я»).

Цими словами вони хотіли сказати, що Гітлер скоріше чи пізніше буде домагатися польського коридору і вже тоді замість «ми вам поможем», зробили «ми вам поможе».

Два тижні перед вибухом війни польська поліція почала арештовувати насамперед свідому українську молодь, яка вже не раз перебувала у

польських тюремах, і вивозити її до горезвісної Берези Картузької. Передбачаючи це, деякі члени ОУН, як Дмитро С. (Морський), Ярослав Д., обідува з Дев'ятником, колишнім в'язні польських тюрем. — Дмитро Ч. (Скоб) та Іван Магунь, обідува з Бертешевом, Хмара з села Стріличі Старі, і ще деякі з інших сіл, не чекали, поки польські поліціянти прийдуть закувати їх у кайдани а, обозрівшись, сковалися в лісі на горі Вапнярці біля Дев'ятника. Туди місцева молодь доставляла їм харчі та приносила вісті.

Тиждень перед вибухом війни польська поліція і «стшелльци» з довколишніх колоній перешукували ліс, але друзі не знайшли.

Вибух війни і мобілізація до польської армії спричинили те, що так звані резервісти, українська молодь, яка малайти до війська, земість на станцію у Вібрранівці, також пішла в ліс. Тому, що це були місцеві хлопці-патріоти, то члени ОУН радо прийняли їх до себе й зорганізували з них загін силою 25 людей. Вони часто ночами відбували відправи з селянською молоддю з довколишніх сіл.

А тим часом німці вже доходили до Львова і шляхом на Станиславів почали посуватися валки розбитих польських відділів і цивільних біженців. З того користали члени загону і роззброювали польських недобитків.

У Бібрці був ще досить великий відділ польського війська. Коли ж радіо принесло вістку, що большевики перейшли Збруч і скорім маршем посuvуються на Захід, виникло питання, чи потрібно зробити якусь ак-

цю — напад на місто? Згадані члени ОУН відбули на Вапнярці нараду і вирішили роззброїти у Бібрці останки польського війська. По селах розіслано кур'єрів і змобілізовано молодь з Кологур, Бертешева, Дев'ятник, Ятвяг та інших довколишніх сіл. Всі прибули озброєні тим, хто що мав.

Наступ на Бібрку почався приблизно біля 4 години після обіду, але не вдався. А це тому, що наступаючих обстріляно з німецькою колонією Ернстдорф, чи як її називали поляки, Полянка Бобрецька. До речі мешканці тієї колонії, німці, уже були запольщені і велики польські шовіністи. Вони обстріляли наших з чотирьох важких скорострілів і ручної зброї. У висліді двох наших дружів було важко поранених. А це Магунь з Бертешева і один хлопець з Кологур. Обстріляні відступили від Бібрки. Причина невдачі була та, що вони передтим не перешукали колонії. Пізніше таких помилок вже не роблено.

Наступного дня вранці відбулася збірка на горі Вапнярці. Прибули тури і хлопці з Соколівки, які роззброїли станцію поліції і місцевих «стшельців». Всі вони мали гарні французькі кріси, однаке набой у них було обмаль. Дивним видався мені один хлопець з Генриківки, який мав з собою ще австрійського «Вернідля» на один набой, але ніяк не хотів з ним розлучитися. Ми жартома назвали його «негус». Прибув на Вапнярку також колишній хорунжий УСС В-к з Серніка і почав наводити дещо військовий лад.

Після обіду ми вишикувалися чвірками і вирушили в бік Вибранивки, але дійшли тільки до двора Морозів Кут, де зустріли перші німецькі стежки. Від німців колоністів з Мьюльбаху ми довідалися, що німецькі війська не залишаються, а мусять віддати Галичину большевикам.

Що робити далі? Це питання мучило нас. Після наради друг Скоб вирішив, що деякі з членів ОУН, щоб не розконспіровуватися, повинні залізити загін і вернутися додому. Не радо вони складали зброю і відходили від нас, а ми виришили перейняти владу на селах. Першим селом були Дев'ятники і ми вирушили до нього маршовим кроком, співаючи пісню.

Чітко стукали наші ноги по кам'яністій дорозі. Побіч мене ступав мій старший друг Мирослав Кубай, що його пізніше, як члена Похідної Групи ОУН, розстріляли німці на Полтавщині. Задзвoniли дзвони з дев'ятницької церкви, а на Народньому Домі почав розвиватися синьо-жовтий прапор. Зібралася велика кількість народу.

Друг Скоб промовив до людей і сказав, що хоч ідуть большевики, нам треба перейняти владу по наших селах і містах. Війті села став Андрій Кубай. Після відстівання національного гімуна, ми вирушили до інших сіл, де всюди призначено війта-ми свідомих українських господарів.

У селі Кіцелі ми довідалися, що під Стріличами Старими йде бій з польською кавалерією. Ми вирушили на підмогу, але прибули запізно. Невеличкий відділ наших хлопців обстріляв з старого кулемета ескадрон польської кавалерії, однаке у вирішальну хвилину кулемет затяяся й польські улани порубали кулеметніків шаблями.

З Стрілич Старих ми повернулися вночі і були якраз в селі Баківцях, коли з боку Ходорова почувся гук гармат. Як пізніше ми довідалися, це большевицькі відділи ліквідували станий польський спротив.

У неділю рано ми поїхали до Бібрки. Місто було в українських руках, бо польські відділи були роззброєні довколишнimi селянами. Больщевіків ще не було. Повертаючись через село Лани, ми побачили, що місцеві комуністи уже побудували тріумфальні брами, щоб зустрічати большевиків. Зігнали ми тих комуністів і наказали їм ламати брами та зривати червоні прапори.

Ніч ми провели в Соколівці. Від нас відійшли друзі Скоб і Морський, а команду на станції перебрав друг Хмара. У понеділок поїхали на розвідку в бік села П'ятничані друзі Андрій Кизима й Іван Кучер. А півгодини пізніше перед нашою станицею зупинилися три большевицькі танки, наставивши на неї дула гармат. За ними надіхали вантажні авті, з них позіскакували піхотинці і з найжежними бағнетами рушили в наш бік. Така була наша перша зустріч з большевицькими «визволителями».

Ми вирішили прийняти бій, хоч безнадійний. Вгорі на даху повівав наш синьо-жовтий прапор, як виклик новітнім окупантам.

На одному вантажному авті я побачив між червоноармійцями друзів Кучери і Кизиму, але вже без зброй.

Одначе до бою не допустив наш комендант Хмара. Невеликого росту, кремезний, з пістолем при боці він пішов назустріч червоноармійцям і запитав їх про причину іхньої ворожої постави до нас. Під час розмови виявилося, що поляки з П'ятничан донесли червоним, що в Соколівці нібито є бандити. Як доказ, вони показали на наших двох друзів, що були на розвідці. Більшевики зразу хотіли їх розстріляти, але втрутилися жінки українки і закінчилися тим, що більшевики наших друзів обеззброїли і привезли до Соколівки.

Після довгих торгів більшевики звільніли наших друзів. У той час підійшов до мене один червоноармієць і, показуючи на синьо-жовту опаску на моєму рукаві, запитав:

- Ви хто?
- Міліція! — відповідаю.
- Какая?

— Нейтральна!

— Ну! — каже червоний, — вам нада красную почепить, бо ми вже здесь.

Тим часом безперервно котилися колоди танків і авт большевицького війська. Наша ситуація була дуже погана, все ж таки ми вирішили обсадити станцію своїми людьми. Ми підібрали пару хлопців бідняків, свідомих українців, озброїли їх і вони стали міліціонерами. Ця міліція приснувалася аж до вибуху німецько-sovets'кої війни і багато людей врятувала від вивозу на Сибір.

У той час, коли ми влаштували нашу міліцію, прийшла до Соколівки моя мама і сказала мені вертатися додому, бо не було потреби наражувати своє життя.

Так закінчилася наша «боротьба» під час розгрому Польщі та приходу на наші землі большевицького окупанта. Але й ці коротенькі епізоди виявили, що український народ, а головно українська молодь не думала і не думає покірно приймати окупантів, тільки с готова збройно виступити проти них.

Бібречани з XIV-го століття.

Великдень у Девятниках

СЛАВА ПОДІЛЬСЬКА

Ми йшли до села Ятвяги*. Болото повище кісток. Та що нам, що грязли ноги! Ми вслухувалися в слова Йосипа Позичанюка. А він мов легінь — високий, кожушок наопашки. Опомідав, — уже не пригадую про що. Лише добре знаю, що заслухані в мелодію його слів ми й не зчулися, коли наблизилися до школи, де нас чекала сільська вчителька Оля.

Минули Велика П'ятниця і Субота, скінчилася конференція. Впродовж цих двох днів відбувалися наради над питанням, як розбудувати ресорт краївої пропаганди, як посилити його новими людьми, де примістити централю, який має бути плян діяльності на найближчий квартал тощо.

Ми були так зайняті працею, що й не помітили, що в міжчасі мусіло світити ласкаве весняне сонце, бо болото попідсидало. І тепер, ідучи гусаком до села Девятник, ми користувалися напівутоптаною стежкою. Маршуючи, ми обережно обминали калюжі, що блістили в слабенькому місячному світлі. Було присмено, тепло.

За деякий час до нас долинуло гавкання собак у Девятниках. Через двінтар ми вийшли на церковне подвір'я і опинилися біля високої могили. Юнак, який вказував нам дорогу, зупинив нас і почав оповідати:

— Ось тут кілька років тому, за польської окупації, ми святкували, як звичайно, Зелені свята. З довколішніх сіл зійшлося дуже багато народу, так що годі було пройти, бо отець Королюк був знаний як добрий провідник. Та його проповіді, очевидно, не подобалися польській владі і йому заборонили промовляти над могилою. Ми з напруженням чекали тоді хвилини, коли знову залуняють дзвінкі слова нашого панотця. Крадькома ми зиркали на поліцаїв, яких

прийшло незвичайно багато. Ось уже вишов народ із церкви. З сотень грудей залунав могутній церковний спів, понісся далеко і гомоном віdbився в лісі під той бік села. Лопотіли на вітрі церковні хоругви та прапори. Процесія наблизялася до символічної могили Борців за волю. Народ неначе змовився, бо більшість присутніх прибула у вишитих сорочках.

Ось отець Королюк уже вийшов на підвіщене місце, що мало служити йому за амвон. Усе затихло. Чути, як б'ються людські серця. І раптом залунало могутнє:

— Во ім'я Отца і Сина і Святого Духа.

Тиша, мертва тиша. Всі стоять наче закам'янілі та вслухуються в цю глибоку, багатомовну тишу. Понад морем людських голів височила постать священика з легко похиленою головою. По кількох хвилинах він знову підняв руку, роблячи знак хреста, і ми знову почули його голос:

— Во ім'я Отца...

Це була вся проповідь, мовчазна проповідь.

Ось уже понесено хоругви до церкви, та народ не хоче розходитися. Мов приголомшенні стоять поліцаї. Найсильніші слова не зробили б могутнішого враження, ніж його зробила ця мовчазна проповідь.

Таке розповів нам юнак. Перехрестившися, ми пройшли попри церкву та східцями зійшли вниз на сільське оболоння. Згорі дивився на нас місяць, а на ріці гойдався заблуканий лебідь. Навколо пахло свіжими пасками...

На квартири в Горислава ще довго блистало світло. Хтось почав дискусію про колгоспи. Позичанюк не всидів. Він вийшов з-поза довжелезного стола і почав кроками сюди й туди міряти долівку, свіжо помазану жов-

тою глиною.

— Це кардинальне питання. Від його розв'язки залежить: виграти або програти.

Тон мови Позичанюка рішучий, речення чіткі, короткі, чоло в нього зморщилося, брови піднялися вгору.

— Український селянин зрісся з землею. Народ ждав розподілу колгоспів, привернення приватної власності...

Позичанюк раптом затих, важко зідхнув і по хвилині додав:

— Може так і краще для нас, а то...

Ніхто із нас, що слухали цих слів Позичанюка, не був у похідних групах і не мав можливості бачити тієї виміріної України над Дніпром. Ніхто, крім господаревого сина. Цей пішов і не вернувся. Але заки досягла його німецька куля, він ще встиг побачити і Дніпро і Київські гори.

Тож не диво, що ми так жадібно вслухувалися в слова Позичанюка, бажаючи якнайглибше збегнути та якнайкраще пізнати оту велику частину нашої Батьківщини — Наддніпрянщину. А як чудово вмів він говорити! Яким огнем запалювалися його очі! Та пора була пізня і треба було йти на спочинок. Снуючись мов тіні поміж городами і парканами, розходилися ми по квартирах.

На Великдень нас запрошено до заможного господаря, чий сад простягався аж до самого лісу. У випадку ворожого наскоку на село звідси була можливість безпечного відступу.

З високої дзвіниці безперервно лунав гомін дзвонів, подаючи радісну вістку, що Христос воскрес. Молодь уже виводила гагілки біля церкви. З хат повиходили і старші, збивалися в гуртки, гуторили. Іхні поважні обличчя вказували, що в повітрі нависла якась гроза. В хаті, де ми го-

стювали, під сніжно-білою стіною виолискували наші скорострили, а згори на них дивилися святы.

Быля четвертої години по полуничні звязкові повідомили, що з Бюрки налижається відділ німців. За кілька хвилин ми вже були в лісі. Закрутилася голова від свіжого запаху листя. Ніжна зелень, спів пташок. Ми вдихували весну.

Позичанюк простелив свій кожушок на землі, і ми з Гориславом втрійку знайшли на ньому місце. Вітер колихав святково прибраними гілками та приносив гомін гагілок із села Юшковець. Цей гомін переплітався зі срібним гамором дітей, а над усім царив голос дзвонів, великондіх дзвонів.

Я думала про обласну санітарку Ромашку, бльондинку з великими синіми очима і з гробуко косою над лісним високим чолом. Мені пригадалася наша спільна подорож зі Львова до Ярослава та її дівоча сповідь. Я несміло глянула на Позичанюка. А він, вирвавшись із задумі і немов відгадуючи мої думки, спітав:

— Чи знаєте Ромашку?

— Так, це моя добра подруга.

А хотілося ще додати: — Вона безмежно любить Вас.

Про Ромашку ми більше не говорили. Позичанюк, обпершися об дерево, дивився на небо, а я почала скоро питати про щось Горислава.

Рік пізніше, в 1944 році, в тому ж самому лісі побудовано не аби яку криївку. Після поновленого приходу більшевиків у ній приміщувався осідок країнової пропаганди, керівником якої став Йосип Позичанюк. Із безмежною любові до свого народу він поклав там своє життя, а разом з ним і його вірні друзі-співробітники.

І ось знову Великдень, і знову лунатиме гомін великондіх дзвонів. Та чи ця радісна мелодія пронесеться гомоном і по юшковському лісі, чи простелить її вітер і на Твоїй могилі, незабутній Друже Позичанюк?

Д У Б Р О В А .

"Дуброво зелена,
В три р'яди саджена..."

Поміж селами Бертешів і Дев'ятниками зеленілася дуброва. Вона манила до себе своїми велетнями дубами яких і трьох чоловіків не змогли б обійтися руками. Вона давала людям холод в неділі, коли вони ішли молитися до дев'ятницької церкви, якої парохом був о. Никола Стисловський.

Бувало, як вертаємося з церкви в гаряче літо, то думками ми вже є в дуброві. Коби тільки до дуброви, то відпачинемо. Коби тільки на горб і відпочити під лісом в тіні столітніх дубів. Та хто не знав дороги то легко міг заблудити в тім темнім таємничім лісі. Тому треба було іти стежкою протоптаною людськими ногами за сто чи більше літ, бо дуброва була стара а дуби мали по сто і сто п'ятьдесят літ. Почислити їх не було можливо, але як пригадую собі то цей ліс-дуброва тягнувся поза селом на горах довжиною двох, чи трьох кілометрів, а ширину одного кілометра. Інших дерев крім дубів там не було, бо й не могли вони рости в тіні тих великанів. Бувало зайдеш між них, то світу Божого не видно, ні голосу не чутно, зовсім наче інший світ настав, аж страшно ставало і мурашки бігали за спиною.

Людей, що вийшли з церкви і увійшли в дуброву, наче корова язиком злизала. Нікого не було видно, тільки якісь далекі голоси гомоніли, але розмови не можна було зрозуміти бо весь ліг гудів, як бжоли в вулику. Одні спішилися до дому а інші розходилися по лісі за грибами чи малинами. І як бувало вийдеш по годині з темної дуброви, то тільки десь не десь людина покажеться.

Однакче прийшов кінець і дуброві. З'явилися люди з пиллями і сокирами і почали пилити столітніх великанів а то десь в 1908 р. Різали ті дерева мабуть два роки і візвозили їх підводами на залізничну станцію в Вибранивці, а звідтам від'їздили велетні - дуби залізницею в широкі світи. Ніхто не знав куди від силали тих прекрасних дубів і на що їх призначено.

Здавалося, що опустілі гори за селом наче сумува-

ли за минулім. Сумували за тими велетнями, з якими століття прожили. Так пропадала краса наших лісів, яка вже ніколи не вернеться, так само, як ті люди, що то своїми ногами стежку крізь дуброву протоптали.

На місці дуброви осталися тільки купи гілля і качел від звалених дубів, на яких сідали люди і грілися на сонці.

По роках почали показуватися на місці дуброви інші дерева, як берези, клени, грабина і ясені. Трави вирости такі великі що й перейти до церкви не давали. Тепер і для людей закінчилось грибозбирання. Люди після церковних відправ швидко верталися до дому, бо не було ті ні де відпочити.

Та з часом дев'ятницькі гори зазеленілися, покрилися малинами і суницями. Сонце гріло, припікало в жнива, люди жали пшеницю і жито в жнива і поглядали на дуброву, що то зеленілася і червонілася і забувала старих дубів.

Др. Теодор Мацьків

Іконостас в Дев'ятницькій церкві.

Процесія з хоругвами

Великдень в Дев'ятниках

Йорданські свята в Дев'ятниках. Святіть воду на ріці.

Михайло Брик-Дев'ятницький

Кругла церква

Дещо до історії побудови церкви в с. Вибранівка, бібрецького повіту в Галичині

Коли хто їхав залізницею з Ходорова до Львова і поїзд зупинявся на станції у Вибранівці, той міг зауважити по лівому боці на узбіччю гори дивну круглу церкву посеред вінка зелених дерев. Дивною вдавалається ця архітектура серед типово українських церков. А сама церква, хоч і білена вапном, була збудована з тесаного каменя і зиглядала більше на фортецю, ніж на Дім Божий.

Правду кажучи, на фортецю вона була призначена, бо збудована в часі ріжких війн і повстань. Та й будував її не місцевий майстер, а чужинець, ще й лютеранин... Щоб вияснити цю справу, хочу подати тут деякі дані про це, що то самого часу були появлені в родинній хроніці «Ми Брики». Колись давно, власником с. Вибранівки був дідич Станіслав Лось. Його нащадки отримали пізніше від австрійського цісаря графський титул. Церква ця була збудована після шведського наїзду на Львів в 1706 р. Фундатором її був власне дідич Лось, що то самого часу приказав шведському ротмістрові Йоганові фон Брик, будувати замок-фортецю. Про останнього був залишився запис по-латині, який подаю нижче:

— Vir Nobilissimus et Amplissimus

centurio Johannes von Bryk. Hic facet
Ao 1672 Carlscorona Svecia
Obii Ao 1760, Deviatniki Palatinatum
Ruthenorum.

Крім того, той шведський сотник став родоначальником усіх галицьких Бриків.

*

Але тепер про історію «круглої церкви».

1706 р. відбувся бій з татарами на полі Кривче біля села Дев'ятницького. Там особливо відзначився будівничий бастіону в Вибранівці, сотник шведської армії Йоганн фон Брик. Його авторитет після тої битви незвично зріс серед місцевого населення. А пан Лось широ подружив з ним.

Мулярі почали тепер виводити кам'яні стіни і бастіон почав набирати вигляду. Бастіон мав бути першим з поміж проектованих будов. Під додзядом Йогана робота посувалася справно вперед. І коли була до половини зведенна, одного разу пан Лось, оглядаючи її, побачив на стіні напис польською мовою, (переповідаю) що пан Лось сам не знає, що буде, а краще дав би будову на Божий дім.

Замислився пан над тими словами, але будову наказав продовжувати. Напис стерто. За тиждень знову пан оглядав будову. І знову на тому самому місці такий же напис.

Напис стириали, так він знову появлявся. Люди вже й про чудо якесь почали говорити. Тоді пан Лось приклікав до себе уніяцького священика. Що вони там говорили? Одне певне, що про церкву. Бо як бастіон вже був готовий, тоді пан Лось казав зробити копулястий дах і поставити на ньому хрест. А тоді офіційно передав тв круглу церкву для парохії с. Вибранивка в Бібрецькому повіті.

На скілі горба стоїть та церква дотепер. Виглядає посеред зелених дерев. На копулястому даху позеленілася від старости мідяна бляха. А в невеличких вікнах — бійницях, вітражі. Фундатор її пан Станіслав Лось, а будівничий — шведський сотник Йоган фон Брик.

Бібречани з XIX-го століття

Й
о
г
а
н
н
Ф
о
н
Б
Р
И
К

КОРОТКО ПРО ДЕЯКІ СЕЛА ПІВДЕННОЇ БІБРЕЧЧИНИ.....

В И Б Р А Н И В К А .

Село з залізничною станцією розташоване над річкою Давидівкою. Колись то було місточко, яке спалили татари в 1648 р. Письменні згадки є з 1631 р. Належала вона колись магнатам Лосям. Згадкою про це є т.з. "Кругла церква". Починаючи від 1672 р. тут відбувалися ярмарки. Населення села було мішане. Була кооперативна крамниця і читальня "Просвіти". Тепер там є лікарня і промкомбінат. Тепер Вибранівка є центром Сільської ради, якій підпорядковані довколишні села, як: Чижичі, Березина, Борусів і Бринці - загірні.

Село колись не належало до дуже свідомих. Зрештою поляки намагалися всяким способом його спольщити. Населення займалося управою поля а також працювало на залізниці чи в фільварку.

Залізничну дорогу прокладено через Вибранівку в 1866 р. Вона то сполучувала Львів з Чернівцями. Біля Вибранівки був фільварок "Морозів кут" що то колись належав графам Фредрам, а потім перейшов в володіння графів Шептицьких.

Б Р И Н Ц И Ц Е Р К О В Н И .

Невеличке село зараз біля Вибранівки. Засноване магнатом Станіславом Лосем. Первісне населення були воєнні бранці. Тому то первісна назва була "Бранці" а не Бринці. Населення було мішане. Українці і поляки. Була в селі гарна мурована церква, яку збудував церковний комітет під головуванням селянина Миколи Прудиуса, який сам дав на ту будову 80% коштів.

Син п. Миколи Прудиуса, Петро Прудиус, колишній учитель школи в Стріличах живе тепер в Америці. В останню війну село зазнало великого знищення. Друге село, що лежить за горою називалося Бринці Загірні.

Побіч Бринців лежить ще також невеличке село Чижичі. Там мали місцеві римокатолики свій "косъцюлок". Говорити по польськи не вміли, а тільки знали молитися. Їх польська влада пробувала всякими полекшами знова ополячити.

Село в останню війну і по війні зазнало великих знищень. Але тепер вже відбудувалося. А колишні римокатолики тепер є українцями.

Церква в Бринцях Церковних збудована Церковним комітетом під головуванням господаря Миколи Прудиуса, який сам уфундував 80% коштів на будову церкви.

Б О Р И Н И Ч І .

Село розташоване по обох боках річки Суходілки. Має залізничну станцію. Перша письмова згадка про село відноситься до 1424 р. На території села було знайдено скарб римських монет і скіто-сарматський меч. В селі була гарна церква і капличка в лісі, де то на Спаса відбувався відпуст. Крім того була школа і кооперативна крамниця, а також читальня "Просвіти". Був ще колись і великий панський двір. Тепер село є центром Сільради, якій підпорядковані такі села: Голдовичі, Дроховичі, Лучани і Чорний Острів.

Б А К І В Ц І .

Село виникло на початку ХІУ ст. на т.з. "Волоському шляху" /Львів - Рогатин/. Тепер це центр Сільради, якій підпорядковані такі села: Жабокряки, Закривець, Репехів і Трибоківці. Колись перед війною тут було розпарцельовано панський маєток. Наші українці мали мало з того користі, бо переважно спrowadжено туди мазурів. Колись великою своєю домістю село не грішило. Була колись дружина "Тризуб".

НОВІ СТРІЛИЩА.

Селище міського типу, центр селищної Ради, розташоване за 18 км. від залізничної станції Ходорів. Населення 1635 чоловік. Селищній Раді підпорядковані Старі Стрілища і Лінія. Стара назва Стрільці. Перша письмова згадка відноситься 1513 р.

Стрілища були відомі з своєго культурного і національ-свідомого населення. Була тут церква, читальня "Просвіти". Був колись і "Сокіл" який зорганізував п. Петро Задорецький, а коли той виїхав до Америки, то провід обняв Гриць Баковський. Виховником молоді був також заслужений діяч, дир. Народної Школи за Австрії п. Йосиф Вітшинський. Багато праці в освітну роботу вложив о. Фацієвич, а також народні учителі, як: Гриновець, Грицаї, Прудиуси. З Стрілич походила знана учителька Мелянія Бордун яка працювала в Перемишлі в гімназії. Причинився до виховання молоді також дир. Лонкевич. В Стрілищах більшість населення були українці. Було також дещо поляків і євреїв.

В Стрілищах народився польський письменник Корнель Уескі, де то його батьки мали свій фільварок. З Стрілищ походить також і Микола Лебедь укр. політ діяч. Тепер є в Стрілищах дільнича лікарня і пару невеличких робітничих заведень. Є також млин і олійня. Багато стрілищан живе тепер в Новому Світі.

ОТИНЕВИЧІ.

Село розташоване над річкою Лугом, за сім км. від залізничної станції в Ходорові. Перша письмова згадка про село відноситься 1515 р. Тепер тут Сільрада, якій підпорядковається такі села: Городище Друге /колись Городище Цетнарське/ і село Дуліби. Село було колись досить національно свідоме. Визначався тут селянин Данило Мода а також о. Кривавич. Багато селянських дітей відвідувало Рідну Школу в Ходорові. Був тут великий двір-фільварок в якому народився славний польський маляр Артур Гротгер. Був великий млин і великий став. Більшість населення тепер працює в колгоспі.

КНІСЕЛО /колись Княже село/.

Село розташоване на річці Стрільчі, 13,5 км. від зал.стан

ції в Бориничах. Село було досить національно свідоме. Перша письмова згадка відноситься 1392 р. Тепер тут Сільрада, якій підпорядковані села: Бертешів і Орішківці. Знані були колись тут з освітної праці серед населення, брати Телішевські. Крім українців жила тут також невеличка скількість поляків колоністів. Знаним був тут також дир. Нар. Школи п. Сидор що то недавно помер в Америці. Через злидні за польської влади багато мешканців села емігрувало до Америки.

СОКОЛІВКА.

Село розташоване на річці Боберці. У ХІІ -тому столітті паралельна назва Сенява. Віддалене 9,5 км. від залізничної станції в Вибранівці. Тепер центр Сільради, якій підпорядковані такі села: Кологури, П'ятничани, Сенів і Ходорківці. Перша згадка відноситься 1515 р. де то Соколівка згадується, як Сенява. /Сенява це теперішній Сенів, що також належить до Сільради в Соколівці/, у 1823 - 1840 рр. працювала в Соколівці одна з перших на Львівщині цукроварня. Населення села було мішане і не дуже то свідоме. Була тут церква і костел. За Польщі волоська управа знаходилася також в Соколівці.

ГРУСЯТИЧІ.

Давня назва "Русятичі". Тепер центр Сільради, якій підпорядковано село Ліщин. Перша письмова згадка відноситься 1441 р. В селі була церква і читальня "Просвіти". Населення на загал було досить свідоме. Село лежить 15 км. від зал.станції в Ходорові.

ЮШКІВЦІ.

Невеличке село, що лежить тут же в сусідстві с. Дев'ятники. Населення села належало до свідомих українців. Була церква Св. Михайла і читальня "Просвіти". Багато юшковецьких мешканців емігрувало по першій війні до Аргентини. Між ними і Петро Коцюбинський, знаний діяч на українському полі, Андрій Брик і багато інших. Село зазнало деякого знищення в останню війну.

Др. Теодор Мацьків

Р О Д И Н А Ш Е П Т И Ц Ъ К ИХ .

=====

Родовід заслуженої і одної з найстарших українських боярських родин, Шептицьких сягає початків середньовічча бо він подібно, як і Габсбурська родина є найстаршою не тільки на Україні але і в Європі.

Вже в XIII ст. за панування галицького князя Льва Да ніло вича, сина короля Данила, згадується про боярина Симеона Шептицького, як перемиського суддю, бо вже тоді члени Родини Шептицьких занимали високі становища на службі народу. По приолученню Галичини до Польщі за Казимира Великого 1340 р. Родина Шептицьких вірно держалася своєї Православної Віри і свого народу. Вона дала нам на протязі трьох століть кількох визначних духовних провідників, що творили історію Укр. Церкви, і ця Родина витиснула свою печать на ній.

По винаході друкарської штуки Гутенбергом в 15-тому століттю, почали друкувати церковні і світські книги на Українських землях, як у Львові і Стратині, а також в Уневі. Олександер Шептицький зкладає друкарню в Угерцях біля Комарна в Галичині, де друкуються перші книги. Шептицькі посвячуються цілковито справі друку і мають неаби які успіхи в тій праці. Кілька років пізніше засновує Варлаам Шептицький друкарню в монастирі в Уневі коло Перемишлян. Варлаам Шептицький був в той час Архимандритом монастиря О.О. Василіян в Уневі. Він перший разом з єпископом Львівським Йосифом Шумлянським переходить на Унію. А по смерті єпископа Йосифа Шумлянського в 1709 р. стає Львівським єпископом. З того часу, майже на протязі цілого століття Родина Шептицьких займає єпископський престол у Львові. А то від 1710 аж до 1779 р. А саме від єпископа Львівського Варлаама, аж до смерті єпископа Львівського і Митрополита Льва Шептицького. в 1779 р.

По смерті єпископа Варлаама, наслідником на єпископськуму престолі стає його молодший брат Атаназій Шептицький 1715 - 1746 р. який стає Київським Митрополитом 1729 р. Він то зреформував чин О.О. Василіян на західний взір. щоб піднести освіту серед ченців, він покликав до того наукові сили з заходу. А також висилає до Західноєвропейських шкіл, здібніших братчиків.

Найголовнішим його чином, було положення угольного каменя під будову величного собору Св.Юра у Львові 1744р. Цього Собору не довелось йому докінчiti, а докінчив його наслідник Лев Шептицький /1742 - 1779 р./.

Чи не найбільшим представником Родини Шептицьких при кінці 18-го ст. був третій з черги Митрополит Лев Шептицький. Уроджений 23 серпня 1714 р. в Шептицях. Почав свої студії в папськім Колегіум Театинів у Львові. Богословські студії враз з докторатом Святого Богословія і Права, закінчив в Римі. Після свого повороту з Риму вступив до чину 00. Василіян принимаючи ім'я Лев. Сам Митрополит Атанасій Шептицький його на священника в Уневі 7-го листопада 1742 р. Лев Шептицький мав тоді 28 років. По смерті Митрополита Атаназія одержав Львівську дієцезію 1762 р. а Київським Митрополитом став 1768 р.

По прилученні Галичини до Австрії 1772 р. він мав великий вплив на Австрійську цісареву Марію Терезу, а потім і на її сина цісаря Йосифа II. Тоді то засновано у Відні т.з "БАРБАРЕУМ", а пізніше Богословську Семінарію у Львові 1774. Бо як подають перші уніяцькі Єпископи Інокентій Винницький і Йосиф Шумлянський, духовний і матеріальний стан то дішнього духовенства стояв на дуже низькому рівні. Тому треба було той стан піднести на відповідний позем. Так тоді віденське "Барбареум" стало інституцією для освіти руського духовенства, яке й видало багато видатних і заслужених мужів, які зуміли підняти і направити цей занепад ста ну тодішнього духовенства. Митрополит Лев Шептицький міг втішатися авторитетом не тільки серед уніяцького духовенства, але також серед православних Волині, Поділля і Східної України. За його заслуги надано йому титул і гідність Митрополита Галицького, а по смерті Київського Митрополита Володковича, також титул Митрополита Київського з осідком у Львові, в дні 1-го лютого 1768 року.

Однаке найбільшу любов українського народу в Галичині, зумів собі з'єднати Митрополит Андрей Шептицький. Уроджений 26 липня 1865 р. в Прилбичах біля Яворова і маючи всього 35 років став Архиєпископом галицьких українців./ Треба ще тут зазначити, як подає граф Іван Лев Шептицький, деяку частину своїх юних років проводив пізніший Митрополит Андрей і його брати в Дев'ятниках./

Нижчі студії почав у Львові а відтак перенісся до Krakova де здав матуру дnia 11.6.1883 р. Вже під час своєї військової

служби вписався на правничі студії в Вроцлаві і Кракові.

У Вроцлаві розпочав також теологічні студії. Потім вступає до чину Оо. Василіян 28 березня 1888р. Під час свого новіціяту приготовлявся до докторатів, а згодом продовжував теологічні студії в Єзуїтськім Колегіум в Кракові. По перебуттю важкої недуги тифу, був висвячений Перемиським єпископом Пелешом дня 22-го серпня 1892 року. Короткий час перебував на становищі заступника Гумена Оо. Василіян в Добромулі а згодом був Гуменом монастиря Св.Онуфрія у Львові.

По смерти єпископа Куїловича стас Станиславівським єпископом. А вже дня 29 жовтня 1900 р. стас Львівським Архієпископом і Галицьким Митрополитом.

Митрополит Андрей Шептицький скоро зумів здобути довірю українського народу в Галичині. Будував церкви, відкривав школи, видавав послання і пастирські листи до народу, подаючи в них свої поради в формі листів і брошурок. Дбав за виховання духовенства і для тої цілі перетворив Теологічний Семінар на Духовну Академію в 1929 р. що мала право надавати своїм питомцям академічні титули. Вона мала свою друкарню і видавала богословські письма, а єї першим ректором був теперішній Верховний Архієпископ Кир Йосиф Сліпий.

Великі й незабутні є його діла, як мецената Української Культури, виховання молоді, філянтропії і сприянню талантам. Всіми силами піддерживав Він ті починання, не тільки словом але й матеріальними засобами - фондами, на які Він ніколи не

скупився. Помагав "Рідній Школі", що слугила для виховання молоді в патріотичному дусі. Купив за власні гроші доми для дівочих середніх шкіл, Національного музею, Наукового Інституту і Бібліотеки і др. На кожному кроці і в Австрійському Парламенті, якого членом Він був, боронив всюди права укра-

їнського народу, його школи і робив старання для створення Українського Університету у Львові. Здібнішу українську молодь висилав на свій кошт на студії за границю щоб вона там набувала знання. У Львові купував доми для мистців і давав малярям працю при малюванню церков і.т.п. Робив то все Він не для себе, але як сам казав:-"З любови до народу і тої занедбаної одиниці, як занедбаної і поневоленої Української Культури!"

Помер наш Великий Князь Церкви І-го листопада 1944 р.

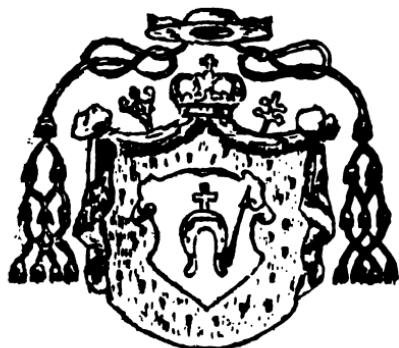
Старий млин в Дев'ятниках, де то в своїх юних роках "на млинівці" любив купатися пізніший Митрополит Кир Андрей.

/3 деревориту Йосифа Брика/.

З ним зійшов зі сцени українського життя не тільки Архипастир, але Велетень Духа, Велітень посв'яти себе для народу, Великий Вчений і Патріот, якого видала з себе Українська Земля на прикінці останнього століття. Родина Шептицьких тепер розсіяна по світі. Одні загинули смертю, як от покійний граф Лев Шептицький, власник Прилбич, розстріляний большевиками разом із своєю дружиною графинею Ядвигою в вересні 1939 р. Другий брат Митрополита о.Ігумен Климентій Шептицький, згинув на засланні. Залишився в живих граф Іван Лев Шептицький, син Льва і наступник гр.Казимира в Дев'ятниках.

Заарештований большевиками в 1939 р. пережив всі страхіття тюрем і заслань на далекому сході біля Владивостоку. Живе тепер в Полудневій Африці в м.Преторія разом з дружиною Софією. Його старший син Павло тепер професором на Університеті в Америці, а молодші, донька Марія і син Андрій живуть в Польщі.

"СІК ТРАНЗІТ ГЛЬОРІЯ МУНДІ!"

Др. КОРНИЛО ТРОЯН.

До визначних постатей Бібреччини треба також зачислити і Д-ра Корнила Трояна, адвоката з Ходорова. Бо хоч він сам і непоходив з Бібреччини, то левину частину своєї життя провів він тут.

Народився Др. Корнило Троян 26 вересня 1885 р. в с. Сидорові коло Гусятина на Галицькім Поділлі.

Помер в Нью Йорку 5-го березня 1959 року, проживши 73 роки.

Вже в молодому його віці розвинувся в ньому т.з. громадянський талант. Він вже тоді переживав всяких успіхів і цевдачі українського громадянства, не тільки душою, але й активною працею. Гімназію кінчив в Бучачі й Бережанах а університет у Львові. У Львівському Університеті разом з усією тодішньою студентською молоддю брав участь не тільки в студентському життю, але йшов в народ, закладав читальні й кооперативи, Кружки Укр. Пед. Товариства та Сільського Господаря. Ходив і їздив по читальнях з викладами для селян. Ділився своїм знанням з найкращими споміж нашої селянської маси. На політичному полі працював так багато, що це дало причину до його вибору до Народного Комітету Української Нац. Демократичної Партиї у Львові. Віча, вибори та виборча праця були його життєвим елементом. Розміри тої праці сягали від боротьби за українські права Львівського Університету, аж до боротьби за написи українською мовою на залізничних білетах за часів Австроїї.

Перед першою світовою війною, покійний був перейнятий великими гаслами про Самостійну Україну, що ними жила тоді вся українська студентська молодь, та вщеплював ті гасла середньошкільній молоді та селянству.

Перед першою війною живе пару років в с. Дев'ятниках де працює інструктором при навчанню дітей о. декана Николи Стисловського. /Потім одружується з донькою о. декана, Надією і має з нею троє дітей. Дочку Олену, сина Володимира і сина Мирослава./ Вибух першої світ. війни, застає його як стар-

австрійської армії на російськім фронті в Галичині. В осені 1914 р. попадає він в російський полон і опиняється аж вдалекому Туркестані, в місті Ташкенті. Повернувшись з полону аж в 1919 р. і зараз включився в дальшу працю громадського життя.

В березні того ж року брав участь в похоронах заслуженого діяча, посла до Української Національної Ради, Дмитра Дикого в Бердичеві. Виголошував надгробну промову, одягнений ще навіть в солдатську шинель.

Після війни одружився і відкрив 1924 р. адвокатську канцелярію в м.Ходорові. І тут заблестів його організаційний талант. Він основує філію Т-ва "Просвіти", яку очолював аж до останньої війни, Повітовий Союз Кооператив і Кружок Рідної Школи, який провадив 7-ми класну Укр."риватну Школу. Отже його заслуги були величі. І тому то не диво, що українські селини, які то вперше взяли участь у виборах до польського Сейму і Сенату, обирають Д-ра Корнила Трояна, сенатором. А в осені 1935 р. покійний став послом до Польського Сейму. Від 1925 р покійний був членом УНДО, а навіть членом Президії від 15-го липня 1925 р. до листопада 1926 р. Обидва мандати здобув під прапорами і гаслами УНДО. Покійний був також автором про громадянську самоуправу в Польщі.

В часі другої світової війни, покійний подався на захід, забираючи з собою тільки одного сина Мирослава, бо старшого сина, доньку і дружину, більшевики вивезли на Сибір. Факт розлуки з Родиною відбився дуже сильно на ньому, тому то дуже пильно зайнявся вихованням молодшого сина. За часів німецької окупації відкриває адвокатську канцелярію в Любліні. Згодом переїздить до Львова, і коли це стає можливим, тоді провадить курси для урядовців громадського самоврядування.

На скітальщині працював коротко в німецькому уряді праці в Авгсбурзі, а від 1946 р. в Центральному Представництві Укр Еміграції в Авгсбурзі в Правничому Відділі.

В Америці пережив всі злідні емігранта, що й передчасно загнalo його в могилу.

Др. Теодор Мацьків.

о.Парох Степан Королюк з дружиною і донечкою.

Дев'ятницькі молодиці і дівчата на Господинському курсі в тридцятих роках.

Михайло Брик-Дев'ятницький

ЄФТИМІЙ ЛОНГИН ФІЛІПОВСЬКИЙ.

Мій дід по матері називався Єфтимій Лонгин Філіповський, шляхтич гербу "Побог". Народився він в с. Дев'ятники, бібрецького повіту в Галичині. Був сином о. Миколая Філіповського пароха с. Дев'ятники Берteshів і Ятв'яги. Він був три рази одружений. Від першої дружини Марини Андрушішин з Бібрки було в нього два сини. Іван, званий популярно Янко і Роман а також п'ять доньок. Від другої дружини в нього дітей не було. Вже пристаркуватим женився в третє з молодою дівчиною Анною Читайлло з Звенигорода, яка обдарувала його ще двома синами, Миколою і Володимиром і дочкою Катериною.

Помер мій дід в 1928 р. коли мені було 6-ть років життя. Він був вельмиповажаною особою і тому на похорон зібралися дуже багато людей. Сам попович з зачіненою середньою освітою, знавець кількох чужих мов, довгі роки був війтотом, багатий і розумний. Коли то ми його внуки приходили до діда в гості, то заставали його переважно в фотелі, бо на старість йому ноги вже не дуже то служили. Сидів наш дід в фотелі могутній мов дуб. Колись чорне круче волосся стало вже було шпакуватим. Що особливо кидалося в очі, це були його великі по молодецьки підкручені вуси. Це був типовий представник 19-го століття. В своїх манерах може аж надто консервативний. За фотелем на стіні висів його родинний герб "Побог". На синьому полі золота підкова з хрестиком. А походили Філіповські з Польщі з Мазовша з "Земі Остроленцької". Були но білітовані вже в 14-тому століттю. Вже тепер на чужині перестудійовучи книжку про т.з. "диссидентів" "соцініян", чи як то в нас на Україні казали "аріян", найшов я там також Філіповських. Видно що поступовими були вони на той час. Бо вже в 1566 р. находимо одного з них, а іменно Єремію Філіповського, який не тільки є канцлером скарбу Krakівського воєводства, але є таож президентом т.з. "Малої Церкви"/протестантської/ в Польщі. Після розгрому і вигнання "аріянів" з Польщі, частина з них емігрувала за границю навіть до Гол-

ляндії. Але Філіповські видно не емігрували. Чи то з примусу, чи щось подібного стали знова римокатолицьми. Але дивно. Ось уже дід моєго діда Николай Філіповський є грекокатолицьким священиком в Дев'ятниках. Батько моєго діда також Николай продовжує ту священничу лінію на цій багатій парохії. Він то бажав, щоб його син продовжував ту традицію і тому по закінченні гімназії радив йому піти на теологію. Але мій дід не захотів. Тому то о.Н.Філіповський купив йому гарне го сподарство і одружив його з Мариною Андрушшин з Бібрки.

Після смерті о.Н.Філіповського прийшов на парохію в Дев'ятниках якийсь мені мало відомий священик, а за рік прибув о.Никола Стисловський, що то походив з с.Фірлеєва, разом із своєю дружиною, що то походила з священичого роду Лепких.

В домі моєго діда гостили визначні українські діячі. Побували там: Др.Іван Франко, Філярет Колесса і Вячеслав Будзиновський. Розповідала мені нераз моя мама Олена, як то Іван Франко нераз сперечався з дідом про повстання Богдана Хмельницького. Іван Франко, як радикаль твердив, що повстання піднімало просте козацтво. Знова мій дід відповідав йому, що без провідної козацької освіченої верстви до якої належав і Богдан Хмельницький, повстання було б ніколи не вдалося. І Іван Франко признавав дідові рацію.

Довго побував тут Філярет Колесса записуючи народні пісні. А досить часто до діда навідувався письменник Вячеслав Будзиновський, що то наслухавшись місцевих історій і легенд, написав пару книжок про колишній замок в с.П'ятничанах./Колись село звалося П'ятники/. Властителі того замку були пани Верницькі. Вийшли тоді з під пера Вячеслава Будзиновського такі книжки: "Кожух не на мене", "Небіжчик ходить", "Пан Гуляйдуша". Пізніше в тому замку містився монастир ОО. Василіян, який скасував австрійський ціsar ЙосифII. Залишилася тільки одна башта, яка ще стоїть до тепер.

Багато знав дід розказувати про т.з. "богиню", тобто кам'яну бабу, що стояла в полі між селами Бертешевом і Кніселом. Знав і багато старовинних пісень, що то тепер уже пішли зовсім у забуття. Ось одна з них:

"Вандрувало пахоле, з Києва до Львова,
Вандруючи, питуючи: -А де коршма нова?
Там шинкарка молода, файна і вродлива,
Шинкарочко молода, дай вина і пива!
Як я тобі пива дам, як на тобі злий жупан,
Хоть на мені злий жупан, але в мене грошей дзбан.
Коли в тебе грошей дзбан,
Я за тебе доньку дам...
У косьцюлі шлюб брали,
Потімся спати клали...
Ой, ти милив, миленький, як голубок сивенький,
Скажи мені правдошку, котрого ти родошку?
Я ни з міста міщанин, ані з села селянин,
Мені на прізвище "Карпів син!"
Ой, ти мила, миленька, як голубка сивенька,
Скажи мені правдошку, котрого ти родошку?
Я ни з міста міщанка, ані з села селянка,
Мене звуть "Карпова дочка!"

Вже в моїх ранніх дитячих літах, пізнав дід в мене здібність до декламації і почав вчити мене ріжних віршів. Між іншим і один в польській мові, якого я часто мусів декламувати, коли в діда були його польські гости. Знав я той вірш колись напам'ять, але призабув його тепер. Осталися тільки уривки, які подаю тут:

"Гей! Гей з нашої України,
Ідом, ідом д'яблє сини,
Пан Виговські в самим пшедзє,
Д'ябліх синув к'Москве в'єдзє.
За нім, за нім Дорошенко,
Под нім сіви коніченко.
Наш хоронхи, наш Григори,
Под нім караш, сільни спори.
Б'яли Аньюл сребрем сее,
Кари буньчук з в'ятрем вее,
Цимбаліста в котли валі,
Осавульство в буй сен палі.
Атамані, гайдамакі,
Запорожа вйодом птакі,
Пулковніци орле сини,
Вйодом пулкі України!

Найбільше враження викликало однаже це, коли я розказував в декламації про бій під Конотопом. І про смілу

атаку козаків на москалів. Тоді то я підкидав свою шапку в гору, а дід свою рівнож, а присутні оцлескували мою завзятість.

Ой, не длиго так сен влєкло,
Віхрем м'єтлі Москвем в п'єкло,
В гурен чапкі лєцом стадем,
Кшикі в уши бійон градем=!"

Не знав я звідки дід знав цей вірш, щойно по його смерти, коли я вже ходив до гімназії, найшов в його бібліотеці "Пісма Михала Чайковського" з т.з. "Бібліотекі Пісажи Польськіх".

В часі першої війни, дід залишився в Дев'ятниках і пережив першу московську інвазію. Залишився в селі також і о. Никола Стисловський, що то в церкві і надальше поминав цісаря Франц Йосифа. Тому, що Єфимій Лонгин Філіповський і дальше війтував, то обійшлося отцем Стисловському вивозу на Сибір. Але в москалів пару літрів горілки показалися сильнішими, чим царські "укази" і тих пару літрів горілки врятували о. Николу Стисловського перед вивозом на Сибір.

Вже перед 1914 р. почавилася в Дев'ятниках і околиці політична робота. Радикалізм з своїми "Січами" і червоними лентами, кидав визов австро-польській адміністрації. Січовиками стали майже всі свідомі селяни. Стали ними і сини моого діда а також сини о. Н. Стисловського, Богдан і Константин. Найстарший син Стисловських Никола, будучи вже в останній класі гімназії у Львові, прострілив собі ногу і помер. Крім Січей розвинувся в Дев'ятниках національ демократизм. Провідником і завзятим агітатором того останнього, виявився тодішній студент права і пізніший адвокат в Ходорові, Др. Корнило Троян. Як бідний студент заробляв собі лекціями по приходствах. І тим самим опинився в Дев'ятниках, де учив дітей о. Н. Стисловського.

За його почином розгорнулася праця в читальні "Простіти" і в Аматорському гуртку. Організовано тоді велики фестини. Він був знаменитим промовцем. Знав селянську душу і вмів "брати за серце". Він свого часу сватався також до дочки моого діда, Маринки, що то була красунею на цілу околицю і дуже розумною. Грали тоді то перед першою війною "Сватання на Гончарівці" в лісі Дуброві, де то вона піднесла Троянові гарбуза. Але незадовго,

отримав від Маринки дійсного гарбуза, коли то задумав з нею одружитися. Розповідала про це мені моя мама, а також і сам Др.К.Троян. Маринка віддалася за управителя дібр, котрого дуже любила і який її прямо убожав. Померла дуже молодою в пологах разом з дитиною. На кладовищі в Дев'ятниках заховався її гарний гробівець з її фотографією. Др.К.Троян переболів свою невдачу і на дальнє був постійним гостем в моого діда. Серце не навчити! - говорив часто, а потім одружився з доночкою о.Стисловського, Надією.

Взагалі, тоді К.Троян і Дмитро Дикий з Бертешева верховодили тоді в цілому бібрецькому повіті. Дмитро Дикий за Австрії був послом до Повітової Ради в Бібрці а потім послом до Української Національної Ради в 1918 1919 рр. Помер в 1919 р. а надгробну промову виголосив К.Троян, який щойно повернувся з російського полону.

Власне вони оба почали дораджувати заможнішим господар'ям посылати своїх дітей на nauку до гімназій у Львові чи Рогатині. І так з Дев'ятник пішли на nauку деякі, як от: Кисіль, Лалак і Куляш. Вони потім погинули в лавах Української Армії. Так само після Визвольних змагань, прибув до Дев'ятник інструктор, бувши УСС Микола Куницький. Він то продовжував крім того освітню працю і учив дітей заможніх селян, а між іншим і сина моого діда, Миколу Філіповського. Микола Куницький став потім священиком. Помер в Аргентині в 1965 р.

Сусідами Філіповських, була родина Журовських. Треба тут зазначити, що багато родин в Дев'ятниках були колись латинниками. Вони то належали до латинської парохії в селі Соколівці, але так сказати б тільки на папері. Бо ходили молитися до місцевої церкви. А їхні нащадки стали добрими українцями і грекокатоликами. Пригадую собі, що ще в тридцятих роках перед латинським Різдвом, ходив до деяких господарів т.з. "косъцельний" з Соколівки і приносив "оплатки". Але пізніше не мав вже кому приносити бо люди відмовляли.

Отже, Стах Журовський не маючи дітей, передав свій маєток своєму братаничеві Михайлові, що то вже був хрещений в церкві. Михайло Журовський одружився з моєю тетою Катериною Брик. Їхній найстарший син Василь, став потім українським священиком. Дід Стах однаке завжди раз на місяць ходив пішком до костела в Соколівці де то

молився по польськи, бо говорiti не знав, бо матірною його мовою була українська мова. А діти його братанича вже були укр.патріотами. Українська земля приймала їх, вони любили її і вростали в цю землю. Український народ втратив багато своїх дітей, які польонізувалися, а от якось ніхто не згадує про тих то поляків, що українізувалися і терпіли дуже з цього приводу за часів польської влади, але твердо стояли тепер за українську справу. Дивним було почутi деякi вiршi з уст tих латинникiв. Були вони повнi полонiзмiв, але змiст їх був про Україну. Ось один з них, який залюбки любив говорити "дiдуньцю Стах Журовський":

"Ой, на небі, на високім,
Хто погляне в сонце оком?
Тільки орли в хмари ся взвивають,
В сонце ся вдвивають.
Що бувало, знають люди,
Но ни знають, що ще буде,
Бо щоб знати, тра на світі,
Орлом думку в хмару взвити.

Понад лугом ворон кряче,
Їржит коник в чистом полі,
Україна всяя плаче,
Недоброй свой долі.

Пливе хмара, в хмарі гrimит,
Темна туча наступає,
А все небо огнем горить,
Буйний вітер повіває.

Аж на небі, на темному,
Жаданая вибігає,
Веселочка русокоса,
І зла хвиля проминає.

Пожди, пожди Україно,
Нех враги глумують з нас,
Вдарит колись їх година,
Прийде колись і нам час!

/Залишаю без жадних змiн тi висловi i полонiзми, так як колись їх вживали в Дев'ятниках/.
В 1915 р. мiй дiд почав "українiзацiю" помiж дев'ятницанами, що то ще тодi залюбки називали себе "русинами". А та українiзацiя була потрiбною з практичного боку, бо в той час велися жахливi бої мiж росiйськими i австрiйськими

військами за село. Москалі окогалися не тільки в Дуброві і Підлігнику, але також і в східній частині села за рікою Боберкою в саді Філіповських. А дев'ятницьку церкву перемінили на правдиву твердиню. Саме село і дев'ятницькі гори по обох сторонах річки Боберки є досить важкі до здобуття. Тому то бої велися майже цілий тиждень. Австрійська артилерія била від сторони Боринич і Юшковець, а москалі відповідали від сторони Бертельєва. А що робили Філіповські в той час? У своєму саду викопали глибоку яму, накрили її бальками і соломою, а потім присипали землею. Там знаходилася ціла родина разом із сусідами. Слухали свисту пепелітів знар'ядів і безпереривної пальби крісів і кулеметів. Це було прадиве пекло! Говорила мені потім нераз моя мама. Але найбільше пекло почалося тоді, коли то підпісні румом мадярські гонведи сфорсували ріку Боберку і перейшли "Стависьком" де тоді росли бур'яки графа Шептицького і увійшли в сад Філіповських. Москалі без спротиву відтягали свої частини в сторону лісу. Вони ще постановили передтим зустрінути мадяр на полі, званому "Пустиня". І зустрінули. На тому полі прийшло до завзятого рукопашного бою на багнети. Про цей то "штурм", як говорили люди осталося багато оповідань. Бо були очевидці що його бачили. Мадяри перемогли москалів. Довгі роки можна було бачити слід того бою, бо на тому місці росла на напоєній кров'ю землі, дуже гарна і висока пшениця. Мадяри відкинули москалів аж до Дуброви і по завзятому бою здобули церкву. Там то загинув мадярський старшина, якийсь граф чи барон. А на хорах в церкві, валялися порізані багнетами трупи москалів.

Тепер розлючені великими втратами, мадяри, задумали пімститися на мирному населенню, що то раділо тим, що знова прийшли "наші". Але ті "наші" почали зганяти селян до саду Філіповського. Чекали тільки наказу, коли треба буде тих людей вішати, бо на запитання: -Хто ви?- , люди зажди відповідали "руси!"! А "рус" було дуже ненависне слово для мадяр. І були б повисли на черешнях ті Богу духа винні люди, коли б в ту справу не втрутився мій дід Єфимій. Він почепив собі війтівську бляху і медалі якими був обдарований, взяв в руку палицю і сміло ступив до мадяр.

- Де ваш командант? - запитав він мадяр чистою німецькою мовою.

Мадяри зніяковіли і дали знати про це командантovі.

Що вони там говорили? Не знаю. Однаке командант наказав

відпустити всіх заарештованих. Грізний станув дід перед настраженими селянами і каже: - Люди добрі, не називайте себе більше русинами а українцями, бо коли ще хтось з вас буде себе звати русином, то я сам тою талицею його добре виперу!

Та не на тому припинилася українізація. Коли 1-го листопада 1918 р. українці перейняли владу у Львові, тоді то мій дід і о.Н.Стисловський допільнували, щоб здібні носити зброю люди з Дев'ятник пішли до Українського війська. А як приклад тому, дід посилає свого сина Івана популярно звано го Янком в лави Укр.війська.

Жнива на "Збочі". Вдалини ліс Дубровиця він офіцер і інтелігентна людина, то таких дурниць не буде грати на скрипці. А коли він хам, то нехай забирається з його хати. Вмішалися в ту справу інші офіцери і вінуватель покинув квартиру.

У діда було дві дупі. Горда шляхетська і вирозуміла людська. Він любив працювати. Любив гарних расових коней. Знав як війт своїх людей. Кому треба було допомогти, то допомагав з власної кишени, бо громадська каса завжди світила пусткою. Але не любив лінлюхів і жебраків, а ще до того здорових. Здорових жебраків проганяв з своего подвір'я і вони там більше не показувалися. Так само мав деяке застереження і до радикалів. Бо коли то ще мій батько Іван, гуляв з Його-донькою Оленою, популярно званою Галькою, а ще до того був радикалом, то мій дід противився тому подружжю. Так однаже-

Другий випадок, але вже іншого характеру мав місце в 1919 р. коли то до села прибули поляки.

На квартирі в діда примистилося пару офіцерів. Один з них мав скрипку і почав вечером грати на ній глумливу пісеньку: "Ту пагурек, там доліна, в ... є бендзес Україна. Підійшов тоді дід до того офіцера і забалакав

по польськи. Сказав, що

Публіка на футбольних змаганнях в Дев'ятниках. Позаду видно частину саду Філіповських.

88888888888888888888888888888888

знищив родинний герб. Чи не по дурному?

По останній війні почалася трагедія родини Філіповських. За участь в УПА були всі арештовані і репресовані засланням до Воркути. Москалі не залишили каменю на камені з дома. Колись так розкішний сад здичів. На високих деревах залишилися тільки гнізда ворон, що то своїм сумним кряканням якимсь сумом наповнюють серця. Чи то не є якась вічна пам'ять по колись так славнім, а тепер знищеним Роді Філіповських?

як пішла до нього моя бабуся Олена і сказала йому, що Брики в нічому не гірші від Філіповських, тоді дід погодився і справив своїй доньці велике весілля.

Після його смерті, його синів часто арештували польська поліція за приналежність до Укр.підпілля. Знеможений шиканами польської поліції, старший син Іван емігрував до Аргентини, де й помер 1946 року. Молодший син Микола, так зненавидів своє польське прізвище, що подав заяву на зміну його на Филипенко. На що розуміється дозволу не дістав. А там раз розлучений, як тільки повернувся з тюрми в Бібрці,

Голляндія січень 1969 р.

Бірецького повіту в Галичині.

Старенка дерев'яна церковця в с.Бертешові вже валилася а нової не можна було збудувати, бо не було грошей на будову.

Тоді сказав собі мій дід Федъ Мацьків, господар в селі Бертешові, який вже виховав чотирьох синів, що ще йо стати і на будову нової церкви. Він порадився в цій справі з цілою громадою, яка то рішила спільними силами взявшись за будову церкви, а крім того уповажнила моого діда, щоб він ходив по селах і збирав гроші на будову Божого Храму. Дерево на церкву піобіцяяв місцевий дідич Йосиф Палляц, який хоч сам був мазур з роду, але дуже прихильно ставився до нашого обр'яду. Він сказав мому дідові таке: - Починаймо будувати а з Божою поміччю докінчимо! - I почав давати тепер гроші, дерево і цеглу на будову. Крім того з великою поміччю прийшов Митрополит Кир Андрей Шептицький. Найніла громада мулярів з Роздолу під проводом мулярського майстра п.Коса і почали будувати. Селяни давали підводи даром, якими звозили дерево з лісу, цеглу і вапно, а за бляхою на покриття церкви, їздив мій дід підводами аж до Львова.

I так то за Божою поміччю, а також Митрополита Андрея і дідича Йосифа Палляца, збудували мулярі з Роздолу гарну муровану церкву по середині села, на тому місці де стояла старенка дерев'яна церква. Огородили її, поставили дзвіницю і повісили дзвони. Приїхав посвятити церкву сам Митрополит. Його супроводила бандерія сільських хлопців на конях аж із станції Вибранівки.

Пригадую собі ще добре той гарний весняний день 1905 року. Залізний хрест на церкву викував ковалъ Яків Бордун, що то перед першою війною виємігрував до Бразилії з цілою родиною. А громозвід на церкві заложив Степко Комаринський, який тоді був приїхав зі Львова.

Майстер Кос і мулярі жили в нашій хаті. Моя бабуся і мама, старалися щоб їм нічого не бракувало. Це все робили тоді задармо. Люди дуже раділи з того, що тепер мають таку гарну церкву. Бертешів і Ятв'яги були тоді дочерними парохіями с.Дев'ятники, де тоді парохом був о. Никола Стисловський. Незабаром після того, бертешівські дівчата, що тоді були виємігрували до Америки, прислали хоругви і фелони, а за свічником "павуком" їздив

мій дід аж до Львова.

В п'ятьдесятіх роках церкву відновлено. Відмалювали її майстри з Ходорова, тому що перша фарба вже була дуже знищена.

Останнього пароха тої церкви о. Степана Королюка, колишнього моого гімназійного товариша, що то був зятем о. декана Николи Стисловського, замордували сов. партизани в жовтні 1944 р. на Словаччині біля Банської Бистриці.

Церква тепер не має священника, а люди моляться по хатах при радіоприймацах з яких слухають старанно Служби Божої з Відня чи Риму.

Др. Теодор Мацьків

=====

Збірний хор Дев'ятник, Ятв'яг і Бертешова.
По середині о.парох С.Королюк і директор
п.Степан Семенюк./Фото з 1935 року/.

Др. Теодор Мацьків

Михайло Брик

Свято Хрещення України – Русі
в Дев'ятниках

Забудовання приходства
і церкви в далині.

ІМПРОВІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО 80-ТЬ ЛІТНЬОГО ЛІРНИКА З БІБРЕЧЧИНИ.

О, ні! Твій лицар, Україно Мати
Твій Освободитель - Прометей не спить!
Прийде він, щоб кайдани розірвати,
В які Ти скована - пожди лиш мить!
Зі сну пробудився вікового
І певний права свого,
Могутні випростовує вже руки,
Щоби за всі Твої пекольні муки,
За смерть жінок, за честь дівочу,
За мученичу кров святу діточу,
Пролиту так обильно -
Катів проклятих покарати!

Прийде, прийде він непомильно,
З'явиться месник - Прометей,
Злетить вірлом як бур'я - гей!
Тоді Вкраїно, від Твоїх катюгів,
Від бестій кровожадних і злодюгів,
Шо тіло шарпали святе Твое -
Рахунку зажадає...!
Не спить він вже, лиш був завмер,
Та нині, слава Богу він живе,
З просоння пробудився,
По всюду роздивився
І цить, лиш..., цить...!
Він вже каже, не спать, не спить
Цей лицар - великан із Чорних гір!
Він на Твойому тілі бачить рани
Й страшні заліznії кайдани,
Вп'ялив закіплений кров'ю зір
В степи кістками вкриті, широкі,
В хрести з могилами високі -
Він бачить все і розріжнає:
І кровопійців - душогубів,
І підліх Ефіялтів - темнолюбів,
І, з переможців спідлених юрбою,
Вже лагодиться до ще одного бою,
Останнього, смертельного, такого,
Що в нас історія людства не знає,
Що в нас ніхто його й не прочував -
Катам весілля справить і танець
Такий, що всьому покладе кінець!

I прийде він не з княжої Вкраїни,
Ні з шоломів, щитів, мечів блискучих,
Не з трав степів і не з гаїв пахучих -
А з попелищ, із зарищ, із руїни!
А з кривд усіх, на які віки зложились!
А з сліз гірких, що ріками пролились,
З болів, яким немає назви!
З плачів, з наруг, з розпуки,
З недуг поганих язви...!

I гляне він на череди крикливи
Гадюк трійливих, скорпіонів,
В яких обличча людськії фальшиві
I кликне: - "Іменем сорока міліонів
Ісусів українських страждучих,
I сотень міліонів в землі гниючих,
Замучених останніми вікам";
В ім'я потоптаної чести
Звіром - народу міра і любові,
В ім'я природного закону мести -
Взываю весь український люд
На бій останній і на страшний суд!!!!"

I скаже лицар дальше: - "Діти!
Не сльозами вам рани погоїти,
Ні душу вспокоїть молитвою сухою,
Ні серця вколисати надією на Бога!
Більш п'ять віків ми всі молились -
Кати ж нас мучили й казились!
Не ждать нам помочі більш від нікого,
Bo кожний брат, собі лиш рад!
I правди діти не шукайте,
A краще памятайте,
Що правди - не було й не має,
A як з'явиться, де буває,
To є, й було вже в давніх віках
B MIЩNIX LISH P'YASTUKAH!"

Vмирать же у ярмі, в нарузі,
Й казать ще: "гину з любови до вітчини"-
Це ж сміх і сором!
Bo так під ніж ідуть тільки барани!
Не той бо вітчину направду любить,
Який за неї без протесту душу губить!
Хто хоче ЧОЛОВІКОМ жити -
На це треба заслужити!
Катів НЕНАВИДІТИ треба вміти,

Й заклявши серце на зелізо - лід -
Із чистим рвать сумлінням,
Усю падалішю з корінням
Палити, нищити, ножами витинати,
Щоб не остався з неї й слід...!

Так скаже Месник - України!
На зазив його всемогущий,
Зміниться світ у вулькан кипуший,
Зароїться як маками від Козаків!
Сто тисяч Гонтів - вдвое більше Залізняків!
З ножами, вилами, серпами,
З вогнем, ціпами, сокирами....
І вмить одну гей блискавиці - громи
Спадуть на вражі хороми...!
І тріснутъ враз пута,
І залуна в краю весела нута,
Із міліонів зболених грудей - УСІХ ЛЮДІЙ!
Гимн щастя в небеса такий зніметься,
Що світ в основах затрясеться...!
І радості великої буде чимало,
І посумніють ті, яким ножів не стало!
:::::::::::
А Лицар - Освобідник, мести ідеал,
Ім'я Йому: ЧОРНИЙ ГЕНЕРАЛ!
Вкраїні виборовши ВОЛЮ,
Ізчезне тихо, як туман у полю...!

Дев'ятницькі дівчата з перед Першої
Світової війни.

О Б Р А З К И .
З ПІВДЕННОЇ БІБРЕЧЧИНИ .

Б А К Ц И Л I .

Одного весняного дня принесли на ношах до мене молоду жінку, десь так біля 28 років, що вже сама не могла ходити, і просили мене оглянути її і щось порадити. Може ще знайдеться якийсь порятунок. Бо інші лікарі казали що в ній сухоти і що вона вже довго не поживе.

Передмною лежала молода і змарніла жінка. Була дуже худенька і важко віддихала, цілий час кашляла, мала високу горячку і просила води.

Почав я єї оглядати і чую, як у неї в грудях клекотить мов бур'я в хмарі.

- Та таке вже всі мені говорили! - каже хвора до мене. - Но я захотіла до Вас, бо Ви ще молодий лікар і може щось порадите на ту хворобу, хоч я сама знаю, що виходу для мене не має.

- От вам! - кажу, маєте порошки і медецину на кашель а також вітаміни, ідьте собі до Дубрівлян а за тиждень знова будьте в мене.

І дійсно! За тиждень вже сама прийшла пішком з Дубрівлян до Ходорова і каже: - Пане докторе! Ті ліки дуже мені помогли. Я тепер випльовую ті "бакцилі", чуюся краще і горячка уступає.

Оглянув я єї і бачу що дійсно здоровля поліпшилося.

- А що то за "бакцилі", що ви їх випльовуєте?

- Та то такі малі, чорні як той мак. Ось вони в шклянці бо я принесла їх, щоби Ви подивилися.

Дивлюся в шклянку на ту блілотину і дійсно бачу на дні шклянки щось чорненькє, мов ті макові зеренця. Беру одне таке зеренце, кладу під мікроскоп і дивлюся. І що бачу? Бачу що це є личинка-комаря з заложеними крильцями і лапками. А все це мас вигляд яєчка личинки.

- Знаєте що! - кажу до жінки, я вам ще дам медецини від кашлю, ви вживайте єї, а потім прийдьте знова і принесіть більше тих бакцилів.

Десь так, за дві неділі приходить вона і приносить мені пів шклянки тих бакцилів, вимішаних з блілотинням, але вони вже більші і добре чорніються в шклянці. Дивлюся знова на них і бачу, що то вже добре комарі з розвиненими крильцями і лапками.

От думаю собі, дай нам Боже більше таких бакцилів, що їх не тільки голим оком доглянеш, але можеш рукою за ніжки вхопити. Не треба тут навіть мікроскопа.

-А як тепер ваше здоровля? - питаю жінки, як ви себе те пер почувасте?

- О, мені вже багато полегшало, та медецина мені дуже помогла. Я виплювала ті бакцилі майже всі і тепер чуюся здоровою. Не горячкую вже більше, тай перестаю кашляти. Дай Вам Боже здоровля, що Ви мені так допомогли і вирятували від смерті.

Подумав я собі, от яка пригода, але сказати її що то за бакцилі вона мала, не можна, бо вона і так не повірить, тай ще можна її тільки тим пошкодити. Тому то тримаю цю таємницю сам для себе і нікому про це не говор'ю.

Але трапилася раз мені нагода побувати в Дубрівлянах біля Ходорова в хаті хворої. А знасте, що околиці міста Ходорова славні своїми ставами, багнами і великими роями комарів літом. А хата моєї хворої стояла на горбочку при ставі, вікна хати були літом широко відкриті. Заходжу в хату і застаю хвору в ліжку. Вона чується вже зовсім добре, тільки кашель ще часом докучає.

Повернувся я назад до Ходорова і думаю собі, що це могла би бути за хвороба, що так нагло прийшла і так несподівано відійшла, від тої молодої жінки. Чи то були сухоти? Чи щось іншого? А що ті "бакцилі комарі"???

І так минуло літо і прийшла осінь. Одного дня хтось постукав в двері. Я попросив зайти. Входить в двері якась молода рум'яна жінка. Станула собі така здорова в двер'ях, взялася попід боки і питає: - А ви мене не пізнаєте?

Дивлюся на неї і не пізнаю.

- Та то я та сама, що то колись у Вас лікувалася з тими бакцилями.

- А бодай вас! А я вас і не впізнав. Бо ви так добре поправилися. А що то з Вами?

- Та я но так прийшла подивитися на Вас чи Ви здорові! І засміялася при тому.

От вам хвороба. І медицину студіював, а такої хвороби я ще ніде не вичитав. Так мені та хвороба голову забила, що я все думав і думав, як то комарі могли знайти собі дорогу до легенів жінки і там множитися, мов ті рої бжілок у вулику. Думав я і думав, і нарешті придумав собі таку теорію: -Хвора спала літом в хаті при ставі, де були відкриті не тільки вікна, але і рот хворої. Комарі сідали в рот, несли яєчка, а вона вдихала їх до своїх легенів, де вони почали множитися

ї дозрівати, що давало для організму ті самі признаки, що й в хворих на сухоти, то є: гор'ячка, кашель, анемія і брак апетиту. Хвора почала підупадати на здоровлю, аж поки не почала викашлювати тих комарів, що там потворили маленькі ропові вогнища. А як все викашляла і легені очистилися, тоді і скоро після того вона виздоровіла.

Подумав я собі одного разу про це вже в Америці: Треба написати про це до якогось медичного журналу, бо будь, що будь, це таки незвичайна подія. Написав я про це до редакції журналу, згадуючи при тому хворобу легенів, бо думаю собі, може вони заінтересуються такою подією.

А думаете що повірили? Де там! Кажу вам що ні! Написали мені по якомусь часі таке: - Чи то вам щось не привиділося щоб ви могли наловити бакшліє в глянку, мов рибу в сак?

Не повірите ї Ви дорогі читачі. А зрештою можете запи-татися молодиці з Дубровлян біля Ходорова, то вона Вам все докладно розповість про ті "бакшилі".

Др. Теодор Мацьків

П Р И Г О Д А

=====

Це діялось весною. Над полями висів густий туман, а сонце ще не сходило, бо була дуже рання година. Пару тижнів тому назад я здав матуру і світ тепер усміхався мені рай-дужними красками. І от забаглося мені на якусь забаву до Львова. Треба було встати о півночі і вийти ще перед сходом сонця, щоб вспіти до раннього поїзду в Вибранивці. Дорога до Вибранивки вела крізь два ліси. Одим між Бертешевом і Дев'ятниками а другий між Дев'ятниками і Вибранивкою. Тому що я часто ходив тими лісами і їздив кіньми до станції, тому я знав всі дороги і стежки в лісі і не міг я зблудити. Однаке тим разом мене зустріла інна несподіванка.

Минувши Пастівник на горі за Дев'ятниками, я вже мав входити в ліс, там де знаходилася рогачка, щоб скоготити собі дорогу до станції. До самого лісу було ще з яких 200 кроків коли в тій хвилі вийшов з лісу високий чоловік, одягнений в чорний халат і з довгою рудою бородою, та ще до того з костуром в правій руці. На голові мав чудернацьку шапку, а його віку я не міг вгадати. Великими розмастистими кроками зближився він до мене. Я дещо зніжковів і оглянувся чи не мас когось з людей на голях. Та замість людей, побачив я тільки корови, що то паслися в недалекій віддалі. Треба було рішатися що робити. Втікати було запівно, а кричати не було сенсу, бо й так ніхто не почувби.

Я не звільничи кроку, йшов пр'ямо на невідомого в невідомому. Праву руку я вложив до кишені, так ніби я там щось мав, чи то бомбу, чи револьвер. І так то простою на того великана і навіть не оглядається. Все одно! Бути чи не бути! Приспішую кроку і дивлюсь йому пр'ямо в очі, але він навіть не звертає уваги на мене, так наче б то я не існував. Він не бачить мене зовсім, або і не хоче бачити. Чую вже його віддих. Ми минаємося на стежці, а я щоб показати, що його зовсім не боюся, ще отираюся о його ліву руку і халат на що він навіть уваги не звертає.

Я оглянувся ще за ним, так він вже був яких сто метрів від мене і йшов дальше в напр'ямі села аж халат розвівався.

Я заспокоєний увійшов в ліс і щасливо дістався до Вибранивки.

Та пригода довго не давала мені спокою. Завжди думав я собі, що це за такий дивний чоловік? Що то виринув мов метеор на небосхилі і так само скоро зник. Куди то він ішов той загадковий чоловік? Куди так поспішався в ранній імлі? Чому то як раз ми мусіли зустрінутися в таку ранню пору і розійтися на віки? Дотепер я того не знаю.

Др. Теодор Мацьків

Хор Рідної Школи в Ходорові в 1935 р.
по середині директор Рідної Школи і
дирегент Хору п.Пилип Гошовський.

ПРИПОВІДКИ з БІБРЕЧЧИНИ.

Добре всюо вміти, но не всюо робити.

Добре дуріти, як є чим шелесціти. Добре кум говор'єт, но поперечний писок мают.

Добре то вчитисі стрищи на чужі голові.

Добре то коло готової колоди вогонь класти. До Дмитра дівка хитра, а по Дмитри нев хотъ комин витри.

Доти сі пес не навчить пливати, доки му сі вухами води не налес.

До чису збанок воду носит, доки му сі вухо не ввірве.

Дурного і в церкві б'ют. Дурному вічная пам'еть.

За богато два гриби в борщ. Забув бик, як телетьом був.

Заки ситий зголодніє, то худий з голоду вмре.

Зійшовсі Яким з таким. Знайшов церкву Богу сі молити.

Зпереду стрій, а ззаду з лопатою стій.

З такої муки хліба не буде. З чужого воза. то й серед болота злази. Каждий циган свою маму хвалит.

Кажи дурному поклони бити, то він си чоло розіб'є.

Казов циган: "Правда в мені і в Бозі трошка!"

Козак п'є не на то, що є, а на то, що буде.

Котра корова богато ричит, мало молока дає. Крук крукови вока не видзьобає.

Ліпше з мудрим загубити, як з дурним знайти. Ксендз два рази казані не кажи.

Ліпше псови муха, ніж кийом поза вуха. Любімсі як брати, а рахуймосі як жиди.

Малі діти не дають родічом спати, а велики жити.

На безхліб'ю і палінка хліб, а на безриб'ю і рак риба.

Навчит біда воржити, як нема що. в губу вложити.

Нагинай дерево поки молоде. Накивов му пальцем у чоботі.

На кому сі սկропи, а куцому сі змелє. На похиле дерево всі кози скачут. На своїм подвіру самі тріски скачут.

На старісць і чорт світе Письмо читає.

На Тобі, Боже, що мені не гоже. Натура вовка до ліса тегне. На чужий коровай вочий не підіймай. Не все в середу

Петра. Не дай Боже, з Івана пана, а з Марійки добродзійки. Не зарікайся торби жебрачої і тюрми собачої. Не кажи: "Гоц"!

доки не перескочиш. Не лакомсі Грицю на дурницю.

Не лінуйсі рано встати, а замолоду женитисі.

Не той міцний, хто б'є, але той, що витримає. Німец мудрий до полуздні. Ні пришити, ні прилатати. Нова мітла добре мете.

Носив вовк, понесли і вовка. Пан в чоботьох, а босі сліди лишес.

Пан з паном знаєсі, а хлопови до того засі. Пан не пан, ліпше ніж в оконом. Панське і Боже не пропаде.

Піп в дзвін, дідько в калатало. Піп, дід і дзюравий міх. Пішли куди дурного і сам за ним іди. Пішов, як богачеви по смерть.

Позичене не з'їджене. Поможе воно, як мертвому кадило. Притули, Боже, й мос, коли я ту є. П'яному світ, як банька, а людяк мухі. Розігновсі, як сліпий до права.

Свідчивсі циган своїми дітьми. Свій, як не пожалує, то бо дай сі скриви. Свтисі так мляво, як за померлі душі. Сербай, не дбай, хотъ рідко, аби багато. Сирота, а писок як ворота. Ситий голодного не розуміє.

Сказав пан, зробив сам. Скрививсі, як середа на п'єтницю. Сліпий сліпому казов: "Сліпаку!"

Спустивсі дід на вобід і без вечері спати лег. Суха лижка писок дре. Так того було треба, як у новім мосці. діри.

Тане мнессо пси їдєт. Тиха вода береги рве.

Трафілосі, як сліпі курці зерно. Треба знати, хто стрік, а хто колом в бік. Тримай бики, бо процесія йде. Ту ані "Світий Боже" не поможе. Фали мене, писочку, бо ті розідру. Хто ж кладе здорову голову під євангеліє?

Хто має почоли, той має мід, а хто має діти, той має смірд.

Хто має хліб у торбі, то си седе і на горбі. Хто сі на небо диви, то на землю падає. Хто хоче пса вдарити, то кия знайде. Чия рука до себе не крива, най му всхне.

Чого сі глухий не дослухає, то гірше ніж видумає.

Шкода бити бика, за тіцько молока. Що дихне, то брехне.

Що затириликає, то пролигає. Що кому в голові, а курці просо. Що провда, то не гріх, а що торба, то не міх.

Якби знатте, що в кума питте, то ще би-м діти забров.

Якби свиня роги мала, то би цілій світ поколола. Як єс не пиріг, то не пирожисі, як єс не гриб, то не лізь у борщ. Яке дерево, такий клин, який тато, такий син.

Як запишкіш пером, то не витягнеш волом. Як їден дурний сокиру загубит, то і десіть мудрих не знайде. Як кийом, так патиком. Як купувов, то сі руки тресли, а як купив, то сі болото болото розскакувало./про злодія/.

Як на медведе галузка впаде, то бурчit, а як колода, то мовчit. Як не до тебе п'ют, то не кажи: "Дай Боже, здо ровлі"!

Як помалу грают, то помало скачут. Я про вобрази, а він про гарбузи.

/Взято із збірки проф.Д-ра Олекси Горбача, "ФОЛКЛЬОР СЕЛА РОМАНОВА"./

О. Мітрат д-р В. Лаба іменованний ген.-хорунжим

Ресорт Військових Справ Державного Центру УНР підвищив до ранги генерал-хорунжого о. Мітрага д-ра В. Лабу, який постійно переживає в Едмонтоні, в Канаді. Підвищення наступило за видатні заслуги о. Мітрага д-ра В. Лаби в змаганнях України за свою долю в часах двох світових воєн і в повоєнних часах.

В часі I. світової війни о. Мітрага д-ра В. Лаба був польовим куратором австрійської армії в українських формacіях на італійському фронті. Серед вояків-українців він здобув найбільшу повагу і любов. В рр. 1918-1920 він був начальником духовником в Українській Галицькій Армії. З нею пережив всі її успіхи й невдачі аж до її трагічного кінця. Він втішався великим авторитетом і в Головного Отамана Українських Збройних сил С. Петлюри та його генералітету.

В рр. 1943-45 о. Мітрага д-ра В. Лаба був начальником духовником Української Дивізії. Братство б. вояків 1. Української Дивізії УНА і Українська Стрілецька Громада в Канаді іменували о. Мітрага д-ра В. Лабу своїм почесним членом.

О. Мітрага д-ра В. Лаба народився 1887 р. в селі Бертишів. Народню середню освіту кінчив у Львові, теологічні студії у Львові-Інсбрук-Відні, Філософічні — у Фрібургу у Швейцарії. Докторат теології одержав в 1914 р. у Відні. Був катехитом для українців у середніх школах Львова і професором Богословської Академії у Львові та Крилошанином Митрополичної Капітули у Львові.

В українській богословській науці о. Мітрага д-ра В. Лаба має друкованих кілька наукових творів. Він був автором богословських статей та рецензій в різних фахових журналах і популярних в українській пресі. Останній його твір, «Священичі Духовні Вправи». За наукову працю Наукове Товариство ім. Шевченка іменувало його своїм дійсним членом.

На еміграції о. Мітрага д-ра В. Лаба був ректором Української Духовної Семінарії в Гіршбергу в Німеччині, а пізніше в Кульмомборгу в Голляндії. По приїзді до Канади в 1950 р. став Генеральним Вікарієм Української Едмонтонської Епархії. В останніх місяцях його іменовано ректором Українського Католицького Університету в Римі, що якраз тепер розбудовується.

З приводу піднесення о. Мітрага д-ра В. Лаби до ранги генерал-хорунжого всі бувши українські вояки у вільному світі бажають о. Мітрага генерал-хорунжому д-рові В. Лабі багато успіхів в дальшій праці для України, її народу й церкви.

Отець Мітрага д-р. Василь Лаба
Наш краян з с.Бертешева.

Церква Св.Свящ. Йосафата в Дев'ятниках.

На ріці Боберці.

Будують Народний Дім в Дев'ятниках

Д О Р О Г І К Р А Я Н И !!!

Сталося тут таке, що Ви несподівано отримаєте від нас невеличкий збірник, присв'ячений деяким селам Південної Бібреччини.

Здивує Вас напевно хто дав поштовх до того видання? Бо як знаєте, жадного Бібрецького Регіонального Комітету ще не має. Отже скажу Вам: - Найшлося пару фанатиків, любителів своїх сіл, де вони вродилися і вирішили бодай так скромненько відзначити свою вужчу Батьківщину.

Щоб подати Вам до відома, як то було, то хочу тут згадати деяких осіб, що то дали моїй скромній особі поштовх до того діла.

1.Др.Іван Лев граф Шептицький, колишній дідич села Дев'ятники, що то тепер перебуває в Преторії в Полудневій Африці. Наш граф Шептицький не тільки полінувався написати дещо до Збірника, але також допоміг фінансово до появи його в світі.

2.Др.Теодор Мацьків, уродженець села Бертешева, що то пereбуває тепер в Америці. Др.Т.Мацьків рівно ж допоміг нам матер'ялами і фінансами до появи цього збірника.

3.Пані Софія з Стисловських Королюк. Наша колишня "їмость" з Дев'ятник. Вдова по С.П.о.пароху Степані Королюку. Наша паніматка написала дещо про свого батька о.декана Миколу Стисловського і свого чоловіка о.Степана Королюка. Крім того з самого скромного заробітку зложила також фінансовий даток на появу цього збірника.

Запитаете: А дехто решта? Решта, як решта.. Наші люди очікують чи з того щось буде. Тоді як появиться то або нарікають що не вийшло так, як вони хотіли. Або що їх не запросили. Скажемо тут одно. Цей Збірник появляється, як спроба видати більше обширний збірник. Думасмо тим виданням спонукати людей дещо більше причинитися до обширного видання.

Хочемо ще тут додати, що пан Микола Лялюк з Ятв'яг також подав коротеньку історію свого села, а о.Митрат Др.Василь Лаба, з Бертешева, морально підтримав мене в цій праці.

Усім вижче названим, цією дорогою складаю свою найкращу подяку.

Думка до видання цього збірника, зродилася спонтанно. Коли хтось думає, що такий збірник не має своєї вартості, той помилляється.. І такі збірники мають свою вартість для майбутніх істориків. Отже ми діло розпочали. Продовжуймо його дальше.

Михайло Брик

З М И С Т .

Стор. 3. граф І.Л.Шептицький	СЛОВО до КРАЯНІВ
- " - 5. М.Брик	Дещо історії про с.Дев'ятники
- " - 12. О.Горбач і М.Брик	Звичаї і побут.
- " - 24. -" -	-" - Весілля в Бібреччині
- " - 31.Зофія Королюк	Душпастири с.Дев'ятник
- " - 34.М.Лялюк	Село Ятв'яги
- " - 38.Др.Т.Мацьків	Село Бертемешів
- " - 41. гр.І.Л.Шептицький	Жмуток споминів
- " - 51.М.Брик-Дев'ятницький	Церква у Дев'ятниках
- " - 53.Леся Храплива	Митр.Андрей Шептицький
- " - 54.М.Лісовий	Вересень 1939 р. "Ш.П."
- " - 57.С.Подільська	Великдень. "Ш.П."
- " - 59.Др.Т.Мацьків	Дуброва
- " - 61.М.Брик	Кругла Церква
- " - 63.М.Брик	Коротко про деякі села
- " - 67.Др.Т.Мацьків	Родина Шептицьких
- " - 72.Др.Т.Мацьків	Др.Корнило Троян
- " - 75.М.Брик	Єфимій Л.Філіповський
- " - 84.Др.Т.Мацьків	Церква в Бертемешеві
- " - 88.	Імпревізація
- " - 91.Др.Т.Мацьків	Образки
- " - 95.Др.О.Горбач	Припомінки
- " - 97.	О.Митрат Др.Василь Лаба
- " - 100.	Після слово.

В збірнику є 42-ві ілюстрації і одна карта, села Дев'ятник і карта села Ятв'яг. Тираж 500 примірників

І так закінчили ми ту невеличку книжечку. Щиро дякуємо всім тим, що причинилися до її появи. За знимки дуже дякуємо нашій "ДЕВ'ЯТНИЦЬКІЙ ІМОСЦІ" Вельмідостовій Пані Зофії з Стисловських - Королюк, яка зуміла зберегти так дорогоцінний Родинний Альбом і дозволила нам використати його.

Щиро дякуємо ЯВПанові графові Іванові Левові Шептицькому що тобі не поскупився дещо написати до Збірника. Дякуємо також Докторові Теодорові Мацькові, що дав поштовх до видання, а та кож попрацював пером. Дякуємо п.Миколі Лядку і Проф.Д-ру Олек сі Горбачеві, нашему краинові з Романова і всім тим що вложили не тільки праці але і гроша на цю пам'ятку про наші села.

Маймо надію, що цей Збірник даст звохоти нашим краинам до появи другої частини.

